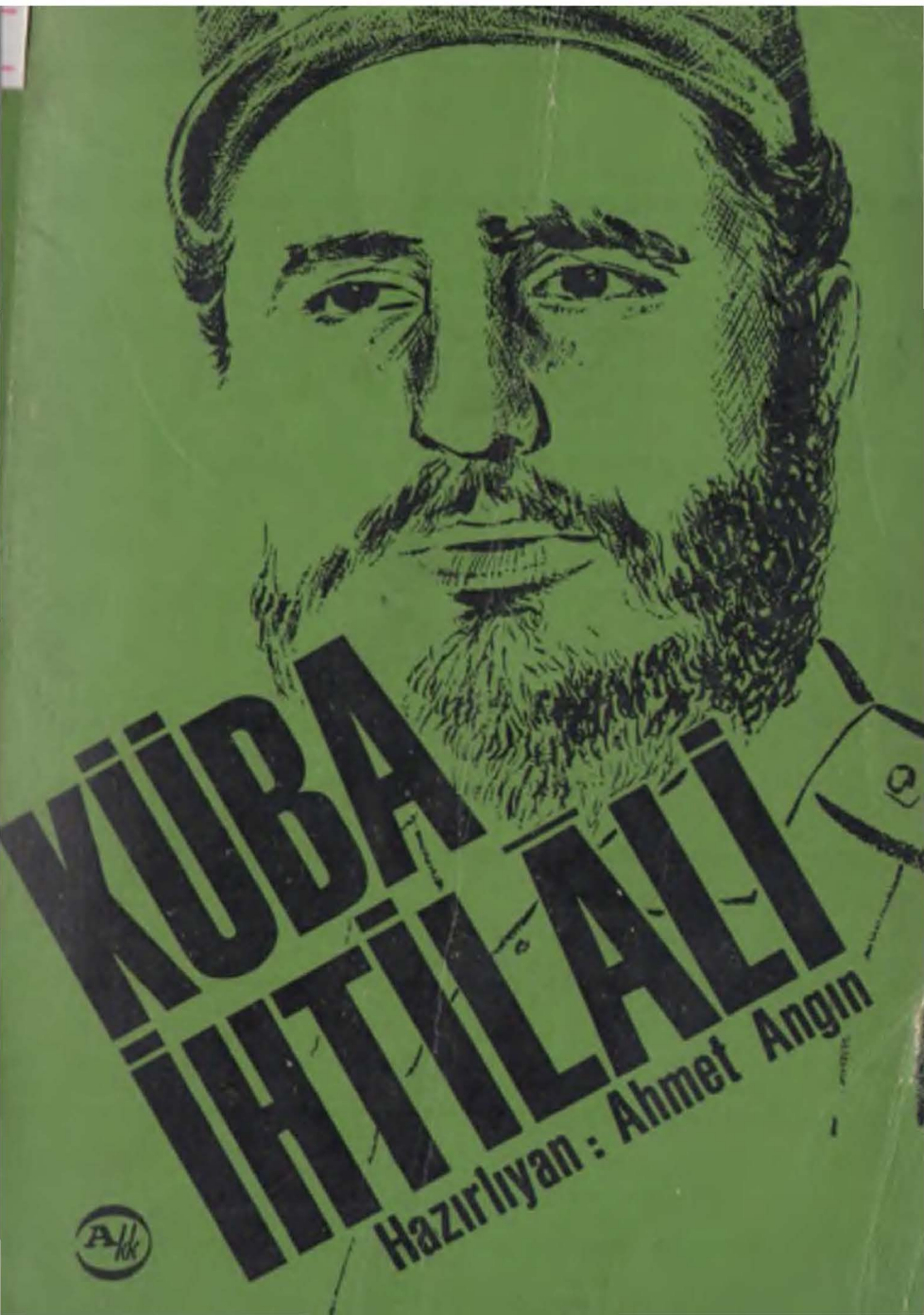

KÜBA İHTİLÂLİ

Hazırlıyan : Ahmet Angın

Kapak düzeni	:	Etem ÇALIŞKAN
Dizgi	:	GÜL MATBAASI
Baskı	:	BAHAR MATBAASI
Kapak baskısı	:	CEM - Zİ Matbaası
Basıldığı yer	:	1967 — İstanbul

KÜBA İHTİLÂLİ

Hazırlayan : AHMET ANGIN

AKŞAM KİTAP KULÜBÜ Serisi, No: 39

GİRİŞ

COĞRAFYACILAR Amerika kıt'asını Kuzey, Orta ve Güney olmak üzere üçe ayırır. Etnik bakımdan ise bu kıt'ayı Anglo-Sakson ve Lâtin Amerika diye ikiye ayırmak daha uygundur. Bu Lâtin Amerika'ya birkaç milyon Fransız da katılabilir. Çünkü onlar da Anglo-Sakson olmayan diğer Amerikalılar gibi Anglo-Amerikan hegemonyası altında yaşarlar.

Fakat Amerika kıt'ası bütününün kötü kaderi, A. B. D.' nin kurulmasından önce 1492'de kıt'anın Avrupalılar tarafından keşfile başlar.

XV nci Yüzyıl'ın sonu ile XVI ncı Yüzyıl'ın başında İspanyollar açıkça kıt'ayı soymağa gidiyorlardı ve ellerindeki silâhların üstünlüğü sâyesinde «Kızıl Derili» adını verdikleri yerlileri yurtlarından atarak kıt'ayı onlara mezar yaptılar ve daha iyi sömürebilmek için buraya yerleştiler. Amerika kıt'asını boyunduruk altına almağa giden İspanyollar kendilerine Conquistador (Fatih) adını veriyorlardı. Belki de onların en dürüst yanı, bu isimle kimliklerini daha açık bir şekilde ortaya koymaları idi. Kendilerinden birkaç yüz yıl sonra ortaya çıkacak olanlar ise, köle tüccarlarının Afrika'dan getirdikleri Zencileri satın almıyor, atalarının satın almış olduğu bu Zencilerin siyah derileri üzerinde tepinerek «özgürlük» şarkıları söylerken «Amerika Amerikalıların-

dır» parolasile insan haklarından dem vurarak özgürlüğün Tanrı vergisi olduğunu öne sürüyor ve esas kimliklerini, Kızıl Derili telâffuzu ile İngiliz alayının karışmasından doğan «Yankee» nin arkasında gizliyorlardı. Kuzey Amerika «kolon» luktan kurtulmak, başındaki «İngiliz» efendilerini kapı dışarı etmek istiyordu. Bu amaçla silâha sarıldı ve bir süre sonra, üzerinde egemenlik kuracağı Lâtin ırkından olan Fransızların yardımile zafere kavuştu. Fakat, zaferden sonra değişen birşey yoktu. İngilizler çekilmiş ve yerlerini, yine İngilizce konuşan ve çoğu Anglo-Sakson ırkından olan Yankee'ler almıştı.

Oysa, Lâtin Amerika'daki İspanyol ve Portekiz kolonları, onlardan önce silâha sarılmış ve şiddetli olduğu kadar kanlı savaşlarla birer birer bağımsızlıklarını almağa başlamışlardı.

Kimbilir: yurtlarından kovdukları İspanyollardan sonra, Kuzey Amerika'nın açık, ya da kapalı boyunduruğu altına gireceklerini bilselerdi, belki de eski efendilerini kovacaklarına, onlarla işbirliği yapmayı tercih ederlerdi. Ama Lâtin Amerika'nın kaderi idi bu. Efendinin birinden kurtulacak, diğerine çatacaktı. Hem de daha kötüsüne ve daha kurnazına...

Fakat tarihin akışını kim durdurabilir? İspanyollarla Portekizliler ve hatta Fransızlar kıt'adan kovulunca, özgürlük şarkıları söyliyerek bağımsızlıklarını kazanmış olan Yankee'ler kısa bir süre sonra geçmişteki köleliklerini unutarak Lâtin Amerika'da Lâtin sömürgecilerin yerlerine geçeceklerdi.

Yankee'ler Lâtin Amerika'ya tepeden tırnağa silâhlı birer İngiliz, ya da İspanyol askerî gibi değil, silindir şapka giymiş yahudi çorbacısı kılığındaki «Sam Amca» adıyla geldiler. Yankee'nin bayrakla, ilhak, ya da sömür-

ge komutanı, yahut genel vali ile ilgisi yoktu. Onu, gittiği yerlerdeki tabiî zenginliklerin dolar kuru üzerinden hesaplanmış değerleri ilgilendiriyordu.

★

LİSAN farkı, Amerika kıt'asında, diğer kıt'alardakinden çok daha azdır. Amerika kıt'asını kaba taslak hayalinden geçiren bir insan, daha ilk anda burada yaşayan insanlar arasındaki yakınlığı ve tek ayırıcı çizgiyi görebilir. Çünkü kıt'anın belli başlı iki dili vardır: İngilizce ve İspanyolca, ya da ayni kökten olan Portekizce. Bunların yanında Fransızca konuşan (Kanada'da) birkaç milyon insan da vardır ama, nihayet Fransızca da bir Lâtin dilidir. Bunların dışında yerli dillerile A. B. D. içinde çeşitli milletlerden insanların dilleri de akla geliyorsa da, birincileri çok gerilemiş, ikincileri ise kısa zamanda A. B. D.' nin resmî dili olan İngilizce'nin yanında silinmiştir, yahut silinmektedir.

Kısacası, Amerika'daki insanları birbirinden ayıran başlıca unsur dildir. Anglo-Saksonlar İngilizce, Lâtin Amerikalılar ise İspanyolca, Portekizce ve çok az da Fransızca konuşurlar. İkinci unsur ise dindir. Anglo-Saksonlar genellikle protestan, Lâtin Amerikalılar da katoliktirler. Şu halde Lâtin Amerikalılar biribirinden kolay kolay ayrılamaz. Aralarındaki ayrılıklar sun'i olup çoğunlukla emperyalistler tarafından yaratılmıştır. Onları bu ayrılığa düşüren nedenlerin başında ise coğrafî durumları gelir. Çünkü bu ülkelerin, coğrafî bakımdan dünyadaki diğer ülkelerle ilişkileri hemen hemen yoktur ve bu durum onları Yankee emperyalizmi karşısında yalnız bırakmaktadır. Başka bir deyimle Amerika kıt'ası yalnız Yankee emperyalizmine açıktır ve dünyanın diğer

emperyalist ülkeleri bu kıt'adan uzakta oldukları için buradaki kuvvetler dengesi Lâtin Amerika'nın zararına olarak bozulmaktadır.

★

LÂTİN Amerika genellikle bir ihtilâller ülkesi olarak tanınır ve Lâtin Amerikalıların ihtilâl ruhu çoğu zaman dünya mizahına konu olacak kadar sömürülür. Oysa bunun altında Araplıkla karışmış İspanyol kanının ateşliliği, Kızıl Derili vatanseverliği ve hâlâ kölelikten kurtulamamış (A. B. D.'de) Zenci intikamı yatmaktadır. Çünkü, anavatanları olan İspanya'dan kopup bağımsızlıklarına kavuşan Amerika'daki İspanyol kolonları, Conquistador ve Kuzey Amerika Anglo-Sakson-ları'nın horladığı Kızıl Derililer ve yüzyıllarca köle olarak yaşamış Zenciler ile kısa zamanda kaynaşmıştır. Bu üç ırkın ve onlardan doğan melezlerin, hâlâ Zenci düşmanlığı gütmekle kendilerinden başka ırkları hor gören Kuzey Amerika baskı ve sömürüsüne karşı tepki göstererek ikide bir ayaklanmaları, karikatür konusu olacak bir komiklik değil, normal bir toplumsal olaydır.

Bu insanların başına ne zaman cessur liderler gelirse, her defasında sömürge rejiminin tepkisile karşılaşır ve kısa bir süre sonra da devrilirler.

İş bu devirmelerle kalsa ve devrilen hükûmetlerin yerine daha iyileri gelse, belki Lâtin Amerika halkları komikleşecek derecede ihtilâlci olmazlardı. Fakat, devrilen hükûmetlerin yerine kuklalardan ibaret bir uşaklar grubu oturtulup ona bir de Yankee sömürgenliği eklenince, bütün aklı başında Lâtin Amerikalılar çileden çıkmakta ve ihtilâller ile hükûmet darbeleri biribirini izlemektedir.

Burada, nazara alınması gereken bir nokta daha var. Lâtin Amerika büyük tabiî zenginliklere sahiptir. Fakat bunlardan ya hiç yararlanamaz, ya da çok az yararlanır. Yararlanması da, kendi ürünlerini yapılmış halde satmak yahut kullanmak şeklinde olmaz. Ancak bunları brüt halde satar. Lâtin Amerika halklarının büyük çoğunluğu köylü ise de topraklar derebeylerin elindedir. Bunlar en ilkel şekilde yapılan tarımda köylüyü ırgat olarak çalıştırmakla yetinir, böylece elde ettikleri ürünleri satarlar. Fakat halkın çoğunluğu topraksızdır, kendi hesabına çalışmadığı için her zaman fakir kalmağa mahkûmdur. Bu durum, gelişmiş ülkeler karşısında Lâtin Amerika'yı en sefil ülkeler seviyesinde tutmaktadır.

A. B. D. içinde Lâtin Amerika halklarının bu aşağı ve insanlık için utanç verici olan durumunu görenler yok değildir. Fakat bunlar ister yazar, ister cumhurbaşkanı olsunlar, Lâtin Amerika lehine giriştikleri her teşebbüs Yankee plütokrasisi tarafından boğulmakta ve eski düzen sürdürülüp gitmektedir. Örnek olarak Kennedy'yi gösterebiliriz. Başkan Kennedy Küba için şöyle diyordu: «Sanırım ki, sömürgecilik hâkimiyeti altındakiler de dahil olmak üzere dünyada, memleketimin Batista rejimi sırasındaki politikası yüzünden, ekonomik sömürgeciliğin, aşağılanmanın ve sömürünün, Küba'da ortalığı kasıp kavurduğundan beter olduğu bir ülke daha yoktur.»

Kennedy bunları söylerdi ama, Küba'nın abluka edilmesi onun devrinde başladı ve hâlâ sürüp gidiyor. Bunun bütün nedeni de, Castro rejiminin Küba'daki Amerikan çıkarlarını kenara itmesidir.

A. B. D. bütün Amerika için «İlerleme İçin Birlik» formülünü ortaya attı ama bu, kısa bir zamanda, Yankee

plütokrasisinin görünmez etkisile Lâtin Amerika'nın zararına ve Birleşik Devletleri'n çıkarına çalışan bir mekanizma halini almıştır. Bu durum, Kuzey Amerika politikasında, Yankee menfaatinden başka herkesin zararına çalışıldığının açık ispatıdır. Hatta, iş o kadarla da kalmamış, ayni katı, inatçı ve oldukça budalalık kokan politika, neo-koloniyalizm yönünde II nci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün dünyada uygulanmağa başlamıştır ve bügün de hâlâ yürütülmektedir.

Küba'nın Yankee kıskacından ilk kurtulan ülke olması rastgele bir olay değildir. Küba Lâtin Amerika ülkelerinin en küçüklerinden biridir. Buna rağmen, Brezilya gibi nüfusu yetmiş milyona yaklaşan ve kıt'anın A. B. D.'den sonra ikinci büyük ve zengin ülkesi olan bir memlekette Amerikan plütokrasisi hâlâ istediği gibi at oynatıp dururken, Küba gibi 6 milyon nüfuslu ve A. B. D.'ne coğrafi bakımdan daha yakın bir ülke silkinebilmiş ve kendini Yankee'lerin ekonomik bağlarından kurtarabilmiştir. Bu olayın tarihi nedenleri vardır. Küba, İspanyol sömürgecilerine karşı otuz yıl süren bir mücadele yapmıştır. Bu mücadelede Küba milliyetçiliği bilenmiş ve her zaman canlılığını muhafaza etme imkânını bulmuştur. Üstelik Küba milletinin içinden millî kahramanlar çıkmıştır ve bunların sayısı, ülkenin kısa olan tarihile az olan nüfusuna oranla çoktur. José Marti ve Julio Antonio Mella gibi, özgürlük uğruna mücadelelerini halkın yanıbaşında yapmış şairler, Eduardo Chibas gibi senatörler, Juan Almeida, Abel Santamaria, José Luis Tasende, Ramiro Valdes, Fidel Labrador v.b.,v.b., gibi Moncada'cılar ve hatta Melba ile Haydée gibi kadın kahramanlar bunlardan ancak bir kaçıdır. Küba, ancak bu ve benzeri kahramanlar sayesindedir ki 1959'da A. B. D.'nin adamı Batista'yı yenebilmiş, 1961'de

A. B. D. tarafından hazırlanan Domuzlar Koyu başarasını kazanmış, 1962 krizinde Amerika'nın baskısına karşı koyabilmiştir.

Küba bugün, yalnız diğer Lâtin Amerika ülkelerine değil, dünyanın birçok geri kalmış ülkelerine de örnek olmaktadır. Belki bir gün, yukarıda da söylediğimiz gibi Lâtin Amerika ayni dili konuşan 200 milyonluk bir ülke olarak (bugün için) bir federasyon meydana getirirse, bunda Küba'nın payı, şüphesiz ki büyük olacaktır. Ayni dili konuşan, ayni kültüre ayni yaşama tarzına sahip insanların siyasî bakımdan birleşememeleri için hiçbir sebep yoktur. Bu sebep, olsa olsa A. B. D.'nin müdahalesi gibi sömürgen ve sun'î bir sebep olabilir ki, uyanan kitlelerin böyle bir engeli yıkmaları hiçtendir. İspanyolca konuşan Lâtin Amerikalılar buna şimdiden Nuestra America (Bizim Amerika) adını veriyorlar. Nuestra America'nın temel taşını da Küba teşkil etmektedir.

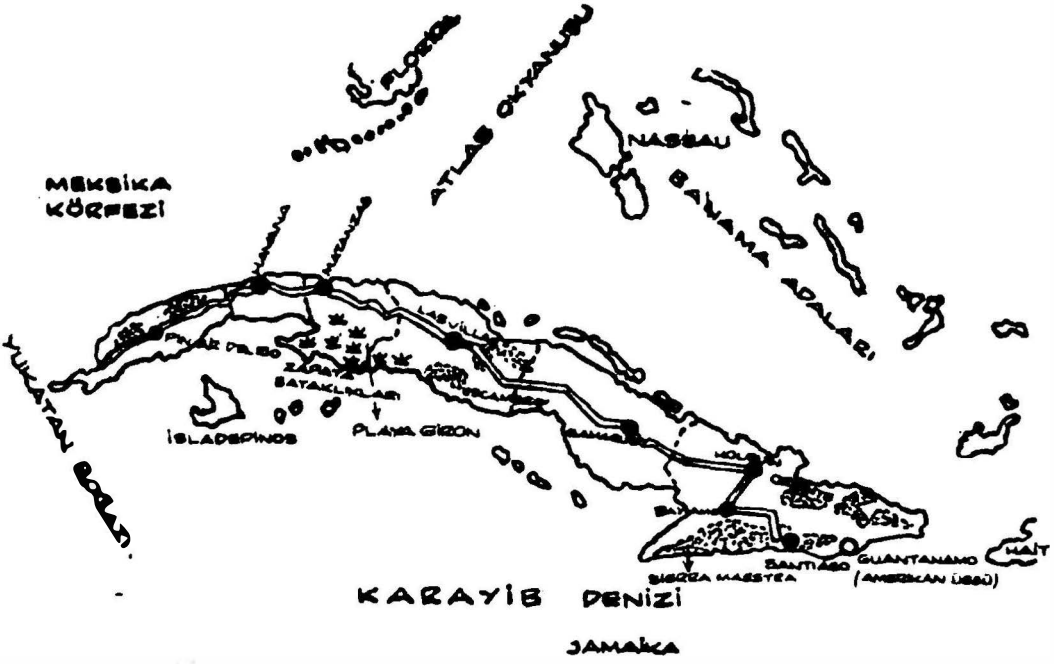
Türkiye, Küba'nın geçirdiği tecrübeyi 52 yıl önce (1919) geçirmeğe başlamış ve sonunda bütün bağımlı ülkeler için örnek bir başarı kazanmıştı. Fidel Castro, Batista adlı diktatöre karşı mücadeleye girişirken Atatürk'ten ders almış mı idi bilmiyoruz. Atatürk ondan çok önce gelmiş olduğuna göre, Castro'nun ondan birşeyler öğrenmiş olması imkânsız değildir. Fakat ne yazık ki, biz bugün Castro örneğini ibretle okuma zorunluğunu duymaktayız. Bu zorunluluğun da başta gelen nedeni, Castro ile ayni emperyalist ülke ve o ülkenin Batista'ya benzer maşalarile karşı karşıya bulunmamızdır.

★

KÜBA ihtilâli genel olarak iki bölüme ayrılabilir. Bunların birincisi Fidel Castro ile 150 kadar arkadaşının Oriente ilindeki Santiago şehrinde Moncada Kışlası'na saldırması, ikincisi ise, Moncada teşebbüsünün başarısızlığa uğraması üzerine A. B. D. ve Meksika'ya giderek hazırlandıktan sonra Küba'ya dönmesi, Sierra Maestra dağında köylüleri örgütleyerek Batista'ya son ve kesin darbeyi indirmesidir.

Kitabımızda anlatacağımız olaylar bu iki nokta etrafında toplanacaktır.

İstanbul : Şubat - 1967
Ahmet ANGIN.

FLORIDA
ATLAS OKYANUSU
MEKSİKA KÖRFEZİ
NASSAU
BAHAMA ADALARI
HAVANA
MATANZAS
LAS VILLAS
PINAR DEL RIO
ZAPATA
BATAKLIKLARI
İSLADEPINOS
PLAYA GIRON
CAMAGUEY
HOLGUIN
SANTIAGO
GUANTANAMO
(AMERİKAN ÜSSÜ)
HAİTİ
SIERRA MAESTRA
YUKATAN BOĞAZI
KARAYİB DENİZİ
JAMAİKA

KÜBA TARİHİ

BİR Orta Amerika haritasına baktığımız zaman Karaibler Denizi'ndeki Küba'nın Kuzey ve Güney Amerika'ları biribirine bağlayan bir durumda olduğunu görürüz. Küba Kuzey'de A. B. D.nin Florida yarımadasından 180, Güneyindeki Jamaika'dan 140 ve Doğusu'ndaki Haiti'den 77 km. uzaklıktadır. En Batısı'ndan en Doğu noktasma kadar uzunluğu 1. 200 km., genişliği ise en çok 140 km.'dir.

Antiller'in incisi sayılan Küba 28 Ekim 1492'de Cristobal Colon tarafından keşfedilmiş ve Colon ona «la llave del Nuevo Mundo» (Yeni Dünyanın anahtarı) adını vermiştir.

Cristobal Colon adayı keşfetti ama, orada durmadı. Adanın yerlileri onu görünce dağlara kaçmıştı. Fakat İspanyol conquistador'ları ancak Colon'dan yirmi yıl sonra adada tekrar görüleceklerdi.

İspanyollar o sıralarda Dominik ile Haiti'ye Hispaniola adını veriyorlardı. Küba'da olduğu gibi Hispaniola'da da altın vardı. İspanyol Conquistadorları bu altını görünce onun derdine düşmüş, Colon'un bulduğu Küba'yı unutmuşlardı. Hispaniola'daki altınların tükenmesi için aradan yirmi yıl geçti ve ancak yirmi yıl sonra burada altın kalmayınca Küba'yı hatırladılar. Altın aramak üzere Küba'ya gidilmesi emri gelince, Diego Velazquez 300 asker'in başına geçti ve adanın en Doğu'sunda bugün Oriente adı verilen kesimde Baracoa kıyısına çıktı. Yıl 1511'di. Enkizisyon'un da desteklediği Vnci Ferdinand, Arapları (los Mauros) Granada'dan kovmuş, Aragon'da hükûm sürüyordu. Kıraliçe İsabella, Castilla'yı ona vermişti.

Conquistador'ların Küba'ya çıktıkları sırada İspanya tahtının durumu bu idi. Fakat, olayları daha iyi kavrıyabilmek ve

konunun biraz derinliğine inebilmek için burada biraz durmamız gerekiyor.

Gerçi Küba İspanyollar için yeni bir ülke idi ama, kendilerinden çok önce adada yerliler yaşıyordu ve onlar için ada yeni bir ülke değildi. Üstelik Küba yerlilerinin Hispaniola'ya gelmiş olan İspanyollardan da haberleri vardı.

İspanyollar Dominik ile Haiti'ye ilk çıktıkları zaman, küçük Guahaba adasının Hatuey adında genç bir kıralı vardı. Haiti'nin yakınında bulunan Guahaba adasının kıralı Hatuey, Colon'un kuvvetlerine şiddetle karşı koymuştu. Fakat üstün silâhlar karşısında yenildi ve ormana kaçtı. Burada kabilesi halkını adadan kaçmağa davet etti. Onlar da kabul ettiler ve faaliyete geçildi. Dört yanları denizle çevrili idi. Göçedebilmek için kayıklara ihtiyaçları vardı. Bu kayıkları yapmak amacile ağaçları kestiler. Kayıklar hazır olunca 400 Kızıl Derili'nin bindiği kayıklardan ibaret bir küçük filo Guahaba adasını terketti. En yakınlarında Küba vardı. Oraya çıktılar. Maisi mevkiine çıkmışlardı. Hatuey Küba'ya çıkar çıkmaz elçiler göndererek adanın kabile reislerini çağırdı. Reisler olaya önem vermedikleri için, gayet yavaş davranarak geldiler. Gerçi yanlarında en iyi savaşçıları vardı ama, İspanyolların üstünlüğünden habersiz bir halde, alıştıkları gururu da bırakmış değillerdi. Hatuey yaptığı uzun bir konuşmada kabile reislerine Conquistador'ların Hispaniola'da yaptıkları zulümleri birer birer anlattı, sonra da küçük bir sepetteki altın külçelerile değerli taşları göstererek: **İşte Beyaz insanların taptığı Tanrı! Bu, gözü doymaz bir Tanrı'dır, ona hizmet etmek için bizi öldürüyor, köleleştiriyorlar. Bunun için birleşmemiz ve Küba'ya çıkacakları zaman onları denize dökmemiz gerek.» dedi.**

Fakat Hatuey'in sözlerini ancak Oriente'deki kabileler dinledi. Merkez ve Batı'daki kabilelerin reisleri Hatuey'in, hepsine hâkim olarak bir nevi diktatörlük kurmak istediğinden şüphe ettiler ve hiçbir söz vermeden yerlerine döndüler. Bu durum karşısında Hatuey tek başına hareket etmek zorunda kaldı ve Velazquez'in askerleri Baracoa'ya çıktığı zaman onları ok yağmuruna tuttu. Fakat İspanyolların kalkanları ve ateşli silâhları vardı. Onun için Hatuey dağa çıktı. Buradan conquistador'lara karşı bir nevi gerilla savaşına girişti. Bu usulden, sonraları İspanyollara karşı yapacakları savaşta Küba'lılar ve daha son-

ra da Batista'ya karşı giriştiği mücadelede Castro yararlanacak ve başarı sağlıyacaktı. Hatuey'in taktiği sayesinde durmadan hırpalanan conquistador'lar Baracoa'da bir kale yapmak zorunda kaldılar. Baskına uğramamak için geceleri bu kaleye kapanıyorlardı. Böylece saldırıdan savunmaya geçmişlerdi. Bu durum üç ay kadar sürdü. Daha da sürecekti, fakat bir hain conquistador'lara Hatuey'in gizlendiği yeri haber verdi. Yakalanan genç Hatuey gördüğü bütün işkencelere rağmen Kızıl Derili'lerin altınlarını sakladıkları yeri söylemedi. Bunun üzerine Sierra Maestra'nın bugün Las Mercedes adı verilen köyünde bir işkence sehpası kuruldu. Genç kırala acıyan padre (peder-rahip) Juan de Tesin Hatuey'ye yaklaştı ve göğe çıkabilmesi için hristiyan olması teklifinde bulundu. Hatuey sordu: **«Hristiyanlar ölünce göğe mi çıkarlar?»** Rahip: **«Şüphesiz!»** diye karşılık verince Hatuey biraz düşündü ve: **«Öyle ise, oraya gitmemeği tercih ederim!»** dedi.

Hatuey öldürülüp yerli mukavemeti kırılınca İspanyollar biribirini izlemeğe başladı. Önce altın arayıcılar gelmişti. Onların arkasından toprak sahibi olmak isteyenler göründü.. Fakat adaya efendi olarak gelen İspanyollar, toprakları kendileri işleterek yorulma niyetinde değillerdi. Onun için yerlileri çalıştırmağa karar verdiler. Ama yerliler görmüş oldukları kötü muamelelerden dolayı İspanyollara yanaşmıyordu. Bunu duyan İspanya Kıraliçesi İsabella, Kızıl Derililerin hristiyanlaştırılma ve çiftçilikte çalışmağa alıştırmaları sırasında kendilerine **«con amor y dulzura»** (Sevgi ve tatlılıkla) muamele edilmesi için ada valisi Ovando'ya emir verdi. Bunlara **«encomendados»** (emanet edilmiş kişiler) adı verildi. Fakat aslında değişen bir şey yoktü. Kızıl Derililer ismen özgür, fakat yine köle idiler. Conquistador'ların yaptığı işkenceler, Avrupalıların getirdiği hastalıklar, yerlilerin kitleler halinde intiharları, adadaki Kızıl Derili neslinin hemen hemen tükenmesi sonucunu verdi. Diego Velazquez'in **«feth»**inden altmış yıl sonra Küba'da ancak bin kadar yerli kalmıştır. Bunların torunlarına, Zencilerle melezlenmiş bir halde bugün Sierra Maestra'da Yara vâdisinde rastlanmaktadır.

Küba'ya Zencilerin getirilmesi, istilâdan iki yıl sonra başlar. 1595'den 1850'ye kadar Afrika'dan Küba'ya getirilen Zencilerin sayısı yaklaşık olarak yarım milyondu. Bu rakam,

adaya getirilmek üzere yola çıkarılan Zencilerin yarısı demektir. Çünkü esirci gemilerile yola çıkarılan Zenciler'e, yol boyunca hayvanlara bile lâyık görülemiyecek muameleler yapılıyor ve bu yüzden gemilere binenlerin ancak yarısı sağ salim yerlerine varabiliyordu. Hatta Amerika'ya vardıktan sonra bile Zencilerin ömürleri fazla olmuyordu. Örneğin Küba için bu ömür 10 yıl olarak hesaplanmıştı. Bunun bir nedeni iklim değişikliği idiyse, diğeri de Zencilere sürdürülen hayatın çetinliği ve yapılan işkencelerdi. Ancak uzun zaman sonradır ki, Zenci bu ülkeye alıştı ve Küba ilk bağımsızlığına kavuştuktan sonra biraz ferahlıyabildi.

Fakat zaman İspanyol anavatının aleyhine çalışıyordu. Küba'ya yerleşen İspanyola, sadece kazanç sağlamak yetmiyordu. Çünkü nekadar kazanırsa kazansın, Anavatan tarafından kendisinin de sömürüldüğünü hissetmekteydi. Daha doğrusu, o Küba ile Zenci'yi sömürüyordu, Anavatan'ı da onu. Bu yüzden XVII ve XVIII nci Yüzyıllar ile XIX ncu Yüzyıl'ın ilk yarısında Kübalı büyük toprak sahiplerinin hayatı İspanya'ya karşı mücadele ile geçmiştir. Bu çiftçiler İspanyol memurlardan ve Ispanya'nın koyduğu vergilerden şikâyetçi idi. Bunlara gümrük engelleri ekleniyor, üstelik de fiyatlar Anavatan tarafından tesbit ediliyordu. Oysa kendileri Küba'da doğmuştu, Zenci yahut Kızıl Derili'ler ile birkaç defa melezleşmiş olup kendilerini İspanyol'dan çok Kübalı hissediyorlardı.

İspanya ise, Küba'ya karşı nasıl davranacağını bir türlü kestirememekteydi. Bir taraftan diplomatça davranması gerekirken, diğer taraftan da eski sömürgeciliğin verdiği alışkanlıkla kuvvet kullanmaktan bir türlü vazgeçemiyor, böylece kuvvet ve diplomasi arasında tereddütler geçirerek, kuvvete başvururak iki çareyi biribirine karıştırma acemiliğini gösteriyordu.

Bu durumunu XIX ncu Yüzyıl'ın ortalarına kadar sürdürmüş ve Kübalılara karşı hiçbir fedakârlıkta bulunma cesaretini gösterememişti. Oysa Kübalıların kendisinden istedikleri de fazla birşey değildi. Sadece iç yönetimde otonomi, Birleşik Devletler ile ticaret serbestisi ve mevcut vergi sisteminin yerine gelir üzerinden %6 oranında vergi alınmasını istiyorlardı.

İspanya bu teklifleri kabul etse Küba'yı kendine sadık bir dominyon haline sokabilirdi. Fakat bu fırsatı kaçırdı. Kübalıların kurduğu «cunta» İspanyol valisine %6 vergiyi teklif ettiği zaman, vali derhal kabul etti, hatta bunu %10'a çıkardı, ama eski vergiyi de kaldırmadı. Bu olay Küba'lıları çileden çıkarmağa yetti. Yıl 1868'di ve bu tarihten itibaren İspanya Küba'yı kaybetmiş demekti. İspanya, Küba'da ihtilâl patlak verdiği zaman ikinci büyük hatayı işledi: bu defa, akılsızlığından dolayı kaybettiği şeyi, silâh gücü ile elde etmeğe kalkışacaktı.

Küba'nın başta gelen ürünleri kahve ile şekerdi. İspanya ile arasının en gergin olduğu bir sırada, milletlerarası piyasalarda kahve ve şeker fiyatları âni bir düşüş kaydetti. Bu olay Kübalı çiftçiye başka bir düşünce tarzını ilham etti. O zamana kadar tarlalarında köleleri çalıştırıyordu. Şeker kamışının yetiştirilip bakılması işi yılda ancak 4 aylık bir çalışma istemekteydi. Kahve ise, ancak toplandığı zaman işçiye ihtiyaç gösteriyordu. Yeni kurulan **centrales azucareros»** (şeker merkezleri) da şeker kamışı, makinalar vasıtasile eski değirmenlerde olduğundan daha kolay ve çabuk işlenebilmekteydi. Bu da, işçi ihtiyacını azaltıyordu. Kısacası üretim mevsimlik, köleler ise daimi idi. Şu halde köleye ne lüzum vardı? Onu salıvermek ve yerine ücretli işçi kullanmak daha yararlı değil miydi? Büyük toprak sahibi, lâzım olduğu zaman parasile işçisini tutar, ücretini öder, işi bitince de köle gibi besleyeceğine onu salıverirdi. Böylece Kübalı toprak sahipleri, acıdıklarından dolayı değil, çıkarlarından dolayı köleliğin aleyhdarı olmuşlardı. Sonunda köleliğin kaldırılmasını isteyecek hale geldiler.

Küba'da köleliğin kaldırılması böyle oldu. Fakat iş köleliğin kalkmasile bitmiyordu. Çünkü, dediğimiz gibi Kübalı İspanyol **«kolonu»**, kendini de anavatanına karşı köle hissetmekteydi. Öyle ise, kendi de kölelikten kurtulmalıydı.

Bu işi bir burjuva yaptı. 10 Ekim 1868 günü Carlos Manuel de Cespedes adında Oriente'li bir toprak sahibi, Küba'nın bağımsızlığını ilân ederek kendi elindeki Zencileri serbest bıraktı ve köleliği de kaldırdı. Küba'daki İspanyol valisi Lersundi buna karşı kuvvet gönderdi. Bu, ihtilâlin başlangıcı demekti. Çünkü bir taraftan çiftçiler İspanya'ya karşı ayaklanırken, Zenci köleler de zincirlerini kırmak için harekete geçiyordu. Oriente'de

Zenciler halkın yarısından fazlasını teşkil etmekteydi. Bunlar ihtilâlin temel taşı oldular. İspanya'ya karşı yapılacak savaşın ordusunu bunlar sağlıyordu. Çiftçiler ise bunların muhtaç oldukları silâhları, malzemeyi ve komuta heyetini verdi. Fakat ayaklananlar çiftçilerle köylüler olduğuna göre, bu ihtilâl bir köy ihtilâli idi. Gerçekten şehirler İspanyol garnizonlarının elinde kalmıştı. İhtilâl karşısında başkent La Habana eli kolu bağlı kalmıştı. Buna karşılık, Hatuey'in İspanyollara karşı direnmesinde olduğu gibi, Oriente 1868, 1895 ve 1953 ihtilâllerinde baş rolü oynıyacaktı.

Carlos Manuel de Cespedes, Manzanillo'nun 18 km. doğusundaki Yara'da oturuyordu. 1895'deki İkinci Kurtuluş Savaşı ise Bayamo'dan 30 km. uzaktaki Baire'de başladı. Savaşın ilk işareti Rio Cauto ile Rio Contramaestre arasındaki Dos Rios'da milli şair José Martı'nin bir İspanyol kurşunu ile öldürülmesi üzerine verilmiş oldu. Fidel Castro da 26 Temmuz 1953'de yine Bayamo'da ve Santiago'da Batista'nın askerlerine karşı harekete geçmişti. Yani Oriente ili Küba'nın ihtilâl kaynağı idi.

Küba'lı ihtilâlcilere daha ilk harekette **«Mambi»** adı veriliyordu. Bu, İspanyollar tarafından Küba'lı ihtilâlcilere verilen özel bir isimdi. Mambi'ler av tüfekleri (escopetas) ve düşmandan, yani İspanyol askerlerinden ele geçirdikleri silâhları kullanıyorlardı. Ellerinde top dahi yoktu ve nihayet bir başıbozuklar ordusundan ibarettiler. Karşılarındaki İspanyol kuvvetleri ise düzenli bir ordu idi. Başlarında Kont de Valmaseda gibi usta bir komutan vardı. Valmaseda, elindeki kuvvetlerin yetecek sayıda olmadığını görünce şehirlerden asker topladı. Daha ilk çağırısında 30 bin gönüllü toplamıştı. Gerçi bunlar kardeşlerine karşı savaşacak ve bu bir kardeş kavgası olacaktı ama, Valmaseda da böyle şeyleri düşünemezdi, çünkü kendisi iç savaş uzmanı idi. İstediği kuvvetleri toplayınca, adam asmağa, savaş esirlerini idam etmeğe başladı.

Asilerin elindeki bir şehir işgal edilince Valmaseda buradaki, tehlikeli görülen herkesi idam ettiriyordu. İdam edilenler arasında öğretmenler, doktorlar, avukatlar da vardı. 27 Kasım 1871'de sekiz tıp öğrencisi, bir İspanyol asilinin mezarına tacavüz etmek suçu ile suçlandırılarak hiçbir delil olmadığı halde idama mahkûmedildiler. Halk bu olayı protesto etti. İs-

panyol Yüzbaşısı Federico Capdevilla bu hükmü yerine getirmektense kılıcını kırdı. Fakat vali Lersundi inadından vazgeçmiyordu. Sekiz genci idama götürürlerken halk bağırıyordu: **«Carne fresca; San gre joven!»** (Taze et! Genç kan!).

Bu olaylar kurtuluş savaşını hızlandırdı ve savaş on yıl sürdü. İspanya biribiri arkasına başarı sağlıyor, Mambi'ler durmadan başarısızlık kaydediyordu. Fakat İspanya'nın başarıları kendisine fayda sağlamazken, Mambi'lerin başarısızlıkları halk arasındaki sempatilerini artırıyordu. Valmaseda'nın her başarısı ve onu izleyen işkenceleri, İspanya'ya karşı duyulan kini artırmaktan başka bir işe yaramamaktaydı.

Birinci Kurtuluş Savaşı patlak verdiği sırada Küba'lıların bugün **«El Apostol»** (Havari) adını verdikleri şair José Martı onbeş yaşındaydı. Geçmişinin ilginç yönü, babasının İspanyol ordusunda yedek subay olması idi. 1870'de Valmaseda'nın gönüllüleri geçit resmi yaparken onlara bakarak alaylı alaylı gülmesi üzerine tevkif edildi. Üzeri arandığında İspanyol ordusunda görev alan arkadaşlarını lânetleyen bir mektup bulundu. Bu suçtan dolayı mahkemeye verildi ve altı yıl hapse mahkûm oldu. Kendisini Presidio Publico'ya attılar. Bu nazilerin mahkûmları yavaş yavaş ölüme terkettikleri toplama kamplarının bir prototipi idi. José Martı burada bir yıl kaldı, sonra İspanya'ya nakledildi. Kalbinden ve ciğerlerinden hasta idi ama, İspanya'ya karşı hırsında bir azalma olmamış, bilâkis kini artmıştı. 1895'de serbest bırakılıp Oriente'ye döndü. Mambi'ler, bu kadar zayıf bir insanın, kamp işkencesine nasıl dayandığına hayret etmişlerdi. Çünkü kimse onun İspanya'dan geri dönebileceğini düşünmemişti.

Madrid'e gidince üniversiteye yazılmış, hukuk ve felsefe lisanslarını vermiş, iktisat ve tarihle ilgilenmiş, Portekizce, ingilizce, Fransızca Almancayı öğrenmişti. Fakat bütün bunlar onun için övünülecek şeyler değildi. José Martı **«Özgür olmak için bilgili olmak»** gerektiğine inanıyordu. Küba'ya gitmeden önce Fransa ve İngiltere'ye geçmiş ve vatanına en yakın ülke olduğu için Meksika'ya yerleşme kararını vermişti. Burada öğretmen oldu ve yazıya başladı. Kısa zamanda kalemi bir kılıç haline gelmişti. 20 Aralık 1871'de Küba'lı Carmen Zayas Bazan ile evlenen José Martı için bu kadın **«Sömürge bur-**

juvazisinin çiçeği» idi. Ama Josè Martı gibi bir ihtilâl şairinin karısı olacak kadın değildi. Onu seviyordu fakat **«hafif meşrep kadın»** olduğunu da bilmekteydi. Carmen için **«mero plato de carnes fragantes»** (kokulu etlerle dolu basit bir tabak) diyordu.

Bir yandan da Küba'da olup bitenleri dikkatle izlemekteydi. Savaş geliştikçe Küba burjuvazisi kuşkulanmağa başlamıştı. Çünkü hareket daha çok halka mal olan bir ihtilâl halini almaktaydı. Mambi'lerin arasına fazla sayıda **«guajiros»** (köylüler) ve işçiler karışmağa başlamıştı. Liderlerin çoğu da Maximo Gomez, Calixto Garcia ve Vicente Garcia gibi alaylı generallerden ibaretti. Hatta Oriente'deki kuvvetlerin başında melez komutanlar belirmişti. Örneğin General Antonio Maceo bir Zenci-Beyaz melezi idi. Bu yüzden İspanya'ya karşı direnme hareketi çatlaklar verme yoluna girdi. 1878'de İspanyol Generali Martinez Campos Kübalı sivil âsilere anlaşma teklif ettiği zaman, Kübalı burjuvalar tereddütsüz Zanjon antlaşmasını imzaladılar.

Böylece Küba halkının on yıl sürdürdüğü ihtilâl savaşı kendisine hemen hiç birşey kazandırmış olmuyordu. Varılan anlaşmada kendilerine birtakım haklar tanınmıştı ama, bunlar kısa zamanda ihlâl edildi. Kabul edilen özgürlükler, bütün kölelere değil, yalnız Mambi'lerle beraber savaşmış olan Zencilere verilmişti. Bu ise, antlaşmanın kısa zamanda bozulması demekti. İhtilâli yöneten askerî şefler bu antlaşmayı kabul etmedi ve çoğu Küba'dan ayrıldı. Varılan anlaşma Kübalılar için toparlanma imkânını sağlıyan bir **«mütareke»**den başka anlam taşımıyordu. Yalnız Josè Martı, bu Zanjon Antlaşması sayesinde, yedi yıllık bir sürgün hayatından sonra Küba'ya dönme imkânını bulmuştu. Fakat orada ancak bir yıl barınabildi. Vatanına dönünce konferanslar vermeğe başlamıştı. Hareketlerini izleyen İspanyol generali Ramon Blanco **«Martı tehlikeli bir delidir?»** diyordu. Bir ayaklanma sırasında onu tevkif edip, Küba dışına çıkarmak üzere gemiye bindirdiler. Gemide kendisine nezaret eden İspanyol memuru **«düşünmesi»**ni isteyince şu karşılığı verdi **«Martı no es de la raza de los vendibles»** (Martı satın alınabilecek kişilerden değildir).

Martı New-York'a gitti. Hayatının on dört yılını burada geçirdi. **«Canavarın içinde yaşadım, girdisini çıktısını bilirim»**

diyordu. On yıllık savaştan kaçanlar gidip New-York'da kendisini buluyorlardı. Bunlar arasında General Maximo Gomez ile Antonio Maceo da vardı. Küba yeniden ayaklanınca Gomez, geçmişteki hataların tekrarlanmaması için, Martı'nin de dahil bulunacağı beş kişilik bir «cunta»nın kurulmasını teklif etti. Martı Gomez'i çok seviyordu ama, Küba özgürlüğünün bir cunta eline geçmesini istemiyordu. Cuntayı reddetmesi üzerine generaller kendisinden ayrıldı. Fakat, ne o generaller olmadan bir şey yapabilirdi, ne de generaller o olmadan!...

Bunun yanında Martı'nin şöhreti gittikçe yayılıyordu. Uruguay, Paraguay ve Arjantin hükûmetleri kendisine New-York konsolosluklarını teklif ettiler. 1891 de Washington'da yapılan Amerikalılararası Para Komisyonu toplantısında Urugay'ı temsil etmiş, A. B. D.'nin oynamak istediği para oyununa mani olmuştu. Ama bu olay, A. B. D.'nin bütün Lâtin Amerika'da olduğu gibi Küba'da da baskısını duyurmağa başladığının bir delili idi. Artık Büyük Britanya, yavaş yavaş Amerika kıt'asından çekiliyor, onun yerini bir takım politik oyunlar ve baskılarla Birleşik Devletler almağa başlıyordu.

Bu amacını gerçekleştirmek için Küba'da Amerikan sermayedarları maden ve şeker kamışı gibi ürünlerin bol olduğu toprakları satın almağa başlamıştı. Amaç Küba'nın dış ticaretini Birleşik Devletler tekeli altına almaktı. 1890'da McKinley, koyduğu gümrük sistemile Küba tütünlerini A. B. D. hesabına kapatıyordu. Bu durum karşısında La Habana'daki büyük sigara fabrikaları, gümrüklerden kurtulmak için Birleşik Devletler'e göçetmek zorunda kaldılar. Bu göç tamamlanınca A. B. D. Küba'daki baskısını hafifletti. Nihayet İspanya kıraliyet hükûmetinden Küba'yı kendisine satmasını istediler ve bu tekliflerini defalarca tekrarladılar.

Amerikan sermayesi, paranın verdiği körlük içinde önünü göremiyordu. Bağımsızlığı için on yıl savaşmış ve yeniden savaşmak üzere hazırlığa girişmiş bir milleti, bir köle tüccarından Zenci satın alır gibi almak için pazarlığa girişmeğe kalkışması bunun en güzel örneği idi. Carlos Manuel Céspedes ve Küba millî marşını yazıp İspanyollar tarafından kurşuna dizilmiş Figueredo gibi kahramanlarının henüz taze olan mezarları dururken, bir milleti satın almağa kalkışmak, parasına güve-

nerek güzel bir kadını satın almağa kalkışan çirkin bir zenginin gülünecek haline girmek demekti.

Jose Martı, artık harekete geçme zamanının geldiğine inanmıştı. 1891'de almış olduğu bütün konsolosluk görevlerinden istifa etti, yazı yazdığı Güney Amerika gazeteleri ile ilgisini kesti ve hatta yazı yazmaktan vazgeçti. Karısı Carmen onun yapmak istediklerini anlıyacak kapasitede değildi. Oğlunu alarak Martı'den ayrıldı. Fakat Martı kararlı idi. İspanya'ya karşı kurtuluş savaşını örgütlemeğe başladı. Florida'da çok sayıda Kübalı tütün işçisi vardı. Bunlardan yararlanarak Partido Revolucianario Cubano'yu (Küba İhtilâl Partisi) kurdu. İşçilerden topladığı paralarla silâh satın alıyordu. 1868 savaşının generallerine, kurduğu partinin otoritesini kabul ettirdi. Kendisini hem Amerikan, hem İspanyol gizli polisi takip ediyordu. Buna rağmen topladığı silâhları taşıyacak gemileri dahi elde etmeği başardı.

Martı hasta idi ama, aldırdığı yoktu. Bir gün Tampa (Florida)da İspanya tahtına sadık bir tütün işçisi Martı'nin şarabına zehir koydu. Martı bunu içti, fakat ölmedi. Kendine gelince işçiyi buldu, başbaşa bir konuşma yaptı. Bu konuşma sonunda işçi dönmüş ve ihtilâlciler safında yer almıştı.

1895'de Martı harekete geçme kararını verdi. General Maximo Gomez ile anlaştı. Silâh dolu üç gemi ile Florida limanından yola çıkacaklardı. 12 Ocak günü A. B. D. makamları, aldıkları bir ihbar üzerine gemilerde arama yaptılar ve silâhları ele geçirdiler. Martı ile Gomez bunlardan vazgeçmek zorunda kaldılar 11 Nisan 1895'de dört arkadaşlarile Küba'ya gittiler. Ayni gün, gece saat 10'da Oriente'de karaya ayak basıyorlardı. Martı birbuçuk ay önce ayaklanma emrini vermişti. Ayaklanma adanın Batısı'nda başarısızlığa uğradı, fakat Doğuda, yani Oriente'de Guillermo Moncada adında yaşlı bir Zenci şefin etrafında toplanan köylüler ayaklanmayı yürütmeği başardılar. Sonraları Santiago'daki kışlanın adı Moncada olacaktı.

Martı ile Gomez 19 Mayıs 1895 günü küçük bir kuvvetin başında idiler. General Maso bunlara üç yüz süvariden ibaret bir kuvvetle katılmıştı. Ayni gün Dos Rios'da 800 kişilik bir İspanyol kuvvetile karşılaştılar. Bu kuvvet Albay Ximenes de

Sandoval'ın komutasında idi. Savaş çetin oldu. Martı, Gomez'in ısrarına rağmen savaşa katıldı ve vurularak atından düştü. Düşman kafasını kesti ve onu alıp Remanganagua'da gömdüler. İspanyol hükûmetinin verdiği emir üzerine 23 Mayıs günü gömüldüğü yerden çıkarılıp tahnit edildi.

Martı'nin ölümünden bu yana yetmiş bir yıl geçmiş bulunuyor. Kendisi Küba'nın kurtuluşunu göremedi ama, Mella, Chibas ve Fidel Castro ile arkadaşları hep onun eseri idi, onun ruhunu taşıyor, onun isteklerini yaşatıyorlardı. Bugün Küba'nın her tarafında Martı vardır. Her okulda bir büstüne rastlanır, sokaklardaki panolarda ve geceleri ışıklı yazılarla ismi yazılır. Onun ismi Küba'nın dışında bütün Lâtin Amerika'ya yayılmıştır.

A. B. D. ve KÜBA

BİRLEŞİK Devletler bugün kendilerinden 2 bin kilometre uzaktaki Vietnam'ı ele geçirmek için komünizm tehlikesini öne sürüyorlar. Yetmiş yıl önce komünizm tehlikesi söz konusu değildi. Bu gün kendilerinde, iki bin kilometre uzaktaki küçük bir ülkenin işlerine karışma hakkını görenler, yetmiş yıl önce İspanya'nın Küba'ya olan uzaklığını öne sürüp bu adaya sahip olamıyacağını söylüyor ve ada kendi kendini idare edemiyeceği için de ona, ellerine düşecek bir meyva gözü ile bakıyorlardı. Başkan Monroe'nun Dışişleri Bakanı John Quincy Adams Küba için **«almost within sight of our shores»** (kıyılarımızdan hemen hemen görünen) diye bahsederek şöyle diyordu: **«Politika da fizik gibi tırmanma kanunlarına uyar. Ve nasıl, doğduğu ağaçtan fırtına ile koparılan bir elma toprağa düşerse şiddet yolu ile kendisini İspanya'ya bağlıyan tabiata aykırı bağlardan kopan Küba da, kendi kendini yönetemiyeceğinden Birleşik Devletler yönünde tırmanacak ve ayni tabii kanununa uyan A. B. D. onu sinesinden atamıyacaktır.»**

Bu sözler 1823'de söylenmişti. Ayni Birleşik Devletler'in bundan 144 yıl sonra Vietnam'da Kuzey'e doğru tırmanması ise, sömürgeci anlayışının tipik bir örneğidir. Yani sömürgeci anlayışı, işine geldiği zaman yemek istediği ülkeyi kendine doğru tırmandırmakta, işine geldiği zaman da kendi ona doğru tırmanmaktadır.

Küba'lı vatanseverler Kuzeyli komşularının bu politikasına **«politica de la fruta madura»** (Olmuş meyva politikası) adını veriyorlardı. Bu politika, aradan birbuçuk yüzyıla yakın bir zaman geçmiş olmasına rağmen, hâlâ değişmiş değildir.

Fakat Martı öldükten sonra Küba'da İspanya ile savaş bitmiş değildi. Kuzey Amerika İspanya'yı desteklememekle be-

raber, Küba'nın bağımsızlığa kavuşmasını istemediğinden, İspanya adadan ayrılınca bu defa ırk ayrımına dayanan bir kavganın başlıyacağını öne sürüyor ve bunu, adadaki Zencilerin çokluğu ile izaha çalışıyordu.

İspanya'ya karşı savaşan Mambi'ler başarı üstüne başarı sağlamağa başlayınca İspanyol hükûmeti, çok yumuşak bulduğu General Martinez Campos'u geri almış ve yerine General Weyler'i göndermişti. General Weyler gerçekten çetin ve insafsız bir askerdi. Komutayı ele alır almaz şiddet hareketlerine başvurdu. Aklımca âsileri korkutmak ve sindirmek istiyordu. Bu amaçla şüpheli kişileri kurşuna dizmeğe, köyleri yakmağa, mahkûmlara işkence etmeğe ve bugün Amerikalıların Güney Vietnam'da yaptıkları gibi, zararsız hale sokmak için köylüleri bir araya toplamağa başladı.

Weyler Küba'da bu vahşet havasını yürütürken, Birleşik Devletler'de seçimler yapılmış ve 1896'da Başkanlığa McKinley getirilmişti. McKinley aşırı bir yayılma taraftarı idi. İktidara geçer geçmez gözlerini Küba'ya dikti. Karaibler'in «inci» sine el atabilmesi için önce İspanya'yı bertaraf etmesi gerekti. Bu amaca hizmet eden A. B. D. basını General Weyler'in şiddet hareketlerini sert bir dille tenkide başladı.

Madrid hükûmetinin nihayet aklı başına gelmiş, Kuzey Amerika'nın bu davranışındaki amacı anlamıştı. Derhal General Weyler'i geri çekerek yerine General Blanco'yu gönderdi, Küba'ya yönetim bakımından otonomi verdi ve 1897 Ağustosu'nda La Habana'da bir Küba hükûmeti kurmağa kalkıştı. Fakat Mambi'ler Zanjon antlaşmasının nasıl çiğnendiğini unutmamışlardı. İmzaladığı antlaşmalara uymayan bir hükûmetin yeni teşebbüslerine inanmıyorlardı.

Birleşik Devletler'de ise İspanya aleyhine yayınlar durmamıştı. Morning Journal'ın mültimilyoner müdürü Hearst Küba'daki foto muhabirlerinden ısrarla fotoğraf istiyor, **When there is no news, make news»** (Haber olmadığı zaman haber imal edin) diyordu.

Madrid hükûmeti sıkışık durumda idi. Bir taraftan Küba'da Weyler'in çekilmiş olmasına rağmen Mambi'ler kesin bağımsızlık üzerinde ısrar ediyor, diğer taraftan da Amerikan basını İspanya'ya yükleniyordu. Bu baskı içinde McKinley İspanya'ya Küba'yı Amerika'ya satma teklifini tekrarladı. Tabii İspanya

böyle birşeyi kabul edemezdi. Kuzey Amerika ise, silâhlı bir müdahale için fırsat gözlüyordu. Bu fırsat 15 Şubat 1898'de kendiliğinden ortaya çıktı. O gün, La Habana limanında bulunan Amerikan Maine zırhlısında bir patlama oldu ve 265 Amerikan denizcisi öldü. A. B. D. basını derhal yaygarayı bastı. McKinley tekrar Küba'yı satın almayı teklif etti ve İspanya'ya bir ültimatom verdi. İspanya boş yere, bu patlama ile ilgisi olmadığını ispata çalışıyordu. Aslında Amerikanın da elinde bunu ispat edecek bir delil yoktu. Fakat Lafontaine'in kurt ile kuzu hikâyesi burada da hükmünü yürütecekti. A. B. D. ültimatom'dan üç gün sonra, 22 Nisan günü İspanya'ya savaş ilân etti, iki İspanyol filosunu tahrib etti, Mambi'lerin tuttuğu bir köprü başı sayesinde Küba Santiagosu'na çıkarma yaptı. 11 Ağustos günü İspanyollar yenilmişti.

Mültimilyoner gazeteci Hearst bugünü bekliyordu. Derhal iki gemi kiralayıp Küba'ya gitti. Elinde bir altıpatlar vardı. Altı İspanyolu yakalayıp tabanca tehdidi ile diz çöktürdü ve Amerikan bayrağını öptürdü, flâşlar patladı ve Kuzey Amerika'da Morning Journal'in tirajı bir misli arttı.

A. B. D. kuvvetleri Küba'ya kurtarıcı olarak çıkmıştı ama, yıllardanberi kurtuluş savaşını yürüten Mambi'ler ile işbirliği yapacaklarına, onları adaya çıkar çıkmaz kenara ittiler. Barış antlaşmasını imzalamak şöyle dursun, Mambi'ler imza törenine bile çağrılmadılar. Ve ayni Amerikalılar bugün Vietnam'da barış masasına oturmaları bahis konusu olunca, asıl savaşı yapan Vietkong'ların da ayni masaya oturmalarını kabul etmemekle, tarihi tekrarladıklarını, daha doğrusu anlayışlarında hiçbir değişme olmadığını pek hâlâ gösteriyorlar.

Adaya Amerikan kuvvetleri çıktıktan sonra askeri işgal başladı. Kuzey Amerikalı bir vali gönderildi ve La Habana'da El Morro'ya A. B. D. bayrağı çekildi. Adada 4 yıl süren Amerikan işgali sırasında burasını tamamen kendi ekonomik hâkimiyetleri altına aldılar. Küba'nın baş ürünleri olan tütün ile şekerin ihracı ve adaya yapılacak ithalâtın tekelini kendi ellerine aldılar. Adayı siyasî bakımdan da işgal altına alabilirlerdi. Fakat bunu mahzurlu buldular. Adayı resmen ilhak etmek demek, Mambi'lerle savaşta İspanya'nın yerini almak ve bu savaşa A. B. D. olarak devam etmek demekti. Bunun, dünyada politik tepkileri olacak ve henüz taze olan Amerikan öz-

gürlük iddialarına aykırı gelecekti. Ayrıca, Küba'lılara A. B. D. vatandaşlığı hakkını tanıyamazlardı. Çünkü ada Zenci ve Lâtinlerden ibaretti ve bu ırk farkı A. B. D. 'nin birçok yerlerinde kabul edilmeyecekti. Üstelik Küba'nın şeker ve tütün dışındaki bütün ihtiyaçlarını karşılama zorunluğu A. B. D. 'ne düşecekti ki, bu ise Kuzey Amerikalıların gözünde fuzuli bir masraf kapısı olurdu. Esas olan adada Amerikan ekonomik hâkimiyetinin muhafazası idi. Öyle ise Kübalılara bir Meclis kurup anayasa yapmak ve bir Başkan seçmek hakkı verilebilirdi. Görünüşte Küba özgürlüğüne kavuşuyordu. Gerçekte ise gümrük tarifelerini A. B. D. tesbit ediyor ve Beyaz Saray'a adada askeri üs kurma hakkı tanınıyordu. Bunun dışında A. B. D. 'nin izni olmadan başka ülkelerle anlaşmalar yapamıyacak, borç alamıyacak ve Kuzey Amerikalılar **«kişisel hayat, mal ya da özgürlükleri korumak»** için lüzum gördükleri anda askeri müdahalede bulunabileceklerdi.

Bu durum karşısında, otuz yıldanberi Küba'nın bağımsızlığı için savaşmış olan vatansever Kübalılar ve Mambi'ler büyük bir ümitsizliğe düşmüştü. Demek bütün mücadelenin sonu bu idi. Küba şekerini yalnız Kuzeyli komşusuna satabilecek ve ithalâtını yalnız ondan yapacaktı. Bu durum adanın ebediyen sanayiden mahrum, yalnız bir iki ürünü yetiştiren geri kalmağa mahkûm bir tarım ülkesi olacağı anlamına gelmekteydi. Siyasi bakımdan da, elli yıl sürece ada, ipleri A. B. D. sefirinin elinde olan kuklalar tarafından yönetilecekti. Yani Küba tam anlamı ile bir Amerikan kolonisi oluyordu.

YENİ BİR İHTİLÂL

AMERİKAN deniz piyadesi (Marines) Küba'dan ayrıldığı zaman, kukla adaylarile imzalanmış olan antlaşma ile adaya bir Anayasa (Made in U. S. A.) şekli kabul ettirilmişti. Bu Anayasa 1901'de oylandı (!). Sistem **«Made in U. S. A.»** olunca, bütün güçler Meclis'de değil, başkanın elinde toplanıyordu. Şu halde adanın, 1953'e kadar (Castro'nun ilk ihtilâl teşebbüsü tarihi) olan siyasî tarihi, Başkan'ların tarihi demekti. A. B. D. işgalinden sonraki yirmi yıl zarfında uzun bağımsızlık savaşı ananesine alışmış olan Küba halkı, başkanlığa hep eski Mambi liderlerini seçiyordu. Bu seçilenlerin hepsi kişilik ve iyi niyet sahibi adamlardı ama, Yankee egemenliği karşısında ellerinden birşey gelmiyordu. Kısa bir süre içinde Yankee sefiri onları doğru yoldan çıkarıyordu. Bu kâh tehdit, kâh da çıkar sağlama yollarile olmaktaydı. Böylece başkanlar, birer belediye başkanı durumuna düşüverdiler. Seçimlerde para rol oynamağa başladı. Artık Küba'da kötü memur kalmamıştı, çünkü bizzat Devlet rüşvetçi idi. Partiler şahıs partisi oldu, ideoloji diye birşey kalmadı. Başkan adayları kolayca parti değiştirebiliyordu. Örneğin 1921'de Başkan adayı Zayas, Liberal Parti'den ayrılıp Halk Partisi'ni kurdu ve Muhafazakâr Parti ile birleşti. Ve bu ihanetine rağmen seçildi de! Başkan Beyaz Saray tarafından yönetilecek olduktan sonra liberal, halkçı, ya da muhafazakâr olsa ne çıkar? Beyaz Saray'ın tek isteği, statükoyu yürütecek **«güçlü»**, fakat ayni zamanda **«uysal»** bir Başkandır!..

Fakat Beyaz Saray'ın unuttuğu, ya da unutmasa bile önleyemediği bir şey vardı; halk ile Başkan arasındaki fark. Halk ile başkan ayni şey değildir. Hele Küba gibi otuz yıl bağımsızlık savaşı yapmış bir millet, tabii ki Josè Martı'yi kolay kolay

unutamaz, içindeki Mambi ruhunu öldüremezdi. Halkın içinden Mambi ruhunu taşıyan ve José Martı'yi unutmayan kişilerin çıkması kadar tabii birşey olabilir miydi?

Julio Antonio Mella bu tip halk adamının örneği idi. Mella, daha La Habana Üniversitesi'nde iken ihtilâli düşünmeğe başlamıştı. Üniversite, Küba'nın bağımsız olan biricik köşesi idi. Burada öğrenciler yalnız rektöre bağlı idiler. Mella, polislerin karışamadığı bu üniversite atmosferi içinde serbestçe konuşabiliyor ve gür sesi ile üniversite otonomisini savunuyordu. Yıl 1921'di, Mella yirmi yaşında idi ve Başkanlık mevkiini Zayas işgal ediyordu. Zayas Mella'yı sevmiyordu ama, 1922'de Amerikalı General Crowder'in, bakanlarını kendi yerine seçivermesini kabul etmişken, «müsamahalı» olduğunu isbatlamak için üniversiteye otonomi verdi. Mella bundan yararlanarak derhal faaliyete geçti. İlk üniversite Meclisini kurdurdu, nemelâzımcı profesörlerin üniversiteden uzaklaştırılmasını sağladı ve şair Ruben Martinez Villena ile birlikte çalışarak José Martı Halk Üniversitesi'nin kurulmasını sağladı. Gece eğitimi yapan bu üniversite rektörün bile ummadığı bir ilgi gördü. Genç işçiler derslere akın ediyordu. Bir süre sonra rektör ya korktuğu, yahut korkutulduğu için harekete geçti. Gece kurlarını kaldırmadı ama, üniversite amfilerinde ders yapılmasını yasakladı. Mella ile Villena buna aldırmadılar ve derslere sendika lokallerinde devam ettiler. Bu arada işçiler üniversitelilerle kaynaştı ve ders olsa da, olmasa da oraya gitmeğe devam ettiler. Bu olay işçiler için bilhassa grevler sırasında büyük bir avantajı ortaya koymuştu. Çünkü grev yaptıkları zaman polis peşlerine düşüyor, onlar da üniversiteye sığınarak öğrenciler tarafından kabul ediliyor, hatta yaralı olanlar tedavi görüyordu.

★

BİLİNDİĞİ gibi 1917'de Sovyet İhtilâli olmuştu. Bu ihtilâl dünyanın dört bucağında akisler yapmış, tepkiler yaratmıştı. Zayas'ın başkanlığı 1924'de sona eriyordu. Ayni yılın şubat ayında Küba demiryolu işçileri greve gitmişti. Demiryolu Kumpanyası Kuzey Amerika'lılarındı. A. B. D. Başkanı Coolidge bu grevin arkasında «bolşevik parmağı» gördü. Bu parmağı ezecek bir başkan lâzımdı Küba için. Başkan Coolidge bu güçlü

adamı buldu. Adı Machado idi ve New-York'ta: **«Eğer ben Başkan olursam, Küba'da çıkacak hiçbir grev, bir çeyrek saatten fazla sürmeyecektir»** demişti. Geri kalmış bir ülkede basın, reklâm ve radyo, yani dolar sayesinde istediğini seçtirmek kolay bir iştir. Nitekim Machado da 20 Mayıs 1925'de Küba başkanlığına seçildi. Mella'nın **«tropikal Mussolini»** adını verdiği Machado sayesinde Küba, dokuz yıl sürecek bir karanlığa gömülmüş oluyordu. Fakat, Machado'nun iktidara gelmesinden üç ay sonra Mella, Carlos Balino adlı bir tabaquero (tütün işçisi) ve bir grup sendikacı ile Küba Komünist Partisi'ni kurdu. Tabii bu gizli bir parti idi, ama buna karşılık adanın en mücadeleci partisi oldu.

Machado iktidara geldikten bir ay sonra faaliyete geçmiş, diktatörlüğünü uygulamağa başlamıştı. Bir gün Machado aleyhinde yazı yazan bir gazeteci ölü bulundu. Bir gazete bu olayı protesto edince Machado muhalif gazeteleri kapattırdı. Bir sabah Ciego de Avila şehrinde bir bulvarın her ağacına bir insanın asılmış olduğu görüldü. Machado tam gazla faaliyete geçmişti. Üniversite'ye nemelâzımcı profesörler yeniden sokuldu. Mella bir miting tertipledi, fakat tevkif edildi. Kendisini, Payret tiyatrosuna bir bomba koymakla suçluyorlardı. Mella bu faşist taktiğini iyi biliyordu. Mahkemesi bitene kadar serbest bırakılmasını istedi. Bu isteği reddedilince açlık grevine gitti. Bu grev Machado'nun umurunda değildi. Fakat Mella'nın arkadaşı Ruben halkı ayaklandırdı. Machado polislerine, ordusuna, hafiyelerine ve Amerikan desteğine güveniyordu. Mella açlık grevine başlayalı 17 gün olmuş, açlıktan bitkin bir hale gelmişti. 18 nci günü bir kalp krizi geçirmeğe başladı. Mella ölüyordu. Ruben, Machado'dan bir mülâkat istedi. İkisi arasında şiddetli bir tartışma oldu. Machado genç şairin yakasına yapışmış, bağıra bağıra Mella'yı öldüreceğini söylemişti. Buna rağmen ayni akşam Mella'yı serbest bıraktı.

Arkadaşları onun, diktatör tarafından dışarıda öldürtüleceğini anlamışlardı. Bir tekne bulup gizlice Küba dışına kaçırdılar. Mella bundan sonra, kendinden önce gelmiş birçok Kübalı ihtilâlcilerin de izlediği yolculuğa başladı. Panama'ya gitti, kovuldu; Guatemala'ya gitti kovuldu; Honduras'a gitti kovuldu ve nihayet Meksika'ya vardı. Meksika Cumhurbaşkanı Portes Gil ihtilâlci değildi ama, Mella'yı da sınır dışı ettirmedi. Mella

Meksika Komünist Partisi'ne girdi ve kısa zamanda genel sekreteri oldu. Buna rağmen, vatanını unutmamış olduğu için Cuba Libre (Özgür Küba) adında bir gazete çıkarmağa başladı. Bu gazetede Machado diktatörlüğünün cinayetlerini dünyaya ilân ediyordu.

Gerçekten Machado'nun işlediği cinayetler durmamıştı. 1927'de bir balıkçı, bir köpek balığının karnında bir insan eli buldu. Parmağındaki yüzükten bu elin, Noske Yalob adlı Polonya asıllı bir işçi liderine ait olduğu anlaşıldı. N. Yalob bir süre Claudio Bruzon adında diğer bir işçi arkadaşı ile beyanname dağıtırken yakalanmıştı. Bruzon'un cesedi de birkaç gün sonra denizden çıkarıldı. El Morro resifleri kıyısında bulunan cesedin boynuna bir demir parçası bağlanmıştı.

Mella 10 Ocak 1929'da bir Meksika gazetesinde kendisinin, La Habana gazeteleri tarafından Küba bayrağını tahkir suçu ile suçlandırıldığını öğrendi. Derhal Tina Modotti adındaki partili kadın arkadaşile postahaneye giderek, La Semana dergisine bir tekzip gönderdi. Bu tekzibi yalnız o derginin yayınlıyacağına inanıyordu. Ciudad Mexico postahanesinden dönerken Morelos ve Abraham Gonzales sokaklarının köşesini dönüp duvar boyunca yürümeğe başladı. Birden duvarın arkasından bir baş ile bir tabanca çıktığını gördü. Silâh sesleri üzerine yere yıkıldı. Tina onu kucağına aldığı zaman şu sözleri mırıldandı: **«Machado me ha mandado a matar... Muero por la revolucion.»** (Machado beni öldürttü... İhtilâl için ölüyorum.) İki saat sonra da öldü. Öldüğü zaman yirmi altı yaşında idi. Ölümü bütün Lâtin Amerika'da büyük tepkilere yol açtı. Öyle ki, Machado'nun emrindeki gazeteler, onun bir **«cuestion de faldas»** (etek meselesi) dan dolayı öldüğünü yazmak zorunluluğunu duydular. Bu, hem öldürmek, hem çirkef atmaktı. Küba'da dört kişi bu haksızlığın karşısına dikilerek bir bildiri yayınladılar ve cinayetin esas nedeni ile işletenini açıkladılar. Bu dört kişi Ruben, Arango, Aldereguia ve bugünkü Küba Dışişleri Bakanı Raul Roa idi.

Mella'nın ölümünden dört yıl sonra, 1933 yılında Ruben Martinez Villena, hasta döşeğinden, ateşler içinde yanarak, Machado'yu devirme hedefini güden genel grevi yönetiyordu. Bu grev karşısında Machado hükûmeti felce uğradı. Machado grevi kanlı bir şekilde bastırmağa hazırdı. Fakat birden Ameri-

kan desteğini kaybetmişti. Bunun nedeni de şu idi: A. B. D. de seçimler olmuş ve Coolidge'in yerine Roosevelt seçilmişti. Roosevelt de Amerikan İmparatorluğu'nu sürdürmek niyetinde idi ama, onun metodu başka idi. Kuvvet kullanmayı doğru bulmuyordu. Lâtin Amerika ülkelerile **«the good neighbor policy»** (iyi komşuluk politikası')nı sürdürmek istiyordu. Bu politika, bir süre için de olsa Lâtin Amerika'da Yankee aleyhdarı duyguları uyutacak ve Roosevelt'e 1941 - 1945 yılları arasında dünyanın en büyük savaşını kazanma imkânını sağlıyacaktı. 1933'de iktidara gelir gelmez, ilk işi Sumner Welles'i Küba'ya göndermek oldu. Görünüşte partileri barıştırma amacını güdüyordu. Aslında ise Welles Machado'yu **«yürütmek»** işi ile görevli idi. Ama Machado diretiyordu. Bunun üzerine Sumner Welles, Machado aleyhdarı subaylarla temasa geçerek onlara A. B. D.' nin desteğini vadetti. 12 Ağustos 1933'de bu subaylar La Habana'daki kışlaları zaptettiler ve Machado'ya görevinin bittiğini bildirdiler. Başka çare kalmadığını görünce Machado altınlarile paralarını bavuluna doldurdu ve uçakla Küba'dan ayrıldı. Machado, böylece günahlarının hesabını vermekten kurtulmuş oluyordu. Ama, yapılan değişiklik önemli değildi. Machado gitmiş, onun yerine, Küba'nın ilk bağımsızlık savaşı kahramanlarından birinin torunu Cespedes getirilmişti. Fakat bu Cespedes dedesinden çok farklı idi. Ne rejimde bir değişiklik yaptı, ne sosyal adaleti sağladı, ne de vatanını bağımsızlığa kavuşturdu. Böylece genel grevi yürüten ihtilâlci gruplar yeniden ümitsizliğe kapıldı.

Cespades'in iktidara gelmesi üzerine Ejercito (Ordu)daki Machado taraftarı subaylar temizlenmiş, ordu hemen hemen assubayların elinde kalmıştı. İhtilâlci grupların en önemlisi olan Directorio Estudiantil Revolucionario (İhtilâlci Öğrenci Yönetimi) idi. Bu grup Ejercito'daki assubaylarla temasa geçti. Bunlar, başlarına yeni Başkan'ın adamları geleceği korkusu ile yeni bir darbe yapmayı hemen kabul ettiler. Machado taraftarı subayların bertaraf edilmesi yüzünden subay safları karmakarışıktı. Assubaylar bundan yararlanarak 4 Eylûl 1934'de kolayca kışlaları ele geçirdiler. Başlarında Fulgencio Batista adında bir çavuş vardı. İktidarı alır almaz kendi kendine rütbesini

Fulgensio Batista

albaylığa çıkarttı ve ordu yönetimini eline aldı. Başkanlığa Prof. Grau San Martın getirildi. Bu defa işin içinde Amerikan parmağı yoktu ve Sumner Welles Washington'a Cespedes'in «by a sergeant named Batista» (Batista adında bir çavuş tarafından) devrildiğini bir telgrafla bildirdi.

İşte Çavuş-Diktatörün diktatörlük sahnesine çıkışı böyle olmuştu. Her ne kadar ortaya çıkışı Amerikan inisiyatifi ile olmamışsa da, Batista, kendinden önceki diktatörler gibi zamanla güle oynaya Amerikan kuklası haline gelecek ve bu kuklalığı, Amerikalılar kendisini terkedeceği güne kadar sürüp gidecektir.

ÇAVUŞ - DİKTATÖR

FULGENCIO Batista Yirminci Yüzyıl'ın başında Oriente'nin Banes kasabasında doğmuştu. Çok fakir bir ailenin çocuğu idi ve damarlarında dünyadaki dört ırkın da kanı vardı. Fakat Amerikalılarla konuşurken, yalnız Çinli olan dedesinden söz eder, Zencilikle olan ilgisini açığa vurmazdı. Oysa ki, Washington'a gittiği zaman, bütün diktatörlüğüne rağmen, bu Zenciliğinden dolayı güçlükle otel bulabilmişti. Hatta La Habana'daki ırkçıların elinde olan Habana Yacht Club kendisini içeri bile sokmuyordu. Bu yüzden, kendisi bir kulüp kurmuş ve başkanlığını da almıştı.

Batista'nın çocukluğu sefalet içinde geçmişti. 14 yaşında öksüz kalmış, rahipler tarafından büyütülmüş, şeker işçisi, bakkal çırağı, demiryolu işçisi ve nihayet 1921'de Ejercito'ya girerek ayda elli peso kazançlı bir asker olmuştur. Fakat bu kazanç ona yetmiyordu. Orduda kısa zamanda, talim yapmaktansa bir büroda çalışmanın daha yararlı olduğuna inanmış ve önce başçavuş Rogelio Lopez'e yanaşarak onunla dost olmuş, stenografiye çalışmış, San Mario Koleji'ndeki gece derslerine devam ederek biraz hukuk öğrenmiş, gramer bilgisini düzeltme yoluna gitmiştir. Bundan sonra Başçavuş Lopez'in verdiği rapor sayesinde Başkan Zayas'ın çiftliğine muhafız olmuştur.

Batista Zayas'ın hoşuna gitti. Kendisine çiftliğin kütüphanesindeki kitaplardan yararlanma müsadesini verdi. Bir süre sonra da «onbaşı» olmasını tavsiye etti. Onbaşı Batista, çamaşırcı Elisa Pilar Godinez Gomez adlı bir kadınla karşılaştı. Kadın hayatını kazanıyordu. Onbaşı onunla evlendi. Rejim, askerlerin birkaç iş birden yapmasını engellemiyordu. Batista

da bundan faydalandı. Columbia'da onbaşı olmakla beraber emlâk komisyonculuğu, meyva satıcılığı ve küçük bir okulda öğretmenlik de yapıyordu. Ama bütün bunlar gözünü doyurucu şeyler değildi. Batista, ordu içinde başarı sağlamak için yüksek rütbeli bir subayın «yes-man» (Evet efendimci) i olması gerektiğini çoktan anlamıştı. Bu yolda gayret sarfederek 1925'de Albay Rasco'nun sekreteri oldu. Böylece Columbia'nın iç yüzünü ve dalaverelerini öğrenmeğe başladı. 1928'de ordu stenografi yarışmasını başarı ile kazanarak Genel Kurmay'da çavuş-sekreter oldu ve 1930'da Machado aleyhdarlarını muhakeme eden askerî mahkemenin sekreterliğine geçti. O yıl otuz yaşında idi. Machadonun sallanmağa başladığını görmüştü. Machado aleyhdarı A. B. C. cemiyetine üye olmaksızın yararlı bilgiler sağlıyabileceği haberini ulaştırdı. 1933'de Machado yıkılıp da taraftarı olan subaylar temizlenince harekete geçti ve askerler arasında bir sendika kurdu. Görünüşte bu sendikanın amacı, askerlerin haklarını korumaktı. Bu arada La Semana dergisi, A. B. C. ve Directorio Estudiantil Revolucionario ile temas kurdu. 4 Eylûl 1933 sabahı Columbia'daki asker kulübünde bütün çavuşlarla onbaşıları topladı; yaptığı konuşmada subayların itibardan düştüğünü söyledi ve arkadaşlarına birliklerin komutasını ele almaları emrini verdi. Arkadaşları onu şiddetle alkışlayarak emrini yerine getirdiler. Directorio Estudiantil Revolucionario da Batista'yı albay ilân ederek Profesör San Martın'i hükûmetin başına getirdi. Washington'un korktuğu başına gelmişti. Ordu bir çavuşun, hükûmet öğrencilerin, başkanlık da bir profesörün eline geçmişti. Hükûmet nisbeten ihtilâlci idi. Günde sekiz saat çalışma usulünü bütün işçiler için kabul etti, 1901 Anyasası'nı ve Amendement Platti kaldırdı. Amendement Platt'ın kalkması Küba-Amerika arasındaki ilişkiler için oldukça önemli idi. Çünkü böylelikle A. B. D. 'nin Küba'ya silâhlı müdahale hakkı ortadan kalkıyor ve Küba'ya tam bir egemenlik sağlanmış oluyordu. Bu davranış Başkan Coolidge devrinde olsa A. B. D. ile Küba arasında savaş bile çıkabilirdi. Fakat Roosevelt sadece San Martın hükûmetini tanımamakla yetindi ve onu derhal devirmenin çarelerini araştırdı.

San Martın hükûmetini devirmek için ilk teşebbüs Batista nezdinde oldu. Amerikan United Fruit Şirketi'nin bir temsilcisi

Batista'yı özel olarak ziyaret etti ve ordunun başından çekilmesi şartile şirketinin Orta Amerika'daki bir şubesinde yüksek ücretli bir müdürlük verileceğini bildirdi. Artık Batista'nın fiyatı okadar ucuz değildi. Geleni kovmadı, fakat sadece gülümsedi ve «Hayır» diyerek çok çok teşekkür etti. Bu, Amerikalılara Batista'nın iyi niyetini anlatmış oluyordu. Bu nedenle ilişkileri kesilmedi. Aksine arttı. A. B. D. elçisi Sumner Welles, San Martın'e, hükûmetinin A. B. D. hükûmeti tarafından tanınmadığını bildirdi. Batista San Martın'e çekilmesini tavsiye ederek yerine sadık adamı olan Albay Mendieta'yı getirdi.

Küba elektrik şirketi Kuzey Amerikalıların malı idi. Bunda çalışan Küba'lı işçiler greve gitmeyi tasarlayınca, Batista şahsen araya girerek onları vazgeçirdi. 1935'de genel grev patlak verdi. Batista bu defa grevi orduyu kullanarak bastırdı ve San Marti'nin ilerici bakanlarından Antonio Guiteras öldürüldü. Bundan sonra Batista generallik rütbesini kazandı ve Sumner Welles «komünizme karşı bu başarı» sından dolayı onu tebrik etti. Bir suarede Marta Fernandez Miranda adlı çok güzel bir kızla tanıştırıldı. Bu kız Batista'nın çok hoşuna gitmişti. Anlaşmaları uzun sürmedi.

1938'de A. B. D. hükûmeti kendisini resmen davet etti ve bir geçit resminde hazır bulundu. Roosevelt burada elini sıktı. Sıktı ama Başkan Roosevelt durumdan pek memnun değildi. Avrupa'da savaş tehlikesi belirmişti. Bu durum karşısında A. B. D. 'nin kıt'adaki komşularile iyi ilişkileri olması gerekti. Onun için de Küba'da sağlam bir hükûmetin kurulmasını istiyordu. Bu işi Batista çok güzel başardı. Tam bir demokrat gibi davranarak serbest seçim yaptırdı, bir Meclis kurdu ve Küba'nın o zamana kadar gördüğü en iyi Anayasa'yı kabul ettirdi. Bu arada kendini Başkan seçtirmeyi de ihmal etmedi.

Artık etraftan korkusu kalmamıştı. Derhal Florida'da Dayton Beach'de çok güzel bir ev satın aldı. La Habana'dan birkaç kilometre ötedeki şahane Kuquine malikânesini alarak karısı Elisa'ya kendisinden boşanması için 14 milyon dolar verdi. Elisa'dan boşanır boşanmaz da ilk iş Marta Fernandez Miranda ile nikahlanmak oldu. Böylece Marta Küba'nın «First Lady» si olmuştu.

Batista Marta ile evlenince ona La Habana'daki ücretli

park yerlerile langırt makinalarının gelirinden yüzde elli bir pay ayırdı. Bu, yılda 3 milyon dolar demekti.

Marta hayır işlerini çok seviyor ve doğumevlerile yetimhanelerde dolaşarak bol bol fotograf çektiriyordu. Batista'nın ise, 1940 - 1944 yılları arasındaki faaliyeti iki noktada toplanmıştı: zenginleşmek ve Amerikan elçisine itaat etmek A. B. D. ne yaparsa, Batista derhal taklit etmekteydi. Roosevelt liberal olduğu için Batista da liberal olmuştu. Pearl Harbour baskını üzerine A. B. D. Japonya'ya savaş ilân etti, onu Küba'nın savaş ilânı izledi. Amerika İtalya ile Almanya'ya karşı savaş durumu aldı, Batista da aldı. Roosevelt Sovyetler Birliği ile dost oldu, Batista da oldu. Hatta hükûmetine bir de komünisti soktu. Böylece 1944'e kadar geldi. Artık Roosevelt II nci Dünya Savaşı'nın sona ermeğe başladığını görmüş, cuartelazo (kışla darbesi) ile iktidara gelen Batista'ya yüz vermesine lûzum kalmamıştı. Ama Batista da anlayışlı bir adamdı. Roosevelt tarafından beğenilmediğini görünce büyük bir dürüstlükle anayasayı uyguladı ve görevinden istifa ederek, ihtilâs sayesinde kazandığı paraları namusu ile yemek üzere Kuquine'sine çekildi. Bu pasif tutumu 1952'ye kadar yani sekiz yıl sürecekti.

1945'de Roosevelt ölünce, yerine geçen Truman sert bir politika izlemeğe başladı. Onun bu sert tutumunu ilk taklit eden de Küba oldu. Bizzat Grau San Martin Amendement Platt'ı kaldırmış ve sekiz saatlik çalışmayı kabul etmişken, 1947'de sendikacılığa karşı cephe aldı, sendikacıları bertaraf ederek yerlerine ücretli gangsterleri getirdi. Büyük işçi lideri Jesus Menendez'i, bir subay tabanca ile öldürdü ve böylece Küba proletaryası sindirildi.

Artık memuriyetler bile Küba'da satılığa çıkarılmıştı. Örneğin, San Martin'in Milli Eğitim Bakanı Jose Aleman öğretmenlik ve müfettişlikleri en çok para verene satıyor, kendi bakanlığının bütçesini bile soyuyordu. Bizzat San Martin, dört yıllık başkanlığı sırasında Hazine'den 174 milyon dolar çekmişti. San Martin'in yerine geçen Prio Socarras ise, daha başkanlığa geçer geçmez La Habana ile Pinar del Rio'da büyük toprakları satın almağa başladı.

Bu iki başkanın devrinde Eduardo Chibas adlı bir senatör vardı. Bu senatör garip bir kişi idi. Kendisi zengindi ama, fakir denecek bir katta oturuyordu. Kimse ile ilişkileri yoktu. Baş-

kanların hırsızlıklarını işitince, bunları bütün gücü ile ve hiç çekinmeden etrafına yaymağa başladı. Bu yüzden San Martin ile bozuştu, partisinden ayrılarak başka bir parti kurdu ve haykırmasına devam etti. Onu ölümle tehdit ettiler, sesini daha da yükletti. 1948'de başkanlığa Prio Socarras geldi, fakat durumda bir değişme olmadı. Chibas onu da şiddetle tenkit etti. Başkan'a hakaretten yüz seksen gün hapse mahkûm oldu. Hapisten çıktığı zaman kahraman olmuştu. Seçimlere girse kazanacağı muhakkaktı. Fakat o Prio ile mücadeleyi tercih ediyordu. Radyoda her gün için yarım saatlik bir zaman kiralayarak buradan Prio'ya karşı hücumlarına devam etti. 5 Ağustos 1951 günü halka, Prio'nun suçluluğunu bütün delillerile radyoda ispatlıyacağını açıkladı. Fakat o gün bu deliller eline geçmedi. Belki kendisine delilleri getirmeği vaadeden kişi satın alınmış, ya da korkutulmuştu. Chibas açıklamasını yapamadı, ama yine konuştu ve konuşmasının sonunda tabancasını çekerek mikrofon önünde karnına bir kurşun sıktı. Halk bu kurşun sesini duymamıştı, çünkü birkaç saniye önce yarım saatlik süre bitmiş, teknisyenler konuşmasını kesmişlerdi. Buna rağmen intihar haberini halk öğrendi. Onu hastahaneye kaldırdılar ve orada 16 Ağustos gününe kadar yaşadı. Halk arasında büyük bir heyecan dalgası uyanmıştı. Öğrenciler cesedini üniversiteye getirdiler. Ölüsünün başında ilk nöbeti, sekreteri olan Conchita Fernandez ile partisinin gençlik kolu yöneticilerinden bir genç avukat tuttu. Bu avukatın adı Fidel Castro idi.

Chibas ölünce partisi sarsıntılar geçirmeğe başladı. Batista gezmek üzere A. B. D.'ne gitmişti. 1952'de seçimler yapılacaktı ve Kuzey Amerikalılar seçimleri solcuların kazanacağından emindiler. Batista gizlice Küba'ya giderek Kuquine'sine kapandı. Görünüşte ineklerile meşgul oluyordu. Aslında ise Ejercito'nun Genel Kurmayı ile temasa geçmişti. 9 Mart 1952 günü La Habana'da karnaval vardı. 9-10 gecesi Batista'nın adamları Kuquine'de toplandı. Saat 2,40'da üç gruba ayrıldılar. Üç grup da otomobillere bindi. Batista ikinci grupta idi ve La Habana'nın en büyük kışlası olan Columbia'ya doğru yola çıkmıştı. General Tabernilla'nın yönettiği ikinci grup La Habana kalesine gitti, üçüncü grup da Polis genel merkezini aldı. Grupların hiçbiri herhangi bir mukavemetle karşılaşma-

dı. Her üçünü de Batista taraftarları bekliyordu. Columbia'ya yerleşen Batista ertesi günü kendini Başkan ilân ederek Prio'yu işbaşından uzaklaştırmış oldu. Fakat radyoyu işgal etmeyi unutmuştu. Prio radyodan halka asıl Başkan'ın kendisi olduğunu ve sonuna kadar dayanacağını ilân etti. Ama bir yandan da bavullarını hazırlayıp uçağa atladığı gibi soluğu Miami'de aldı. Böylece Batista'nın hükûmet darbesi başarı sağlamış, 1952 seçimleri belirsiz bir tarihe bırakılmıştı. Bu, diktatörlüğün kurulması demekti.

La Habana'da kısa adı SİM olan Servicio de İntelligencia Militar (Askeri Entelijans Servisi) adlı bir kuruluş vardı. Bunu kuran Batista değildi ama, onun çabası ile kısa zamanda asıl polisin yerini aldı ve artık SİM sözü alçak sesle söylenmeğe başladı. SİM hem polisin, hem adaletin, hem de infaz organlarının görevini yapıyordu.

Batista ordunun başına general Tabernilla'yı getirdi, Amerikan elçisi ile temas kurdu ve SİM'e muhalifleri susturma emrini verdi.

Batista bu işleri yaptıktan sonra Kuquine'sine çekildi. Burasını askeri muhafızlarla koruyordu. Kuquine bir nevi Beyaz Saray olmuştu. Batista dini görevlerini bile orada yapmaktaydı. Hem de iki türlü dini görev. Bunlardan biri Hristiyanca idi, diğeri ise Afrikalı erkeklik ve ateş Tanrısı Çango'ya yapılıyordu. Yani Batista, Hristiyanlara karşı hristiyan görünüyor, fakat asıl atalarının dinini de bırakmıyordu. Bürosunu da kendi zevkine göre döşemişti. Oturduğu koltuğun arkasında kendi portresi vardı. Onun altında beş telefonu taşıyan bir etajer duruyordu. Bu telefonlardan biri som altındandı ve Kuzey Amerikalı olan Telefon Kumpanyası'nın hediyesi idi. Kitaplarının arasında Edmund Chester'in **«Batista adında bir çavuş»** adlı eseri de yer alıyordu. Madalyalarını ise bir camekân içine doldurmuştu. Hiçbiri savaşta kazanılmamış olan bu madalyalar haçlar, kolyeler, kravatlar, kordonlar ve levhalar'dan ibaretti.

Telefonlar sabotajla dinlenebileceği için, ayrıca bir de radyo vericisi vardı. Bununla adadaki kışlalar, polis şefliği (Jefatura), SİM, Ventura ve onun işkencecilerile bağlantı kuruyordu.

Batista Napoleon'a özenmekteydi. Yeniden iktidara geli-

şini Napoelon'un Elbe'den dönüşüne benzetiyordu. Napoléon'un Sainte Heléne'de kullandığı bir teleskop ile Austerlitz'de kullanmamış olduğu iki tabancayı eline geçirmiş ve onları da bürosuna yerleştirmişti. Bunun yanında büstlere de çok meraklı idi. At nalı şeklinde yapılmış olan kütüphanede yüz tane meşhur kişinin büstü vardı. Komünist düşmanı olmasına rağmen, Stalin'in büstü Mareşal Montgomery ile Homere'inki arasında duruyordu. Tabii kendi büstünü de unutmamıştı.

Beyaz elbise giymeyi severdi. Onun için büyük bir gardropta kırk takım beyaz üniforması vardı. Günde birkaç defa elbise değiştirdiği olurdu.

10 Mart 1952 ile 25 Aralık 1958 arasında öldürttüğü insanların sayısı yirmi bin olarak tahmin edilir.

3 Nisan 1961 de A. B. D.'nin yayınladığı Beyaz Kitap'ta şöyle denmekteydi: **«Küba'daki Batista rejiminin karakteri, şiddetli bir halk tepkisini hemen hemen kaçınılmaz hale sokuyordu. Şeflerin açgözlülüğü, hükûmetin bozukluğu, polisin kabalığı, öğretim, sağlık, mesken sosyal adalet ve çalışma imkânları konusunda rejimin vurdum duymazlığı bütün bunlar, başka yerlerde de olduğu gibi Küba'da da insanları isyana açıkça kışkırtıyordu.»**

Batista bu sözleri okuduğu zaman Madera adasında sürgünde idi.

Beyaz Kitab'a rağınen Beyaz Saray kendisini istediği anda susturabilirdi, ama aksine olarak onu desteklemiş, Küba halkına altı yıl işkence etmesi için silâh vermişti. Sonra da Beyaz Kitapda **«the brutality of the police»** (polis kabalığı) den bahsediyordu. Batista buna verdiği karşılıkta **«En las guerras civiles, los excesos son inevitables»** (İç savaşlarda aşırılıklar kaçınılmaz şeylerdir) diyecekti ama iş işten geçmişti.

Batista La Habana'da Fransızlara bir deniz altı tüneli yaptırdı ve bundan milyonlar vurdu. José Martı için diktirdiği heykel ile Santa Fe'de yaptırdığı Barlovento mahallesi (kodamanlar için)nden de ayni şekilde vurgunlar vurdu. Bunun yanında Kuquine'in uşaklarına ücret vermiyor, bunu Devlet'in sırtından çıkarıyordu. Bu ücret 33 dolar idi ki, en aşağı memur maaşına karşılıktı. Asla bahşiş vermezdi. Kuquine'de yetiştirdiği ineklerden günde 120 litre süt alır, bunu hastahanelere satardı.

Bu suretle kazandığı paralarla New York'taki Manhattan yarımadasında ve Florida'da bir hayli arazi almıştı. Birgün, yanında Edmund Chester olduğu halde Florida'da yavaş yavaş arabasını sürerken, bir portakal bahçesi gördü, arabasını durdurarak indi ve gidip portakal topladı. Chester ona bu bahçenin bir arkadaşına ait olduğunu ve isterse kendisine bir kamyon portakal verebileceğini söyleyince Batista şu karşılığı verdi **«Hayatım boyunca portakal çalmak isterdim, bunu başardım.»**

Başındaki adamın bu derece bozukluğu, Küba'da fakir vatandaşın da halini göstermeğe yarar. Dolar'ın gücü adada herşeyi bozabiliyordu. La Habana **«Birleşik Devletler'in genelevi»** olmuştu. Ama La Habana yalnız genelevi değildi. Burası ayni zamanda kumar kırallığı, esrar cenneti ve langırt makinaları imparatorluğu halini almıştı. Yankee turisti için kendi yurdunda yasaklanan herşey La Habana'da serbestti. Bir Yankee milyarderi Habana Hilton, ya da Hotel Nacional'e gittiği zaman esrarı, eroin ve kadını dışarıda aramasına lüzum yoktu. Herşey ayağına gelirdi. Şanghay Tiyatrosu her akşam müşterilerine bir çıplak sahne, üç aşk filmi seyrettirir ve antrakta seçme pornografik kitaplar sunardı. Gizli evler adreslerini yalnız taksi şoförlerine verir, onlar da buraya sadece turistleri getirirlerdi. Miami'deki özel bir kuruluş **«dikkatli»** Amerikan kadınlarına, çok makul bir fiyat karşılığında La Habana'da bir haftalık seyahat imkânı veriyordu ve buna **«herşey»** dahildi. Langırt makinalarına kadar bütün kuruluşları gangsterler koruyor ve polise yardımcı (!) oluyorlardı. Marta'nın, langırt makinalarmdan sağlanan gelirin yarısını almasına sebep, geri kalan yarısını da polisin alması idi.

Batista'nın Marta'dan şikâyeti yoktu ama, büyük oğlu Papo'nun rezaletlerini duymayan kalmamıştı. Papo parfümleri, entarileri ve yelpazeleri severdi. Onun bu hali, Batista soyunun tükenmesi tehlikesini bile ortaya koyuyordu. Evinde verdiği eğlenceler sabahlara kadar sürer ve bu eğlenceye katılanlar çırılçıplak olurdu. Bilhassa gözlerinin güzelliği ile şöhret yapmış Pérez Chaumont ile dost idi. Batista durumu öğrenince müdahale etti. Pérez Chaumont bir **«society girl»** (sosyete kızı) ile evlendi ve Moncada cuartel'indeki komutan Chaviano'nun yardımcısı oldu.

Batista bir komplodan korkuyordu. Fidel Castro 26 Temmuz 1953 günü Moncada kışlasına taarruz ettiği zaman, Santiago'dan 800 km. uzaktaki Varadero koyunda demirlemiş olan yatında idi ve Marta da yanında bulunuyordu. Buna rağmen, darbeden sonra La Habana'ya döndüğünde bir konuşma yapmış ve Moncada hücumunun, kendisini öldürme amacını güttüğünü açıklamıştı.

Fidel Castro

FİDEL CASTRO KİMDİR?

FİDEL Castro 13 Ağustos 1926'da Oriente'nin Biran kasabasındaki Manacas çiftliğinde dünyaya geldi.

1959'da başarılı bir halde La Habana'ya girdiği zaman Kuzey Amerikalılar iki konuda güven duyuyorlardı. Birincisi zengin bir toprak sahibinin oğlu olması, ikincisi de Cizvitler tarafından yetiştirilmesi idi.

Castro kardeşler üç tane idi. En büyükleri Ramon, en küçükleri Castro idi. Raul ise ortancaları oluyordu. Üçü de Küba Santiagosu'ndaki Dolores Koleji'nde okuyorlardı. Ramon'un politika ile ilgisi yoktu. Bugün Oriente'nin Kuzey kesiminde Devlet hesabına şeker kamışı tarımını yöentmektedir. Raul ise koleji sevmiyordu. Hele dua etmek ve papaz terbiyesi almak onu çileden çıkaran şeylerdi. Fidel'e gelince o durumu idare ediyordu. Raul'ün deyimile herşeyde başarı sağlardı. Mücadeleci bir ruha sahipti. Yenilse bile bunu kabul etmez, ertesi günü mücadelesine yeniden başlardı. Haksızlığa ise tahammülü yoktu. En küçük bir haksızlık görse koleji altüst eder, Mella'nin çocukluğunda yaptığı gibi arkadaşlarını ayaklanmaya teşvik ederdi.

Fidel 1942 Eylûlü'nde 16 yaşında idi. Avrupa'da Hitler'in orduları Kafkasya'ya doğru ilerliyordu. Fransa'da yakalanan yahudiler kamplara sevkedilmekteydi. Küba'da ise, Batista henüz diktatörlük ilân etmiş değildi ve A. B. D. ile birlikte Almanya'ya karşı cephe almıştı. Fidel bu sırada La Habana'daki Belen Koleji'ne yazılmıştı. Bu da bir Cizvit okulu idi ama, buradaki Cizvit papazları adanın en iyi pedagogları sayılıyordu. Koleji yaşatmak için Beşinci Caddede büyük bir Enstitü

kurmuşlardı. Enstitü'de küçük bir makina vardı Bu makina şeker kamışını toz şekere, şeker kamışı tarlalarının sahiplerinin çocuklarını da mühendise çeviriyordu. Ama Fidel'in mühendisliğe hevesi yoktu. En çok sevdiği dersler İspanyolca, tarih ve tarımdı ve bu derslerden çok güzel notlar alırdı. Mambi ananesi ruhunda yaşıyordu. Belén Koleji'nde José Martı'yi okumuştu. Isla de Pinos'da tekrar okudu ve bazı yerlerine notlar düştü. Babasının çiftliğinde tarla çalışmalarına yardım ederdi. Belén'de tarım incelemeleri yaptı. Sierra Maestra'ya çıktığı zaman da, guajiro (köylü)lara bildiklerini öğretti.

1944'de en iyi kollejlerarası atlet ilân edildi. 1945'de bakaloryasını başarı ile verdi. 1945 Ekimi'nde Hiroşima ile Nagasaki'ye atom bombasının atılmasından iki ay sonra Üniversite'ye girdi. Grau San Martin'in ikinci Başkanlık devriydi. Üniversitede nemelâzımcı profesörler boldu, öğretim sistemi arkaik, kitap yok, bir zümre öğrenci kitap karaborsacılığı yapıyordu. Üniversite Öğrencileri Federasyonu, solcu ve politika dışı öğrenciler arasındaki mücadelenin merkezi haline gelmişti. San Martin demokrasisi, gansgterlik yollarile öğrenci liderlerini bertaraf etmeğe çalışmakta, Üniversite ile ilişkisi olmayan kişiler polisin girmesi yasak olan Üniversite'ye dalmakta ve muhalif öğrencileri kovalamaktaydı.

Fidel de, Mella gibi üniversite kavgalarının içine daldı. Hukuk Fakültesi'ne yazılmıştı ve kamu hayatını bozan şeyleri yoketme amacını güden **«Manicatos»** grubuna dahildi.

22 yaşında iken felsefe öğrencisi Myrta Diaz Balart ile evlendi. Fakat onun da evlenmesi **«iyi ve kötü günler için»** diye başlamış, ama Mella'nınki gibi yalnız iyi günlerde devam etmiş, kötü günlerde bozulmuştu. Fidel Isla de Pinos cezaevinde yatarken, oraya girdiği bir yıl olmamıştı ki, Myrta boşanma davası açtı ve oğlu Fidelito'yu da alıp gitti. Fidel bu münasebetle bir arkadaşına **«un dolor nuevo, desconocidoy terrible»** (yeni, bilinmeyen ve korkunç bir acı) duyduğunu söyledi. Ağzından çıkan tek şikâyet sözü bu olmuştu. Ondan sonra özel hayatı olmıyacak, kendini Küba'ya adayacaktı.

Castro Üniversitenin gerek içinde, gerek dışında mücadelesine devam etmektedir. 1947'de Eduardo Chibas Ortodoks Partisini kurduğu zaman Fidel Castro da yanında idi. San Martin hükûme-

tile onun Milli Eğitim Bakanı aleyhine öğrenci gösterileri tertipliyor, Otobüs Kumpanyası zam yapıp da La Habana'nın fakir halkı şikâyete başlayınca öğrenci komandoları kuruyordu. Bunlar otobüsleri işgal ediyor, içindekileri indirip Üniversiteye getirtiyor ve burada rehine olarak tutuyordu. Bu usul kaşısında kumpanyanın işletecek arabası kalmayınca zamdan vazgeçti.

1947'de Grau San Martin Manzanilla'daki Mambi'lerden kutsal çam La Habana halkına göstermek üzere kendisine vermelerini istedi. Mambi'ler bu isteği reddedince Gastro derhal harekete geçti. Ayni çanı Üniversite'deki «Kurbanlar» salonunda öğrencilere göstermek üzere istedi. Mambi'ler bunu kabul ederek çanı verdiler. Castro bizzat gidip Manzanillo'dan çanı aldı. Döndüğü zaman garda kendisini binlerce üniversiteli bekliyordu. Çani açık bir kamyona koydular. Castro Kamyonun üstüne çıkarak bir konuşma yaptı ve **«yarının kurtarıcıları bugünün üniversite gençliğine karşı güven duyuyorlar, çünkü biz onların bağımsızlık eserini yaşatıyoruz.»** tarzında bir konuşma yaptı. Öğrenciler aralarındaki ayrılıkları unutarak biribirile kaynaştılar.

Bu olay üzerine hafiyeler harekete geçip Castro'yu öldürmenin yollarını aramağa başladılar. Bu amaçla Masferrer Çetesi üniversiteye sokuldu. Castro bunların elinden kurtuldu. Mella'nın katlini unutmamıştı. Onun için silâh taşıyordu. Silâhını çıkarınca Masferrer Çetesi dağıldı. Kaatiller öldürür ama, ölmeği sevmezler. Fakat iş bununla kalmadı. Üniversite polisinin başı Evaristo Nevereo, Castro'nun silâhını almağa kalkıştı. Fidel silâhını ona çevirerek **«İstiyorsan namlusundan al»** dedi. Bundan korkan polis Castro'yu stadda düelloya davet etti. Fidel bunu kabul etti ama, arkadaşları araya girdiler. Öğrenciler Evaristo'nun stadda, Castro'yu öldürecek kişileri saklamış olduğunu öğrenmişlerdi. Polis teğmenine yuha çektiler ve Evaristo oradan kaçtı.

Bu defa Castro'yu, bir gösteride patlayan silâh sesleri üzerine Çavuş Caral'ı öldürmekle suçladılar. Fakat Federasyon'un araya girmesile bu da sökmedi.

Castro kendi yurdunun kurtulması yetmiyormuş gibi, komşu ülkelerin kurtarılması işile de ilgileniyordu. Bu amaçla 1947 de Santo Domingo'yu Trujillo'nun diktatörlüğünden kurtarmak

için bir sefer tertipledi. Kurduğu küçük armada üç gemiden ibaretti: Aurora, Berta ve Fantasma, Castronun filosu Oriente'nin kuzeyi'ndeki Nikpe koyunda demirlemişti. Ne oldu ise oldu ve seferin gizliliği sağlanamadı. Trujillo'nun ajanları durumu kendisine bildirdiler. O da arkadaşı demokrat (!) Grau San Martin'e haber iletti. Küba bahriyesi harekete geçti va adanın açıklarında dolaşmağa başladı. Üç gemi yakalanarak geri dönmek zorunda bırakıldı. Castro Fantasma'da idi. Fantasma Nikpe körfezine girer girmez Fidel Castro denize atladı. Deniz köpek balıklarile dolu idi. Yüzerek bitkin bir halde kıyıya vardı. Kurtulmuştu.

1948'de polis subayı Caramés adamları ile üniversitenin muhtariyetini çiğniyerek içeri daldı. Fidel arkadaşlarını toplayıp polise karşı koydu. En önde idi. Coplar işledi. Castro kanlar içinde kaldığı halde mücadelenin öncülüğünü yapmaktan vazgeçmedi.

1949'da Bogota'da yapılan IX ncu Amerikalılararası Toplantı'ya Federasyonun delegesi olarak katıldı. Castro daha şehre ayak basar basmaz, liberal Başkan José Ellecer Gaetan öldürüldü. Halk galeyana gelerek sokağa döküldü, polis ateş açtı, isyancılar karşılık verdi. Castro ile arkadaşları halkın arasında idi. Küba'lı vatanseverler için bu ülke de kendi yurtları sayılırdı ve onun davası, kendi davaları idi.

Nihayet Castro 1949'da Üniversite'den ayrıldı. Yaptığı bütün mücadelelerin yanında hukuktan üç doktora almayı da başarmıştı.

Eski La Habana mahallesindeki Calle Tejadillo'da küçük bir yazıhane açtı. Yalnız fakirlerin davalarını aldığı ve Ortodoks Gençlik'in mücadelelerile uğraştığı için kazancı çok azdı. 1951 Ağustosu'nda Chibas'ın intiharı üzerine çok üzüldü. Herkes Chibas lehinde gösterilerle uğraşırken Castro yerine kimin geçeceği konusu ile uğraşıyordu. 1951 Ekimi'nde Santiago de las Vegas'da bir miting yapıldığı sırada genç bir delegenin, Prio'nun şüpheli toprak alımlarından bahsettiğini duydu. Bu gencin adı Pedro Trigo idi. Mitingden sonra bu gençle buluştu ve Prio'nun satın aldığı söylenen toprağı görmeğe gittiler. La Habana kapılarında Calabazar ile Managua arasın-

da bulunan bu toprağın adı El Rocio idi. Yaklaşık olarak 730 hektar genişliğinde bir topraktı ve çok bereketli idi. Buraya yaklaştıkları zaman şaşırdılar. Ejercito'nun askerleri etrafa ağaç dikiyorlardı. Biraz sonra, durumdan pek de memnun olmayan bir guajiro ile tanıştılar. Guajiro kendilerine bildiği kadarını anlattı. Prio burasını satın alınca, önceden haber vermeden ve tazminatsız olarak, oradaki tarım işçilerinin dörtte üçünü kovaladı ve yerlerine asker getirdi. Yeni sahibin Prio olduğu söyleniyordu ama, guajiro pek emin değildi. Geri kalan işçilerin ise, çalışma şartları çok çetindi. Sabahın saat beş buçuğunda kamyonla getiriliyor ve akşamın saat altısına kadar çalışıyorlardı. Öğle yemeği için kendilerine ancak yirmi dakika izin veriliyordu. Adanın en düşük ücretini alıyorlardı. Üstelik de, kamyon parası olarak günde yirmi centavos ödemek zorundaydılar. Daha doğrusu bu para ücretlerinden kesiliyordu.

Yanlarında üç kız arkadaşları olduğu halde, üç ay sonra Fidel Castro, Pedro Trigo ve Martinez Triguao tekrar buraya geldiler ve El Rocio'daki bir çayırlığa yerleştiler. Güya piknik yapıyorlardı. Derhal yanlarına, isminin Tejeda olduğunu öğrendikleri bir asker geldi ve ahır işlerile uğraştığını söyleyerek Başkan'ın topraklarında ne işleri olduğunu sordu. Fidel bilmiyormuş gibi **«Ne başkanı?»** diye sordu. Asker **«Cumhurbaşkanı»** deyince, şüpheleri kalmamıştı. Fidel Castro askerle sohbeti biraz daha uzatarak Carlos Pérez adında birine ait bir çiftliğin de El Rocio'ya eklendiğini öğrendi. Derhal Pérez'e giderek, hiç bir şeyden haberi yokmuş gibi çiftliği satın almak istediğini söyledi. Pérez satmadığı karşılığını verdi ama bu arada, farkında olmaksızın gerek kendi çiftliğinin, gerekse El Rocio'nun San Antonio de las Vegas tapusuna kayıtlı olduğunu söyledi. Castro hemen San Antonio'ya gitti ve avukatlık sıfatından yararlanarak kadastroyu inceledi. Kadastroyu inceleyince El Rocio topraklarının **«El Rocio»** adında bir tarım ve hayvancılık şirketine ait olduğunu ve bu şirket adına Mandigutia adlı biri tarafından satın alındıklarını öğrendi. Emilio Fernandez Mandigutia, adli makamlar tarafından çok iyi tanınan mültimilyoner bir toprak sahibi idi. 7 yıl önce 9 yaşında bir kızı iğfal temişti. Kızın ana babası fakir çiftçilerdi ama bütün tehdit ve vaadler para etmedi. Şikâyetlerinde israr edi-

yorlardı. Mandigutia 1945 Mayısı'nda 6 yıl hapse mahkûm oldu. Fakat avukatı rejimin gözdelerinden ve San Martin'in haleflerinden Carlos Prio Socarras idi.

Mandigutıa Socarras'ın tavsiyesile işi savsaklama yoluna gitti ve böylece beş yıl kazandı. Bu arada Prio'nun Başkan olmasile paçayı kurtardı. Prio El Rocio'daki köylülere yavaş yavaş yol verdi ve yerlerine asker getirdi. Mandigutıa Prio'nun hukuk sekreteri oldu. Bundan böyle, onun bütün alım satım işlerini o yönetecekti.

Castro kadastroda gördüklerini defterine dikkatle not etti. Sevincinden uçuyordu. Artık Chibas'ın elinde olmayan deliller Castro'nun elinde idi. 28 Ocak 1952 de Alerta adlı gazetede, Prio hakkında bütün öğrendiklerini açıkça yazdı. Bu makale kamu oyunda bir bomba etkisi yaptı. Fakat, ne Castro'ya birşey yaptılar, ne de Prio istifasını verdi. Rejim, içinde bulunduğu çamurda yürümekte devam ediyordu. Prio'nun görevi birkaç ay sonra sona erecekti. Nihayet o da bavullarını topladı ve selefi gibi bir uçağa atlıyarak Miami'ye gitti. Yalnız bu gidiş, sandığından önce olmuştu. Çünkü 10 Mart'ta Batista cuartelazo'sunu yapmıştı. Kuklanın biri diğerini kovmakta idi. Ama bu olay, ayni zamanda Fidel Castro için silâhlı mücadelenin başlaması demekti. Buna rağmen, harekete geçmeden önce Kanunu öne sürerek Suçüstü Mahkemesine başvurdu ve Batista'yı ihanet, kışkırtma, isyan ve geceleyin tecavüzde bulunmakla suçlayarak cezalandırılmasını istedi. Castro bunu yaparken hayale kapılmamıştı. Batista'ya birşey yapılmıyacağını biliyordu. Yaptığı iş, politikadan başka bir şey değildi. Maksadı rejimin gayri meşruluğunu ispatlamak ve hasmını zayıflatmaktı.

1952'DE KÜBA HALKININ DURUMU

MONCADA kışlasına yaptığı hücumdan sonra mahkemeye verilen Fidel Castro savunmasında şunları söylemişti :

«Toplum, bir çocuğun çalınması ya da öldürülmesi karşısında heyecanlanır, fakat her yıl yoksulluk ve sefaletten dolayı ölen binlerce çocuğun kollektif katli karşısında, suçlu bir halde umursamaz bir tavır takınır. İçlerinde ölümün parlamağa başladığı görülen masum gözleri, insan egoizminden dolayı özür diler, Tanrı'dan insanları lânetlememesini istercesine inceler gibidir.»

Küba proletaryasının en zayıf bölümü şehirlerde oturanıdır. Bu sınıfı son elli yıllık bir süre büyük bir işsizlik dalgasının içinde buluyoruz. Bu yüzden büyük kısmı kapkaççılık, seyyar satıcılık, komisyonculuk gibi dalaverelerle uğraşırdı. Günü gününe hayatlarını kazanan işçiler bunların yanında aristokrat geçinirdi. Örneğin La Habana'da tabaquero (tütün işçisi) lar çalışma sürelerinin uzunluğuna rağmen imtiyazlı sınıf olarak kabul edilirlerdi. Mesleki maharetleri yüzünden yerlerine başkaları alınmadığı için, tütün alanındaki krizler dışında işsiz kalmazlardı. Ama bu alanda çalışan işçilerin sayısı çok sınırlıydı. Castro'nun Moncada hücumunu yaptığı yıl olan 1953'de o kadar az fabrika vardı ki, işçilerin iş bulmaları onu satın almalarile mümkündü. Örneğin Moncadista (Moncada'cı) lardan olan Pedro Marrero adındaki Polar bira fabrikası işçisi, bu harekâtta kullanılacak silâhların alımına yardım amacile işini satmıştır. Hem de tam bin dolara. Bu durum şunu gösterir: parası olmayan bir işçi iş bulamaz. Bulabilmek için işi satın alacağı parayı borçlanmak zorundadır. Böylece işe hem borç, hem de onun faizinin yüklediği ağırlık-

la başlar. İşçi çalışır, fakat borcunu ödemekten kendisine bir şey kalmaz, bir türlü sefaletten kurtulamazdı.

Bu, şehir işsizlerinin durumu idi. Şehirlerin dışına çıkıldığı zaman sefalet artar, iş bulma imkânları daha da güçleşirdi. Merkezlerde şeker işçileri hayatları boyunca kısmi işsizliğe mahkûmdular. Çünkü yılda birkaç ay çalışırlardı. Sendika kurma ve birleşme hakkına sahip değillerdi. Rekolte zamanı gelince merkezlere kapatılır, dışarısı ile ilişkileri kesilirdi. Günde 12 saat çalışırlardı. En küçük bir hata yapmaları halinde ya işlerine son verilir, ya işkenceye tâbi tutulurlardı. Yüzyılımızın başında bu işçilere ücret olarak para verilmezdi. Aldıkları bonolarla merkezlere ait dükkânlardan alışveriş yapar, kazandıklarını yine merkezlere bırakırlardı. Neden sonra bono usulü kaldırıldı ama dükkânlar açık kaldı. İşçi ölü mevsimde gelir, bu dükkânlardan borçlanır, çalıştığı zaman da ödemeğe uğraşarak akıntıya kürek çekerdi.

Diğer bir sınıf guajiro'lar da «realengo» adı verilen gûya devlete ait topraklarda yerleşirdi ama, tapuları yoktu. Çoğu defa yaptıkları bajio (baraka) lar ellerinden alınarak yıkılır ve burası tarıma ayrılırdı. Bazan guajiro'lar topraklarının ellerinden alınmasına karşı koydukları için Ejercito işe karşılaştırılır, yurtlarından zorla uzaklaştırılırlardı. Bu hallerde Ejercito mensupları da bir domuz, bir tavuk gibi şeylerle bu yağmadan paylarını alırdı. Böyle bir durumla karşılaşan köylüler, örnek olsun diye asılmadıklarına dua ederlerdi.

Bütün bu haller, Küba'da büyük bir halk ve köylü ayaklanmasını yavaş yavaş hazırlamaktan ve bu iş oluncaya kadar bir kısım açıkgözün refah içinde yaşamasını sağlamaktan başka bir şeye yaramıyordu. Kuzey Amerikalıların da korktuğu bu idi ama, 1945'de Roosevelt'in ölümü ile beraber Birleşik Devletler'in zekâsı da ölmüştü. Roosevelt'in ölümünden sonra yerine geçenlerin yaptığı tek şey, eskiden de olduğu gibi, Latin Amerika ülkelerinin birinde kaynamağa başlayan kazanın kapağını kapatmaktan ileri gitmiyordu. 1952'de A. B. D.'nin Küba'da dayandığı üç nokta vardı: Batista, Ejercito ve SİM. Yani Kuzey Amerikalılar da Ispanya'nın kendilerinden önce işlediği hataların aynini işlemekteydi.

MUHALEFET

1940 — 1944 arasındaki Roosevelt devrinde demokrat geçinen Batista yavaş yavaş A. B. D. desteği ile Anayasayı çiğnemeğe başlamıştı. Ortodoks Partisi'nin iktidara gelmesini böylelikle önledi. Fakat buna rağmen hiç kimse onun medeni hakları çiğneyeceğini ve Machado'nun kilerden beter şiddet tedbirlerine başvuracağını ummuyordu. Hükûmet darbesini yaptığı zaman Santiago'da bazı Küba'lılar cumhuriyete bağlılıklarını göstermek için Moncada kışlasına gitmiş ve La Habana'daki darbeye karşı cumhuriyeti korumağa gönüllü olduklarını bildirmişlerdi. Kışla komutanı Albay Alvarez Margolles diktatörlüğün aleyhinde idi, fakat diğer subaylar onu hapsetmişlerdi. Toplanan gönüllülere dağılmalarını ve kendilerine haber verileceğini bildirdiler. Aradan bir hafta geçti, Moncada'dan ses çıkmayınca halk ordudan hayır gelmiyeceğini anladı. Bunlar arasında, Moncada harekâtında ölen Renato Guitar da vardı.

Bu hareketin dışında öğrenciler de bir beyanname yayınlamağa kalkışmış, fakat bu beyanname José Ponce adındaki matbaacının başını belâya sokmaktan başka işe yaramamıştı. Gençlerin baskısı ile harekete geçen Ortodoks Partisi ise Chibas'ın mezarı başında bir toplantı tertipledi. Burada parti mensuplarının pasif mukavemete geçmeleri istendi. Castro beyaz guayabera (Küba'da pantolon üstüne giyilen ceket biçimi bir gömlek) sının içinde bir kenara çekilmiş, konuşulanları dinliyordu. Konuşmalar bitince ortaya çıkıp kısa, fakat heyecanlı ve ateşli bir konuşma yaptı. Söylediği şey kısaca şu idi: **«Batista şiddet yolu ile iktidarı almıştır, öyle ise yine şiddet yolu ile iktidar elinden alınmalıdır.»** Dinleyiciler kendisini şiddetle alkışladı.

Öğrenciler diktatörlüğün karşısında idi. Üniversite kaynamağa başlamıştı. Fakat içeride provokatörler, muhbirler, ajanlar kaynaşıp duruyordu. Bunların en önemlileri Masferrer idi. Öğrencilere silâh vereceğini vadetmiş, fakat sonraları Batista'nın emrinde olduğu anlaşılmıştı. **«Triple A»** adı verilen bir grubun başı Aureliano Sanchez Arango ise daha sahtekârdı. Grubun adamları silâhlarile öğrenciler arasında dolaşıyor,

ama hiçbir hareket yapmıyordu. José Pardo Llada ise ılımlı bir muhalifti. Özel bir radyo ile Batista'yı tenkit ediyordu. Bu tenkitlerini ihtilâlin sonuna kadar sürdürdü.

Fidel Castro'ya gelince o, iş yapıyordu. Juventud Ortodoxa (Ortodoks Gençlik) arasında, kendisi gibi hareket taraftarı olanları etrafına toplamaktaydı. Bu işte çok dikkatli olması gerekiyordu. Çünkü Ortodoks'lar arasına Chivato (hafiye)ler dolmuştu. Bunlar sinsi sinsi Castro'yu yıkmağa çalışıyorlardı. Ona «loco» (deli) adını takmışlardı. Ama Castro «loco» değildi. Sahip olmadığı tek şey silâhtı. Ortodoks'lar dışındaki kalabalık ise muhalif olmasına rağmen ne yapacağını bilmiyordu. Hazırlıklarına Movimiento (Hareket) adını vermişlerdi. Bu Movimiento, birkaç yıl zarfında Küba halkının yüzde doksanını etrafında toplayacak ve A. B. D.'nin destlekliediği diktatörü devirecekti. Loco dedikleri Castro «loco» olup olmadığını ispat etmek için birkaç yıl sabretmek zorundaydı.

Castro etrafına az, fakat samimî ve biribirine inanmış kişileri toplamıştı. Bunlardan biri Jesus Montané Oropesa idi. Oropesa Batista'nın yaptığı darbe sırasında 29 yaşında idi. Çok iyi İngilizce biliyordu. 1951'de La Habana'da General Motors'un muhasebecisi olmuştu. Ayda 350 peso kazanıyordu. Castro 1952'de elden düşme bir araba satın almak istediği zaman tanışmışlardı. Castro arabayı satın alamamış, fakat Oropesa ile dost olmuştu. Montané ondan sonra Castro'yu birkaç ay bir daha göremedi. Buna karşılık La Habana'daki Pontiac acentesinde kendisininkine benzer bir işi olan Abel Santamaria ile sık sık buluşuyordu. Bu Abel, Constancia şeker merkezinde veznede çalışırken, borç almağa gelip de alamayan işçilerin boynu bükük geri dönüşlerini göre göre bıkan ve bu yüzden o işi bırakan genç idi. 25 yaşında, sarışın bir gençti. Sarışın insanlar Küba'da nadir olduğu için dikkati çekiyordu. Bu yüzden ona «Polaco» (Polonyalı) lâkabını takmışlardı. İki arkadaş Chibas'ın intiharına çok üzülmüştü. Yurttaşlarının Batista karşısındaki tutumuna akıl erdiremiyorlardı. Yönetici sınıflar Batista'yı sevmiyor, fakat istedikleri düzeni sağladığı için ses çıkarmıyorlardı. Prio devrinde Castro'nun makalelerini yayınlamış olan Alerta gazetesinin müdürü Vasconcelos, gazetesile beraber Batista'nın safına geçmişti. Onun gibi davrananların sayısı hayli kabarıktı. Kendini kurtarma endişesi yine başta

geliyordu. Batista'nın darbeyi yaptığının ertesi günü onun aleyhine bir şiir yazmış olan genç şair Raul Gomez Garcıa La Habana'da bunu basacak bir tek gazete bile bulamadı. Şiirin adı «**Revolucion sin Juventud**» (Gençliksiz İhtilâl) idi. Bunu Üniversite Matbaası bile basmıyordu.

İş yine gençliğe düşmüştü. Abel ile Montané kendi paralarile bir pedal aldılar. Bununla «**Son los Mismos**» (Bunlar da ayni) adlı gizli bir gazete çıkarmağa başladılar. Gazetenin müdürlüğünü Raul Gomez Carcıa aldı. Baskı işini ya Raul Gomez'in, ya da Abel'in kız kardeşi ile beraber oturduğu evde yapıyorlardı. Abel'in kız kardeşi Haydée idi. Haydée'nin Elda Pérez adında bir arkadaşı vardı. Baskıyı bazan da onun evinde yapıyorlardı. Elda Pérez arkadaşı Melba Hernandez'i Haydée ile tanıştırdı. Montané Abel'i Fidel Castro'ya takdim etti. Abel birgün Castro'yu evine götürdü ve kızkardeşine «**Hareketimizin ruhudur**» diye tanıttı. Böylece Castro da Son Los Mismos'un kadrosuna girmiş oldu. Fakat arkadaşlarını kısa zamanda daha hareketli bir başka gazete çıkarmağa ikna etti. Bunun adı El Acusador (Suçlayıcı) idi. El Acusador kısa zamanda Son los Mismos'un yerini aldı. Bir el pedalında binlerce nüshayı basmak kolay iş değildi. Gazetenin çıkarılmasına, hatta dağıtılmasına Haydée, Elda ve Melba da bütün güçlerile yardım ediyorlardı.

İhtilâl hareketine katılan kadınların sayısı altıyı geçmemiştir. Bunlar da Haydée, Melba, Elda Pérez, Natty Revuelta, eski bir İspanyol ihtilâlcisi olan Josefa ve José Luis Tasende'nin karısı Elita Dubois'dan ibaretti. Tasende Moncadista (Moncada'cı) ların en azılılarındandır. Castro yaptığı işlerden karısı Mirta'ya bilgi vermiyordu, çünkü Mirta'nın ailesinin diktatörle ilişkisi olduğunu bilmekteydi.

Haydée Santamarıa orta boylu, daima gülen sevimli bir kızdı. 26 Temmuz 1953 günü Moncada'da birkaç saat ara ile erkek kardeşini ve nişanlısını kaybetmişti. Moncada'dan sonra bu iki korkunç hatıranın etkisi altında kendini yalnız ve yalnız ihtilâle adadı. Ama Melba ile birlikte Moncada hareketine katılmakla ihtilâli çoktan tanımıştı. Moncada'ya katılan biricik kadınlar da bu ikisi idi.

Melba'ya gelince Moncada hareketi sırasında zayıf bir kızdı. Sonraları şişmanlamış ve Küba'nın ölçülerine göre güzel

bir melez kız olmuştu. Castro birgün General Motors'daki arkadaşı Montane'ye telefon etti. Montane'nin tahmin etmiş olduğu üzere Fidel'in arabası fazla dayanamamış ve ölmüştü. Oysa Fidel Colon'a giderek dostu Mario Munoz Monroy'u görmek istiyordu. Dr. Monroy uçak pilotu ve esaslı bir radyo amatörü idi. Abel'in eski bir Buick arabası vardı. Cumartesi günü Castro, Montane ve Abel Buick'e atlayıp Colon'a gittiler. Fidel yolda arkadaşlarına, uzun zamandanberi düşündüğü şeyi anlattı. Artık yaptıkları mücadelede El Acusador yeterli olmuyordu. Doktora gidip kendilerine iki tane radyo vericisi yapmasını isteyecekti. Bu radyolarla Batista'ya karşı hücumlarını daha hızlandırmış olacaklardı. Artık Castro **«Scripta manent, verba volant»** (Yazılar durur, sözler uçar) devrinin geçtiğine inanıyordu. Konuşmada inandırıcı bir yön vardı ve Fidel bundan yararlanmak istiyordu.

Doktor o sıralarda 44 yaşında idi. Ama ruhu ihtiyarlamamıştı. Machado'nun diktatörlük devrini hatırlıyordu. Bu bakımdan diktatörlüğe karşı kin besliyordu. Fidel'i dikkatle dinledi. Fidel konuşmasını bitirdiği zaman Munoz kendisine teklif edilen işin tehlikesini pek iyi biliyordu. Buna rağmen tereddütsüz kabul etti. 15 gün sonra üç arkadaş verici cihazları teslim almağa gidiyordu. Abel bunların iki tane olduğunu görünce **«Neden iki tane?»** diye sordu. Castro şu karşılığı verdi: **«Çünkü Batista birini elimizden alacak!»**

Gerçekten SİM bunların birini Castro'cular'ın elinden aldı. Bunu güvendikleri bir arkadaşlarına kullansın diye vermişlerdi. O da götürüp polise teslim etmişti. İkincisine gelince öğrenci gösterileri sırasında bir hayli iş gördü ama, fazla etkili değildi. Çünkü yayma gücü çok azdı ve ancak çalıştırıldığı mahalleden duyulabiliyordu.

Fidel ve arkadaşları 16 Ağustos 1952 günü Chibas'ın ölümünün yıldönümü olduğu için El Acusador'da özel bir sayı hazırlıyorlardı. Castro buna iki makale yazmıştı. Kafadarlar gece gündüz çalışarak bunun baskısını onbine çıkardılar. Fakat 15 Ağustos günü bir hain onları ele verdi. SİM gazetenin hazırlandığı atelyeye baskın yaptı, baskı ve yazı makinalarını tahrip etti, gazetenin bütün sayılarını aldı ve orada kim varsa hepsini hapse attı. Hapse atılanlar şunlardı: Abel, Montane, Raul Gomez, Juan Martinez Tinguao ve Elda Pé-

rez ile Melba. Polis kendilerile alay etti ve tehditlerde bulundu. Fakat kısa zamanda serbest bıraktı. Batista'nın başarı sarhoşluğu devam ediyordu. Polis bunların yüzüne karşı muhalefetin dört delikanlı ile iki muchachas (genç kız)'a kaldığını söyleyerek kendilerile alay ediyordu. Bunlar hurda bir yazı ve baskı makinası ile sırtını orduya ve A. B. D.'ne dayamış olan bir diktatöre karşı geleceklerdi, öyle mi?

Polis şimdilik haklı idi ama, Castro bu olaydan gereken dersi almaktan geri kalmadı. En önce hafiyelerden (chivatos) sakınmak gerekiyordu. Movimiento'nun gitgide daha sıkı bir gizlilik içinde örgütlenmesi şarttı. Bu da hücre usulünün kurulmasile olacaktı. Hücreler biribirini tanımıyacak, merkez ise hepsini bilecekti. Bu arada, madem ki silâhlı bir müdahaleye hazırlanıyorlardı, öyle ise gizliden gizliye silâh bulmaları gerekiyordu.

ÖRGÜTLENME

KÜÇÜK Artemisa şehrinde oturan Pepe Suarez oradan bütün Pinar del Rio ilinin Ortodoks Gençlik'ini yönetmekteydi. Castro'nun Başkan Prio aleyhine delil topladığını haber aldığı zaman kendisine yardım teklif etmişti. Öyle ise Castro kendisine güvenebilirdi. İlk karşılaşınca, yoklamak istediği kimselere yaptığı gibi, ona da klâsik sorusunu sordu: **«Pépé, que te parece la situacion?»** (Pépé, durumu nasıl buluyorsun?). Pépé durumu çok karanlık buluyordu ve bunu Castro'ya söylemekte tereddüt etmedi. Bunun üzerine, Castro'nun teklifini kabul ederek Pinar del Rio'da Ortodoks Partisi içinde gizli bir ordu kurmayı kararlaştırdı. Pépé çok esaslı çalışmağa başlamıştı. Önce, bugün Küba'nın içişleri bakanı olan Ramiro Valdés'i örgüte aldı. Valdés müstakbel kayın biraderi Josè Ponce'yi çekti. Böylece çalışa çalışa Pinar del Rio grubu, diğerlerinin en kalabalığı halini aldı. 24 Temmuz günü adanın en Doğu ucundaki en sağlam kışlasına hücuma giden Pépé grubundan 24 kişinin yarısı iki gün sonra Moncada'da ölecekti.

Pinar del Rio'dan başka, La Habana'nın Poey, Marianao, Calabazar, Lawton ve Almendares mahallelerinde de hücreler kuruldu. Küçük Nueva Paz hücresinden Moncada hareketine

katılan beş kişinin beşi de guajiro'lardandı. Yani, sırf köylülerden kurulu tek grup bu oluyordu.

Zaten Moncada hareketinden sonra Castro'nun en çok dayanacağı sınıf köylüler olacaktı. Bu köylülerin işçilerden daha hazırlıklı olmalarından ileri gelmiyordu. Fakat Castro dağa çıktığı zaman guajiro'lar işçilerden daha çok, kendisine katılma imkânına sahiptiler. Üniversiteliler 27 Kasım günü, İspanya'ya karşı yapılan ilk kurtuluş savaşında ölmüş sekiz tıp öğrencisi için bir tören yapmayı kararlaştırdı. Bu törene, az sayıda da olsa, Fidelistler de katıldı ve törene bir hayli hareket kazandırdılar. Boris Luis Santa Coloma bu tören sırasında Movimiento'ya katılma kararını verdi. Boris, Montanénin çalıştığı yerde çalışıyordu ve Montane'nin emrine verilmişti. Bu işe girer girmez bir sendika kurmağa kalkışmıştı. Kendisini işten kovmağa kalkıştılar ama o dayattı. Yöneticilerin çevirdikleri dalavereleri öğrenmiş, bunu yüzlerine açıkça söylemişti.

Antonio Lopez Fernandez'in kısa adı Nico idi. Diktatörlüğe karşı her harekette o da vardı. Bunun için Movimiento'ya eninde sonunda katılacaktı. Boyu 1,97 idi. Nico'nun 1,75 boyunda bir arkadaşı daha vardı ama, Calixto Garcia adını taşıyan bu melez, Nico'nun yanında kısa boylu kalıyordu. İkisi Batista aleyhdarı her harekette hazır ve nazır oldukları için polis nihayet kendilerini fişledi. Bu fişlerde onlardan «**El largo y el negrito**» (Uzun ve küçük zenci) diye söz ediliyordu. Bir süre sonra bu ikisine, bir kahvehanede garsonluk eden Elpidio Sosa da katılacaktı. Movimiento'nun kuruluşundan sonra bu üçünün rolü büyük oldu. Görünüşte Marianao hücresine mensuptular ama aslında Fidel Castro'nun yanında çok daha önemli görevler alıyorlardı. Haber götürüp getiriyor, hücreleri kontrol ediyor ve silâh taşıyorlardı. Tıp öğrencilerile ilgili gösteriden sonra Fidel ile Nico, Pedro Miret adında birini ziyarete gittiler. O da Fidel gibi 25 yaşında idi. Geometri ile uğraşır, boş zamanlarını üniversitede geçirirdi. Üniversite'nin önündeki merdiven (Escalinata) in altında büyük bir salon vardır. Üniversite idaresi bu salondan yararlanmıyordu. Bunun içerden yalnız bir kapısı vardı. Pedro Miret bu kapının anahtarını nasılsa eline geçirmiş. Batista aleyhdarlarına atış dersleri vermeğe başlamıştı. Tabii burada ateş edilmiyordu ama, tüfeğin omuza

iyice yerleştirilmesi, nişan alınması ve doldurulup boşaltılması pekâlâ öğreniliyordu. Fidel ona teklifini yapınca düşünmeden kabul etti ve Movimiento'ya girdi. Böylece Movimiento kendisi için çok önemli olan öğretici ve silâhçıyı kazanmış oluyordu. Fakat Movimiento'nun silâhları henüz çok sınırlı idi. Arjantin yapısı 45'lik bir mitralyöz A.B.D. yapısı bir M I. karabinası, 1903'den kalma bir Springfield tüfeği, bir Amerikan ve birkaç da İspanyol tabancası... Fidel'cilerin getirdiği bu silâhları, çoğu zaman tamir edebilmek için Pedro Miret saatlarca uğraşırdı. Bunun yanında gece yarılarına kadar kendisine gelen elemanları yetiştirmeye de çalışıyordu.

Movimiento yıl sonuna doğru Ernesto Tizol adında bir eleman daha kazandı. Tizol, El Cotorro'daki San Pedro çiftliğinde civciv yetiştiriyordu. Daha çok bir Yankee öğrencisine benzeyen Tizol daha Castro'yu tanımadan önce etrafına topladığı bir grup arkadaşiyle Batista'ya karşı silâhlı bir hareket hazırlamaya başlamıştı. Ama bu arkadaşları onu kısa zamanda bıraktılar. İhtilâlden sonra da hepsi gidip Miami'ye yerleşti. Tizol Movimiento'ya katılınca Fidel'ciler onun çiftliğine giderek 22 lik karabinalarla atış talimleri yapmaya başladı. Kır bekçileri bunların çıkardığı gürültüden şüphelenince, bazı kedilerin yabanileştiğini ve tavukları yedikleri için onlara ateş ederek öldürmek zorunda kaldığını söyledi ve kendilerine birkaç tavuk hediye ederek başından savdı. Castro bu olay karşısında, daha fazla şüphe uyandırmamak için adamlarını çeşitli çiftliklere dağıttı. Burada yalnız atış talimleri yapılmıyor, Fidelciler sıçrama, koşma, yere yatma gibi talimleri de görüyorlardı. Bu arada La Habana'daki Club de los Cazadores (Avcılar Klübü)'nü de unutmadılar ve burada gûya eğlenmek için atış talimleri yaptılar. Castro taraftarlarının sayısından çok kaliteleri üzerinde duruyordu. Renato Guitart ile Josè Luis Tasende de Castro'nun genel karargâhına dahildi. Tasende, belki de Küba'nın yaz kış pardesü giyen tek adamı idi, çünkü bir sütlhanede çalışıyor, buzhanelere girip çıkıyordu.

Movimiento'ya katılanların sayısı durmadan artmakta idi. Castro bu artışı sağlamada şehirlerdeki kargaşalıklardan yararlanıyor, hem yeni elemanlar kazanıyor, hem bunlar sayesinde silâh alacak parayı toplamaya çalışıyordu.

Josè Marti'nin yüzüncü yıldönümü 28 Ocak 1953'e rastlı-

yordu. La Habana'daki Batista aleyhdarı gruplar bir gece gösterisi yapmaya karar verdiler. Bunda meşaleler taşınacaktı. Meşaleler bir sopanın ucuna bağlanmış paçavralardan ibaretti ama, paçavranın altında sopanın ucuna çiviler yerleştirilmişti. Polis ateş açtığı takdirde bunlarla hücum edeceklerdi. Bin kadar meşale gecenin karanlığı içinde oynaşarak Escalinata (Üniversitenin merdiveni) dan aşağı inmeye başladı ve az sonra Jose Martı'nın, heykelinin bulunduğu Parque Central (Merkez Parkı)a geldi. Tezahüratçılar: «Abajo Batista! Revolucion» (Kahrolsun Batista! İhtilâl!» diye bağırıyorlardı. Fidelciler yirmişer kişilik sıralar halinde geçiyordu. Adımları askerlerinkinden düzenli idi. Bin kişinin arasındaki Fidelci grup 400 kişiden ibaretti. Ve dört delikanlı ile iki muchacha (genç kız)nın bir el pedalı ile diktatörlüğü devirmeğe kalkıştığından bu yana beş ay bile geçmemişti.

MONCADA'YA HÜCUM İÇİN HAZIRLIKLAR

MONCADA hücumundan sonra, kışlanın komutanı olan Albay Chaviano Castro'yu sorguya çekmiş ve aralarında şu konuşma geçmişti:

«— Movimiento'nu nasıl finanse ettin?

— Fakirlerin parası ile.

Chaviano gülmeğe başladı:

— Demek fakirler sana bu kadar çok para verdiler?

— 16.000 peso topladık.

Chaviano, kahkahayı bastı:

— Bizi 16.000 peso ile yıkacağını mı sanıyordun?

Fidel:

— Evet, dedi. 16.000 peso ve bir milletin manevi gücü ile...»

Chaviano haklı idi. 16.000 peso, işini bilen bir Batista subayı için para değildi. Çünkü onun çevresinde milyonlar konuşuyordu. Ama, hepsi fakir insanlar olan Mavimiento'cular için büyük bir para idi 16 bin peso. Örneğin bir kahve garsonu olan Elpidio Sosa, uzun bir süre çalışarak 300 peso (3.000 lira) toplayabilmişti. Bunları Castro'ya götürdü. Abel Santamaria otomobilini sattı. Montane biriktirdiği bütün parayı verdi. Oscar Alcalde laboratuvarını ipotek etti. Renato Guitart, babasın-

dan bir yıllık kazançtan hissesine düşeni istedi ve çeki eline aldığı zaman: «Viejo, dedi, este check puede liberar a Cuba.» (Baba, bu çek Küba'yı kurtarabilir.» Petro Marrero çalıştığı fabrikadaki işini satmıştı. Bir fotoğrafhane kurmak için on yıl kadar çalışmış olan Fernando Chenard, stüdyosunu da, makinalarını da sattı. Yat Klüb'de tayfa olan Generoso Llanes, zenginlerle hergün temastaydı ama bunlar kendisine bahşiş vermezdi ve aldığı para ancak krnını doyurabiliyordu. Buna rağmen biriktirebildiğini Movimiento'ya veriyordu.

Natty Revuelta ise, sarışın ve güzel bir kadındı. Zengin bir doktorla evlenmiş olmasına rağmen A.B.D. petrol şirketlerinden birinde «a well paid job» (iyi ücretli bir iş) bulmuştu. Böylece Generoso Llanes'in çalıştığı Yat Klüb'e girebiliyordu. İş çevrelerinin bütün ileri gelenleriyle ilişkisi vardı ama, onların düşündüğü gibi düşünmüyordu. Chibas'a hayrandı. 10 Mart Hükûmet darbesinden sonra, en çok tehlikede olan üç kişiye üç tane anahtar yolladı. Bunlar oturduğu apartman dairesinin anahtarı idi ve anahtarlardan birini alan da Fidel Castro olmuştu. Bundan sonra evini birkaç defa Castro ile arkadaşlarına verdi, burada toplanan silâhlar gerekli yerlere sevkedildi ve kendi parasından Movimiento için esaslı yardımlarda bulundu. Natty'yi birkaç defa gezdirmiş olan Generoso bunlardan habersizdi.

Castro, topladığı paralarla silâh almak istiyordu. Bunun için eski bir İspanyol ihtilâlcisi ile temasa geçti. Bu adam, peşin para ile istedikleri gün kendilerine 12 makinalı tüfek vermeyi vaadetti. Fakat SİM'in emrinde olduğunu bereket ki zamanında keşfettiler. Böylece, eski silâh kaçakçıları ile temas kurmanın tehlikesini anlamış oldular.

Movimiento, bunun dışında silâh bulmak için birkaç çareye daha başvurdu ama başaramadı. Castro, silâh bulmak için bunları satın almaya hacet olmadığını ve bu silâhların ele geçirileceğini iddia ediyordu. Moncada kışlasına saldırma fikri buradan doğuyordu. Ama Moncada'ya saldırmak için de yine silâh lâzımdı.

Küba'da kışla çoktu. Onun için, başlangıçta hangi kışlaya hücum edebileceklerini düşündüler. Gerçi Küba'da o zamana kadar birçok cuartelazos (kışla darbesi) yapılmıştı ama kimsenin de burnu kanamıyordu. Olanlar bir nevi «ailece» olaydı.

Ejercito, Ejercito yu ele geçiriyordu. Fakat Movimiento'nun niyeti bambaşka idi. Zayıflar güçlülere saldıracak, silâhsızlar silâhlıların silâhlarını alacaktı. Bu, o zamana kadar uygulanan usulün bozulması demekti. Yani, bu defa kan akacaktı.

La Habana'da Ejecito'nun en güçlü olduğu yer Columbia kışlası idi. Ama hükûmetin burnunun dibinde yüz kadar adamla 20.000 kişilik bir kışlaya saldırmak akıl işi değildi. Castro bir ara Pinar del Rio cuartel (kışla) ini düşündü. Bu fikrini Pépé'ye açtı. Pépé «No hay quien le entré» (Girmek imkânsız!) diye karşılık verdi. Ama Castro bu düşüncesinden vazgeçmiyordu. Bu işten sonraları caydı. Çünkü Pinar del Rio La Habana'ya çok yakındı. Darbe başarılı olsa bile radyo vasıtasiyle haber verilecek olan Columbia kışlası takviyeler gönderecek, işi bozacaktı. Öyle ise, düşmanın en zayıf yerinden vurmak gerekiyordu. Bu durumda Castro, Küba'nın coğrafî pozisyonunu düşündü. Adanın batısında dört, doğusunda bir il vardı. Bu da Oriente idi. Hükûmet Oriente'ye kuvvet göndermeğe kalksa bile, bu kuvvetlerin Oriente'ye varması için 900 km. lik bir yolu aşması gerekiyordu. Oriente yalnız bir dağ yolu ile La Habana ya bağlı idi. Tarihi boyunca da «rebelde» (isyancı, asî) olarak tanınmıştı. Fidel'in kendisi de Oriente'li idi ve mambi ruhunu taşıyordu. Üstelik Santiago'daki Moncada kışlasında yalnız bin asker vardı. Kararlı ve talimli yüz kadar insan, bu bin kişiye uykuda bir baskın yaptığı takdirde bertaraf edebilirlerdi. Kışla bir defa ele geçirildi mi, Oriente'de duruma hâkim olunabilirdi. Bu, Santiago'nun ele geçirilmesi demekti. Santiago kesin surette diktatörlüğün aleyhinde idi. Burada taraftar kazanabilir, bunlar silâh getirir ve kısacası tutunulabilirdi. Bunda yalnız bir mahzur vardı. Santiago'da tutunmak yeterli değildi. Movimiento başlar başlamaz Holguin'deki Batista askerleri harekete geçecekti. Bunlar durdurulmazsa Bayamo yolu ile Santiago'ya gelerek Moncada'yı sarabilirlerdi. Onun için Moncada ile birlikte Bayamo'daki cuartelito (küçük kışla) nun da ele geçirilmesi gerekiyordu. Guacanayabo körfezine dökülen Cauto ırmağı üzerindeki Guamo, Cauto Cristo ve Palmarito mevkileri tutulduğu takdirde Kuzey'den gelecek Batista kuvvetleri ırmak boyunca durdurulabilirdi. Bu üç nokta Santiago'ya giden yolların kilit yerleri olduğu için, az bir kuvvetle tutulmaları mümkündü.

Castro bütün bunları düşünerek Moncada kışlasına saldırmayı uygun buldu ve kararını verdi. İş saldırının tarihini tesbite gelince Fidel, bunun için de 26 Temmuz'u seçti. Her yıl 25, 26 ve 27 Temmuz günleri Santiago'da Karnaval yapıldığı günlerdi ve o günlerde şehir altüst olurdu. Karnaval yüzünden ayağa kalkan bütün şehir halkına, adanın dört bucağından eğlenmeye gelenler katılır ve tam üç gün üç gece, Santiago bir hercümerc içinde yaşardı. Tabii şehirdeki askerler de bu hayhuyun dışında kalmaz, fırsattan yararlanarak eğlenir, sarhoş olur, sabahlara kadar orda burda dolaşırlardı. Şu halde, Ejercito'nun üniformasını giyecek olan Fidelistlerin Moncada'ya girmesi daha kolay olurdu.

Öyle ise, herşeyden önce Fidel Castro'nun, Moncada'ya saldıracak olan adamlarına asker elbisesi bulması gerekmekteydi. Fakat bu işi nasıl yapacaktı?

Moncada'ya hücum edileceği yıl, yani 1953'de Florentino Fernandez adında bir asker, 26 yaşında idi. Orduya pilotluk öğrenmek için girmiş ama, kader onu sıhhiyeci yapmıştı. Bunun nedeni de ,asker olup üniformayı giyer giymez hastalanması ve iki ay yatakta kalması olmuştu. Nekahat devresine girince başhekim, hastahanede hastabakıcı çok az olduğu için, iyileşinceye kadar kendisine yardım etmesini söyledi. Florentino bunu kabul etti, kısa zamanda havacılığı unuttu, kurslara devam etti, bir sınav geçirdi ve Columbia'da hastabakıcı olarak kaldı. Ayda 50 peso kazanıyor, yemeği de ordudan yiyordu ama, kendisine yatacak yer vermiyorlardı. Bu durumda evlenmek zorunda kaldı ve Senorita Carmen Molina ile evlendi. Carmen'in kuzini ise Pedro Trigo ile evli idi. Florentino Pedro ile arkadaş oldu. Onun da kendisi gibi Chibas'a karşı büyük bir sempati duyduğunu ve Batista'nın 10 Mart darbesine kızdığını görünce sevindi.

Pedro Trigo, Castro'dan asker elbisesi aradığını duyunca Florentino'yu hatırladı. Fidel'in tereddüdüne rağmen durumu Florentino'ya açtı. Florentino, Castro'nun adını öğrenmeden bir Movimiento'nun hazırlandığını öğrenince çok sevindi ve para karşılığında askerlerden elbise bulma vaadinde bulundu. İlk parti için 300 peso istemişti. Bu para zar zor bulundu ve Florentino kırk kadar asker üniforması aldı.

Batista, askerlere altı ayda bir iki üniforma, ayakkabı ve

çamaşır veriyordu. Askerlerin ücreti çok az olduğu için (ayda 50 peso) üniformalarından birini guajiro'lara satıyorlardı. Bir üniforma 16 peso'ya gidiyordu Buna boya parası da eklense, guajirolar için yine ucuz sayılırdı. Pedro Trigo, Florentino'dan elbiseleri isteyince o da başka bir yerde bu işin ticaretini yapan birinden aldığını söyleyerek arkadaşlarından üniforma satın almaya başladı. Askerler için üniformalarını guajiro'lara satmaktansa içeride bir arkadaşlarına vermek daha elverişli idi, çünkü ne de olsa satacakları üniformayı dışarı çıkarmak tehlikeli oluyordu.

Florentino, aldığı üniformaları Pedro Trigo'ya teslim ediyordu. Florentino, önce bu üniformaları kayın pederinin çiftliğindeki bir kulübede saklamayı düşündü. Fakat Melba bunları örnek alarak başka üniformalar dikecekti. Onun için üniformaların Melba'ya teslim edilmesi gerekiyor. Florentino bu amaçla kuzenine Melba'nın adresini kendisine vermesini söyledi ve aldığı adresi okunaklı bir şekilde not etti (Dra. Melba Hernández, Jovellar 107).

Florentino bu adresi yazdığı kâğıdı katlayıp cebine soktu. Bu kâğıt Moncada'dan sonra SİM'in eline geçecekti. SİM Florentino'nun Movimiento ile ilişkisi olduğunu ancak bu vesika sayesinde tesbit edebildi. Bu onu suçlamağa yetecek bir delil değildi ama isterse SİM, kendisi hakkında ölüm kararı verebilirdi.

150 tane üniforma bulmaları gerekiyordu ve Florentino, ancak yüz tane bulmuştu. Yaptığının çakılacağından korktuğu için daha fazlasını almaya cesaret edemiyordu. Onun için Melba, Jovellar 107'deki evinde geri kalan üniformaları dikmek üzere faaliyete geçti. Bu işte ona annesi, Elda Pérez, Haydée Santamaria, Natty Revuelta, Delia Terry ve Eliya Dubois da yardım ediyordu. Pedro Miret arasıra elinde eski bir valizle bunların yanına gidiyordu. Valiz silâh dolu idi ve Miret koridora yerleşip bunları tamirle uğraşmaktaydı.

Castro, Florentino'nun bu elbise hizmetinden dolayı çok memnun kalmış ve bir gün kendisiyle tanışarak kısa menzilli silâhlar temin etmesini istemişti. Florentino, birkaç tabanca

ile esaslı bir Alman Lügeri buldu. Bu Lüger'i Batista ordusunun başı olan General Tabernilla'nın muhafızı bir cabo (onbaşı) dan almıştı. Cabo bu tabancayı beline asmış, birgün caka ile dolaşıyordu. Florentino ona rastladı. Ordu mensupları herşeyi sattıkları için Florentino'nun teklifini tabii karşıladı ve tabanca ile iki şarjör için 150 peso istedi. Florentino elbise alışverişi sırasında pazarlığa alışmıştı. Al takke ver külâh, onbaşı hepsi için 80 pesoya fit oldu. Moncada taarruzunda Castro'nun taşıdığı tabanca bu idi.

Florentino'nun yaptığı bu alışverişleri onun durumunu tehlikeye soktuğu için Castro, bu işi bitirmesi haberini gönderdi. Ama Florentino Moncada hareketine bizzat katılmak istiyordu. Hem de hastabakıcı olarak değil, silâhlı bir adam olarak. 26 Temmuz arefesinde Siboney çiftliğinde bütün Fidelciler sivil elbiselerini çıkarıp asker elbisesi giyerken bu işi yapmayan tek kişi Florentino olmuştu. Çünkü Columbia'dan üniformasiyle gelmişti.

SANTIAGO'DA TOPLANIŞ

150 kişinin hep birden Oriente'ye götürülmesi imkânsız olduğu için bir çare düşünüldü. Bu amaçla, önce silâhlarla üniformaları bir evde depo etmek gerekiyordu. Ondan sonra, 26 Temmuz'dan birkaç gün önce Fidelciler, dikkati çekmemek için küçük gruplar halinde Santiago'da toplanmaya başlayacaktı.

Fakat, hepsinin ayni yerde hazırlanıp bir anda harekete geçmeleri gerekiyordu. Castro ve Ernesto Tizol, bir yer bulmak amaciyle mayıs sonlarında Santiago'ya gittiler, Renato Guitart ile temasa geçtiler ve hep birlikte şehri dolaştılar. Nihayet Siboney'e geldiler. Castro daha öğrenci olduğu zamanlardan burasını biliyordu. Kıyıya yirmi kilometre kadar uzaklıkta idi ve yakınında ne bir cuartelito (küçük kışla), ne de bir köy vardı. Yani bunun yakınında çok az insan oturmaktaydı. Etraftaki tropik ağaçlar arasında birkaç çiftlik görülüyordu. Bu çiftliklerden biri Fidel ile arkadaşlarının çok hoşuna gitti. Etraftaki

muz ağaçlarından dolayı hemen hemen hiç görünmüyordu. Kapısını çaldılar, içeride kimse yoktu. Komşular sahibinin adresini verdi. Bu, Vazquez adında biri idi. Çok zengin ve malı söz konusu olduğu zaman çok çekingen bir adamdı. Ernesto Tizol tavukçuluk yapmış olduğu için kendini tüccar olarak tanıttı ve burada bir iş yapmak istediğini bildirdi. Vazquez burasının bir kır evi olduğunu, arazisinin azlığından dolayı böyle işlere elverişli olmadığını söyledi ve kiraya vermek istemedi. Kendini Alvarez diye tanıtan Tizol bu finca (çiftlik)yı toplayacağı mallar için bir merkez olarak kullanacağını söyleyerek Vazquez'i kandırdı. Ancak Vazquez çiftliğini bir yıllığına veriyordu ve kuntrat yapmadan önce kiracı hakkında tahkikat yapmak isterdi. Tizol La Habana'ya gitti ve durumu Castro'ya anlattı. Castro ona asıl kadını ve yerini Vazquez'e söyler ve Moncada hareketi de başarısızlıkla sonuçlanırsa derhal tevkif edileceğini bildirdi. Tizol bu tehlikeyi göze alıyordu. 15 gün sonra Vazquez çiftliğini ona kiralamıştı. Aylığı 100 peso idi ve iki aylık peşin almıştı. Fakat aldığı bu para burnundan çıkmıştı. Çünkü daha 26 Temmuz akşamı tevkif edildi ve Moncada'nın komutanı Albay Chaviano'nun dostu olmasına rağmen yakasını kurtarabilmek için Tizol'ün şahitliğini beklemek zorunda kaldı. Kendisini Movimiento'nun suç ortağı saymışlardı. Tizol'ün Vazpuez'e bahsettiği Alvarez kendi adı değil ortağının adı idi ama, bu ortak da aslında Abel Santamaria'dan başkası değildi. Finca'ya ilk yerleşen de Abel olmuştu. Orada silâhların gelmesini bekliyordu. Etraftaki komşuların şüphelenmemesi için La Habana'ya bir miktar tavuk sevketti. Yaşlı bir İspanyol çifti olan Nunez ailesine iyi görünmek için onlara iltifat ediyor, ihtiyarlar da kendisinden çok memnun görünüyordu.

Bu arada silâhlar valizler içinde Siboney çiftliğine gelmekteydi. Aradan iki hafta geçmişti. Nunez'ler Abel'in yalnız yaşamasına hayret ettikleri için Haydee'yi getirtti ve onu ihtiyarlara karısı olarak tanıttı. Haydee kardeşleri içinde en çok Abel'i severdi. Movimiento'ya tamamen kendini vermişti ama, bir kadın olarak gelecekten endişe duymadan da yapamıyordu.

Renato Guitart Santiago'da önemli bir rol oynamakta idi. Tam iki ay, ağır bavulları ile gelen Fidelcileri karşılamak için

gardan garajlara koşuşup durmuştu. Bu, yorucu olduğu kadar tehlikeli bir işti de... Karşıladıklarını otomobille Siboney'e götürüyordu. Bayamo'da eski okul arkadaşlarından biri olan Fernando Fernandez ile oraya yerleşecek olan Fidelciler için kendisine eski bir ev buldurtmuştu. Bu, daha çok bir çiftlikti. Temmuzun başından itibaren Fidelciler gelip buraya yerleşmeğe başladı.

RAUL CASTRO

MONCADA hareketi sırasında, Castro'nun kardeşi olan Raul Castro 22 yaşında idi ama, 16 sında sanılacak kadar küçük gösteriyordu. Buna rağmen Moncada'dan sonraki Sierra Maestra'da büyük bir cesaret göstermiş, çeşitli yorgunluklara katlanmayı bilmiş ve zekâsını da ispat etmişti.

Raul daha okuldanberi Fidel'den daha hassastı. Eğitim sistemi kendisine daha başlangıçta saçma görünmüş ve bunu başından beri kabul etmeme yoluna gitmişti. Bunun için Fidel Dolores Koleji'nden ayrıldığı zaman Raul orada yalnız kalmıştı. En çok tutulduğu şey, Cizvit papazlarının okuldaki duaları durmadan artırmaları idi. Raul bunun için şöyle demektedir: **«Öldürücü birşeydi bu. Bütün gün dua ediyorduk. Bizi sabah saat 5 buçukta kaldırıyorlardı ve kalkar kalkmaz da dua vardı. Sonra ayine gidiyorduk ve orada da dua vardı. Ayinden sonra yemekhaneye gidiyorduk: Yemekten önce ve sonra yine dua. Yemekten sonra günün ilk dersi başlardı: başlamadan önce dua, bitince yine dua. Bütün derslerde, teneffüslerde ve bütün yemeklerde bu tekrarlanıyordu. Akşam yemeğinden sonra da yirmi dakikalık bir dua ile günü bitiriyorduk. Ben düpedüz dualardan bıkmıştım. Spor ile şeytanlığı daha çok seviyordum.»**

Raul bir gün bir arkadaşile kolejin kilisesinden iki şişe şarap çaldığını kendisi anlatır. Bunları yatakhaneye götürüp gizlice içmişler. Ertesi günü günah çıkarmak icap ediyordu. Fakat Raul bu günahını nasıl açığa vurabilirdi?. Bunun korkusu ile günah çıkarmaktan vazgeçti. 15 gün kadar sonra, günah çıkarmaması papazların dikkatini çekti. Onu sorguya çekip nasihat ettiler. O gün günah çıkardı ama, şarap çaldığını yine

söylememişti. Artık papazların telkini ile kendini cehennemde sayıyor, daha ölmeden işkenceye tâbi tutulduğunu, sıkıştırıldığını ve vücudunun kızartıldığını hisseder hale geliyordu. Fakat bu sıkıntıları uzun sürmedi. Sonunda işi ciddiye alınamağa başladı ve nihayet günah çıkartacağına bir köşeye çekilerek, Amerika'dan ithal edilen komik resimli romanları okumayı adet edindi.

Raul bu yüzden sene sonunda sınıfta kaldı. Babası onu La Habana'da Fidel'in okuduğu Belén kolejine gönderdi ama, burası da Dolores'den farklı değildi. Söz konusu olan öğretmenler değildi. Raul'un dine ve onun dualarına karşı alerjisi vardı. Ona lâzım olan şey, Cizvit papazları olmayan bir Cizvit okulu idi. Belén'de, kendi deyimi ile bir huelga de estudio (ders grevi) yapmıştı. Bütün derslerden sıfır alıyor hepsinden çakıyordu. Papazların tavsiyesile babası onu Birán çiftliğine götürdü. Fakat orada da zamanını kaybediyordu. Fidel onu La Habana'ya çağırdı. Bir süre sonra, kendi çalışmasile Hukuk Fakültesi'ne gitmeğe başladı. Ayni yıl Fidel fakülteden mezun oluyordu. O da siyasi konularla ilgileniyordu ama, Fidel kadar ateşli değildi. Chibas olayına karşı fazla bir hassasiyet duymadı ve Ortodoks Partisi'ne yazılmadı. Yalnız, Juventud Socialista (Sosyalist Gençlik)yı yöneten Lionel Soto ile arkadaşlık kurdu, La Saeta (Ok) adındaki gazetenin yönetimini aldı. Bu, pedalda basılıyordu ve tamamen ilerici bir gazete idi. 10 mart darbesi üzerine Batista'ya karşı yapılan bütün hareketlere katılmaya başladı. Ağabeysinin bütün hareketlerinden haberi vardı ama, henüz Movimiento'ya katılmış değildi. Buna karşılık Fidel'in yakın arkadaşları olan José-Luis Tasende, Juan Almeida ve Pedro Miret ile arkadaşlık kurdu.

Şubat 1953'de Viyana'da yapılan Gençlik Kongresi'ne katıldı. Orada Lionel Soto ile buluştu. Yaptığı konuşmada Küba gençliğinin içinde bulunduğu durumu anlattı ve Romanya'ya davet edildi. Bir ay orada kaldı ve Prag'dan da Paris'e gitti. İle-de-France ile yurduna dönmek niyetinde idi. Fakat gemide grev çıktığını öğrendi. Bu yüzden 19 gün Paris'te kaldı. Her tarafı gezdi ama, grevin bitmek bilmediğini görerek İtalya'ya gitti. Bir sürü iskeleye uğrayan İtalyan gemisi Andrea Gritti, nihayet Haziran başında La Habana'ya vardı. Gemide bir Sovyet vatandaşı ile iki Guatemala'lı komünist vardı ve Raul on-

Raul Castro

larla arkadaş olmuştu. Batista polisi bunların karaya çıkmasına izin vermeyince Raul Guatemalalıları bırakmayı yiğitliğine yediremedi. Bu defa polis onun da üzerini ve eşyasını aradı. Valizleri içinde Romanya'dan aldığı broşürleri buldular ve onu tevkif ettiler. İki Guatemalalı'yı da tevkif etmişlerdi ama, Guatemala sefirinin müdahalesile serbest bıraktılar ve Raul cezaevinde yalnız kaldı. Bir SİM görevlisi Raul'ü sorguya çekti ve bu sorgu sırasında Raul Romanya'nın bir cennet olduğunu söyleyince hücreye atıldı. Burada kendisine işkence edilerek dövüldü. Fakat Raul'u suçlayabilecekleri bir unsur yoktu, çünkü Küba'da komünist partisi resmen yasak değildi. Raul bu süre zarfında Juventud Socialista'nın başkanını çağırdı ve bu örgüte girdiğini bildirdi. Haziranın ortalarına doğru onu serbest bıraktılar. Çıkar çıkmaz Üniversite Sosyalist Komitesi'ne girdi. Örgüte girmiş olduğunu yalnız Fidel'e ve José Luis Tasende'ye söylemişti.

Fidelcilerin sayısı az olduğundan Moncada hareketinin başarı sağlıyamıyacağını bildiği halde bunda ağabeyisi ve en iyi dostları bulunduğu için kendi de katılmağa karar verdi. Zamanı gelince, üyesi bulunduğu Juventud Socialista'ya haber vermeden La Habana'dan ayrıldı. Bunun hata olduğunu biliyordu. Ancak trende Tasende'den Santiago'ya gittiğini ve buradan Moncada'ya hücum edeceklerini öğrendi.

SALDIRININ AREFESİNDE

TAM Raul ile Tasende La Habana'dan ayrılırlarken, Melba Hernandez Santiago'ya varıyordu. Yanında bir çiçek kutusu vardı ama, kutudakiler çiçek değil, üç adet tüfekti. Melba trende yerleşirken kazara bir sombrero (şapka)yu ezmişti. Şapkanın sahibi şapkasını aldı ama, kadınların çiçek taşıma hastalığına çatan bir diskur geçmeği de unutmadı. Bu adam Camagüey'de trenden inerken, kızdığı için dönüp Melba'ya bakmadı bile! Melba'yı Santiago garında Abel ile Renato Guitart bekliyordu. Abel çiçek kutusunu görünce söylenmeğe başladı: **«Yahu, böyle bir seyahatte de çiçeğe ne lüzum var?»** Melba gayet sâkin: **«Neden olmasın?»** diye gülümsedi. Abel kızgınlıkla kutuyu yakaladı ve hemen durumu anladı: **«Beni bile atlattın!»** dedi. Raneto direksiyona geçti. Melba Santiago'ya

ilk defa geldiği için Renato ona şehri gezdirdi. Bir binanın önünden geçerlerken Melba sordu «**Burası nedir?**. Renato «**Moncada**» dedi ama, Melba Moncada'ya saldıracaklarını bilmiyordu.

Oysa, hazırlanan plâna göre 120 kişi Moncada kışlasına, 30 kişi de Bayamo cuartel'ine hücum edecekti.

Santiago ile Bayamo arasındaki uzaklık 50 km. kadardır. Ama asıl mesele 150 kişiyi 800 km. uzaktan, yani La Habana'dan Santiago'ya getirmekteydi. Bu mesafe otomobille 12 saat demekti. 60 kadar Fidelci tren ya da guagua (araba) ile getirilmişti. Fakat Movimiento'nun mutlaka otomobil bulması gerekiyordu, çünkü hücumu yapacak olanları Siboney çiftliğinden Moncada yakınlarına getirecek arabaları yoktu. Bunun için Santiago'dan birkaç tane özel araba kiralanmıştı. Bunların her birinde 5-6 kişi vardı. Bu 5-6 kişinin başı da genellikle arabayı süren adamdı. Ona yol masraflarını karşılamak üzere çek verilmişti. Yolculuk için ciddî tedbirler almışlardı. Şoförlük yapandan başkasına para yoktu. Diğerleri, mola verildiği zaman, Santiago karnavalından başka birşey konuşmuyordu. Aldıkları emir böyle idi. İçki içip telefon etmeleri yasaktı.

Trenlerle ve guagua ile yapılan yolculuklar kazasız belâsız geçti. Buna rağmen tam bir rahatlık içinde gelmiş de sayılmazlardı. Hele guagua ile gelenler içinde Pedro Merrero'nun sürdüğü araba aksilik üstüne aksilikle karşılaştı. Fakat biz kazasız belâsız derken, hükûmet kuvvetlerini kastediyoruz. Merrero'nun arabasında tayfa Genereoso Llanes, Orlando Galan ve Artemisa'dan iki kişi vardı. Merrero Movimiento'ya katılmak için Polar fabrikasındaki işini satan işçi idi. Bir ara yolda arabasını durdurmuştu. Tekrar yola koyulmuştu ki arkasından perseguidora (polis arabası) nın keskin sesini duydu. Polis arabası Merrero'ya durma işaretini verdi. Merrero arkadaşlarına «**Siz konuşmayacaksınız, dedi, ben konuşacağım. Unutmayın, Varadero Plâjına gidiyoruz.**» Polislerden biri, makinalı tabancası elinde olduğu halde bunlara yaklaştı. «**Çocuklar, dedi, nereye gidiyorsunuz?**» —«Varadero'ya!—» «**Güzel, bagajı açın!**» Merrero'unun elleri titremeğe başladı. Arabayı kendisine veren Fidel Castro olduğu için, bagajda silâh bulunduğundan emindi. Dizleri titreyerek arabanın arka tarafına geldi

ve kendi kendine: **«Hapı yuttuk!»** diyerek kapağı açtı. Bagaj boştu.

Araba La Habana'dan yeni çıkmış ve büyük yola girmişti ki, arkasından perseguidora'nın düdüğü yeniden duyuldu. Kendilerine yetişen polis arabası durmaları işaretini verdi. Ayni polis kafasını camdan içeri sokup Merrero'ya **«Arkadaşlarına söyle de seninle konuşsunlar, yoksa volanda uyuyacaksın!»** dedi. Bütün bu olaylar sırasında Artemisa'lı iki genç hiç konuşmamıştı. Cabezas köyüne geldikleri zaman bir cafecito (kahvecik) içmek istediler. Araba durunca karşıdan başka bir guagua göründü. İki Artemisa'lı koşup buna bindiler. Merrero arkalarından koştu ama lâf anlatamadı. Bindikleri araba La Habana yönünde yola çıkmıştı. Merrero arabasına döndüğü zaman Generoso Llanes ona sordu: **«Ne oluyor bunlara?». «Ne olacak, se acobardaron!»** (Korktular!). Merrero Siboney'e vardıkları zaman yorgunluktan bitkindi. Moncada hareketine gönüllü olarak katıldı. Hücum sırasında öldü.

Montane 24 Temmuz günü, 1953 başlarında satın almış olduğu Pontiac marka araba ile La Habana'dan Siboney'e hareket etti. Beraberinde beş arkadaşını da götürmüştü. Bunlar Mateo kardeşler, Manuel Saiz, Gabriel Gil ve Ernesto González idi. Bunların ilk üçü Moncada'da öldü. Gabriel Gil ile Montane yakalanıp işkence edildi ve hapse mahkûm oldular. Ernesto González hepsinin en şanslısı idi. Kimse kendisini farketmeden evine döndü, yeniden çalışmaya başladı ve Playa Giron hareketine katıldı. Playa Giron Amerikalıların hazırladığı meşhur **«Domuzlar Koyu»** harekâtı idi.

Movimiento'ya katılan köylüler 6 kişi idi. Bunlar Nueva Paz'lı guajiro'lardı. Raul ve Tasende ile ayni trene bindiler ama ikişer ikişer ayrı kompartımanlara dağılmışlardı. Koridorda filân karşılaştıkları zaman biribirini tanımamazlığa geliyorlardı. Bu grup aslında 9 kişilikti ama, Fidel bir tanesini, ailesinin diktatörle ilgisi olduğu için uzaklaştırmış, bir tanesi hastalanmış, bir tanesi de son anda vazgeçmişti. Geriye Tomas Rodriguez, Manuel Pojo, Manuel Isla, Rolando Guerrero, Genaro Hernandez ve Guillermo Elizalde kalıyordu. Yanlarında cephane dolu birer valiz vardı. Bu grubun bir özelliği, Movimiento'ya katılan en genç ve en ihtiyar adamın ona dahil

olması, idi. Bu ikisinin de adı Manuel idi ve ikisi de Moncada hareketinde öldürüldü. Genci 17, ihtiyarı 52 (Manuel Rojo) yaşındaydı.

Moncadista'lardan 24 yaşındaki Mario Lazo Santiago'ya trenle, İsrael Tapanes ise bir araba ile gelmişti. Bu arabayı Gildo Fleitas sürüyordu ve yanında Reinaldo Benitez, Carlos Gonzalez, Armelio Ferra ve Sosita'ya da «Izmarit» adını verdikleri bir arkadaşları vardı.

Siboney çiftliğini kiralamış olan Ernesto Tizol Movimiento için La Habana'dan beş tane arabayıda kira ile tutup getirmişti. Ama kendisi Santiago'ya siyah Oldsmobile'i ile gitmişti. En son yola çıkan da bu araba olmuştu. Arkasında Fidel vardı ve yoldaki Fidelciler bir güçlükle karşılaştıkları takdirde kendilerine yardım etmek üzere çok yavaş gidiyordu. Tizol'ün arabasında Gilberto, Esaclona, küçük Angel, Orlando Gallardo ve Eduardo Rodriguez Alemán vardı. Escalona yolda huysuzluk çıkararak arkadaşlarının moralini bozuyordu. Arabayı süren Tizol başka bir Fidelci grubu ile karşılaşınca Escalona'yı şair Raul Gomez ile değiştirdi. Raul konuşmalarile arabadakilerin moralini derhal değiştirdi. Bir ara Küba'nın kurtuluşu için yazdığı kendi şiirlerinden birini okudu. Arkadan Zenci şair Cartaya'nın Movimiento marşına sıra geldi. Bu marşı okurken Tizol de katıldı. Tizol o esnada Escalona'nın arkadaşlarının da kendilerine katılmış olduğunu farketti.

Oscar Quintela'nın arabasındakiler de bir ara korkuya kapılmıştı ama, bu iş pek uzun sürmedi. Yolcularından Florentino ile kuzenini kendi arabasına aldığı için Trigo'nunkinden yalnız dört kişi kalmıştı: Jose Luis Lopez, Julio Trigo, Rene Bedia Morales ve Pedro Gutierrez. 24 Temmuz günü Fidel Abel'in evinde Quintela ile karşılaşmış, bir araba kiralaması için 70 peso vermiş, fakat Quintela kiralıyacak araba bulamadan dönünce cebinden çıkardığı anahtarı vererek sokağın köşesinde bulacağı Dodge marka bir arabayı almasını söylemişti. Bu araba Fidel'in bir arkadaşınındı ve 52 modeli idi. Oscar Quintela 26 Temmuz günü yaptıkları hücumda kurtulmayı başarınca ayni araba ile La Habana'ya döndü. Arabayı aldığı sokağın köşesine bıraktı. Anahtarını araba içindeki bir torbaya koymuş, kapıları kilitlemeden kapamıştı. Bir ay sonra oradan

geçtiği zaman arabayı aynı yerde buldu. Sonradan öğrendiğine göre, arabanın sahibi olup bitenleri öğrenince korkarak sefaretlerden birine sığınmış ve o yoldan yabancı bir ülkeye kaçmıştı.

Quintela'nın kendisi de dahil olmak üzere, arabasına binenlerin içinde şoför ehliyeti olan kimse yoktu. Onun için bir arkadaşlarından kendilerini Santiago'ya götürmesini rica ettiler. Adamın Movimiento'dan haberi yoktu. Yolda diğerlerinin konuşmalarından durumu anlayınca müthiş korktu ve hatta kusmağa başladı. Bu yüzden tedavi edilmek üzere onu Matanzas'da bırakmak zorunda kaldılar. Direksiyona José Luis Lopez geçti. Fakat iyi araba kullanmayı bilmiyordu ve ehliyeti yoktu. Altı yüzüncü kilometrede Jose Luis Lopez'in yorulduğunu gören Quintela direksiyona geçti.

Andrés Garcıa ile şarkıcı Cartaya daha hareketli bir yolculuk geçirdiler. İkisi de La Habana'nın halk mahallesi olan Marianao hücresine dahildi. Bu hüreden on üç kişi Bayamo hareketine katıldı ve yalnız beş tanesi sağ kaldı. Andrés Garcıa'nın yanında Cartaya'dan başka Raul Martinez, Arara, Hugo Camejo, Rolando San Roman ve genç Pablo Aguero vardı. Pablo'ya, gözleri çekik olduğu için arkadaşları El Chino (Çinli) diyordu.

Agustin Diaz Cartaya, Moncada hücumu sırasında 25 yaşında idi. Bir bodega (bakkal dükkânı) da çalışıyordu. Akşamları işi bitince Thompson adile ortaya çıkar ve espanolerias (hissi İspanyol şarkıları) söylerdi. Hem bu şarkılardan, hem bunları beğenenlerden, hem de kendisinden nefret ederdi. Çünkü beyazlar zencilerin yalnız şarkı söylemek için yaratıldığına inanıyordu ve o şarkı söylemekle bu iddiayı doğrulamakta idi.

Raul Martinez Arara'nın kardeşi Mario bir Buick ile Bayamo'ya 4 kişiyi götürüyordu: Arencibia, Adalberto Ruanes ve Nico ile Calixto Garcıa. Nico gitarını da yanına almıştı. Karşılarına bir trafik ekibi çıktı da kontrol için onları durdurdu mu, hemen gitar çalmağa başlıyor ve polise bakarak: **«No te puedo querer, porque no sientes lo que yo siento.»** (Seni sevemem, çünkü benim duyduğumu duymuyorsun.) diye şarkı

söylüyordu. Adalberto Ruanes'in ise yanında mızıkası vardı. Nico gitarı durdurdu mu, o mızıkayı çıkarıyordu.

Castro'nun kendisi ise Santiago'ya Teodulio Mitchell ile gitmişti. Teodulio 1953 yılında Palma Soriano'da kamyon şoförlüğü yapan orta boylu bir zenci idi. Gecenin saat 10'unda Siboney'e vardılar. Castro La Habana'dan ayrılmadan önce evine uğrayıp son defa olarak oğlunu öpmüş, onunla vedalaşmıştı.

Siboney'e vardıkları zaman Melba ile Haydée'yi, asker üniformalarını ütülemekle meşgul buldular.

25-26 TEMMUZ GECESİ

25 Temmuz gecesi Santiago'da toplanmış olan yüz yirmi kişiden yalnız altısı, ertesi sabah Moncada'ya hücum edileceğini biliyordu. Bunlar Fidel Castro, Abel, Alcalde, Tizol Tasende ve Renato Guitart idi. Castro bu işin duyulmaması ve hareketi önleyecek bir aksiliğin çıkmaması için elinden geleni yapmıştı. Bu amaçla Santiago'ya gelenler, oraya vardıkları ana kadar finca'nın varlığından bile habersizdi. Çoğu finca'ya götürülmeden önce Santiago'daki bazı evlere ve otellere yerleştirilmişti. Renato gûya **«karnavalda eğlenmeğe gelen arkadaşları için»** evlerde ve otellerde oda kiralamıştı. Kiralanan yerlerin sayısı beşti ve üç ev, ikisi otelden ibaret bulunuyordu. Bunların herbirine inenlerin sayısı yirmi ile otuz arasında değişiyordu.

Yolculuk uzun sürdüğü için hepsi Santiago'ya yorgun, aç ve pislik içinde gelmişti. Böyle otel ve evlere dağılmaları sayesinde temizlenme imkânları daha geniş oluyordu. Eğer hepsi Siboney'de toplansa idi, şüphesiz yüz yirmi kişinin bir tek binada temizlenip istirahat etmesi daha zor ve hatta imkânsız olurdu. Üstelik bölünmekle biribirine daha fazla açılamamış, küçük gruplar halinde oldukları için de aralarına bir chivato (hafiye)nun sızması imkânı azaltılmıştı. İçlerinden biri bir boşboğazlık yapıp yakalansa bile, ancak onun kaldığı ev veya oteldekiler tehlikeye düşer, diğerlerinin yerini bilmedikleri için bütün grup ele geçmemiş olurdu.

Ancak 25 Temmuz gecesi saat 10'da Karnaval şenlikleri başladıktan sonra Abel ile Renato faaliyete geçerek Santiago'ya gelenleri kaldıkları beş ayrı yerden toplamağa başladılar. Castro'nun savaşçıları kendilerinin nereye götürüldüğünü bil-

miyorlardı. Finca'ya vardıkları anda da kaçmaları ihtimali kalmıyordu, çünkü çiftliğin etrafı silâhlı kişiler tarafından muhafaza altına alınmıştı ve bunlar şeflerden başkasının dışarı çıkmasına müsade etmiyordu.

Bir diktatörlük rejiminde 150 kişinin, adanın en batısından en doğusuna kadar SİM'in haberi olmadan götürülmesi, silâhların taşınması, Siboney'deki finca'da toplanıp silâhlandırılmaları ve asker üniformasını giymeleri Castro için bir başarı sayılırdı. Teşebbüs başarısızlığa uğrasa bile, bu yüz elli kişinin, SİM haber almadan Moncada ve Bahamo'daki iki kışlaya hücum etmeleri Movimiento'nun itibarını yükseltmiş, Ejercito'nun ise halk gözündeki prestijini azaltmıştır. Böylece halk Ejercito'nun da bir baskına uğrıyabileceğine inanmış oluyordu.

Karnaval bütün hızile devam ediyordu. Batista,hem eğlensinler, hem de Karnaval'ın raydan çıkması halinde karışıklığı bastırsınlar diye Santiago'ya ayrıca bir miktar asker de yollamıştı ve bu askerler, kimi yaya, kimi de atlı olarak parlak üniformalarile «conga» oynayan halkın arasında geçide katılıyordu. Pedro Gutierrez askerlerin sayısındaki bu fazlalığı görünce kendini tutamamış ve «una horrible cantidad de soldados» (korkunç sayıda asker) demişti. Oysa askerlerin ve hele Moncada'dakilerin eğlencelere katılması, hücuma geçecek olan Fidelistler'in işine yarardı. Çünkü bunlar sabaha kadar sarhoş olacak ve baskının yapıldığını haber aldıkları zaman faal rol oynıyamıyacaktı.

Fidelistler biribirini ya hiç tanımıyordu, ya da çok az tanıyorlardı. Tanıyanlar, çiftliklerde atış talimleri yaptıkları zaman tanışmış olanlardı. Siboney'e gitmesi gereken Fidelist'lerden ikisi, yani Julio Trigo ile Emilio Albentosa şehirde kalmıştı. Bu, ellerinde olmadan ortaya çıkan bir durumdu. Ancak sabahleyin silâh seslerini duydukları zaman kendilerinin unutulduğunu anladılar.

25 Temmuz sabahı Melba ile Haydée erkenden kalkıp işe koyulmuşlardı. Abel ile Elpidio Sosa, giriş yerini tahtalarla kapatmıştı. Bunun sebebi, bahçede toplanıp Moncada'cıları kışlaya götürecek on altı arabanın dışarıdan geçenler tarafından görülmesini ve şüphelerin uyanmasını önlemek için alınan bir tedbirdi. İki kız, tahtaların çakılışı sırasında yere düşen

çivileri dikkatle topladılar. Bu çivilerin otomobil lâstiklerini patlatmasından korkuyorlardı. Renato arkadaşlarının o geceyi geçirmeleri için, uyumasalar bile uzanabilecekleri yatakları öğleden sonra getirdi. Renato gelir gelmez karnının aç olduğunu söyledi ve kızlardan kendisine bir tavuk pişirmelerini istedi. Tavuk pişer pişmez de oturup yedi. Üç ay önce Haydée ile nişanlanmış olan Boris Luis Santa Coloma da finca'ya ilk gelenlerdendi.

Fidel saat ona doğru finca'ya geldi. Gelir gelmez de silâhların hazırlanması emrini verdi. Silâhlar evden 2 metre ötede, üzeri sarmaşıklarla örtülü bir kuyunun içinde idi. Kuyudan çıkarılıp bir odaya taşıdılar ve paketler açıldı. Uzun bir süre saklı kaldıkları için nemli idiler. Diğer taraftan üniformalar da çıkarıldı. Bunlar da uzun süre saklı kaldıkları için nemlenmişlerdi. Melba ve Haydée bir odaya yerleşerek iki elektrik ütüsü aldılar. Sabaha kadar yüz yirmi üniformayı ütüleyeceklerdi.

Silâhhane olarak kullanılan odada uzun bir masanın üzerine tabancalar sıralandı. Tüfekler duvar boyunca dizildi, mühimmat sandıkları bir köşeye yığıldı. Bunun dışında kalan salona da savaşçılar yığılmıştı. Bazıları uyuyor ve arasıra uykularında küfrediyordu ama, çoğu uyanıktı. Salon mahsus yarı karanlık tutuluyordu ve uyanık olanlar alçak sesle konuşmaktaydı. Arasıra biri sesini yükseltse «şiit!» diye bir ses duyuluyor ve sessizlik yeniden ortalığı kaplıyordu. Kapıların açık olmasına rağmen hava çok sıcaktı. Castro işlerin yolunda gittiğini görünce yanına Abel ile Pedro Trigo'yu alarak Santiago'ya gitti. Castro şehre gelince Luis Conte Aguero'yu aradı. Moncada alınınca ondan Santiago'lulara radyo ile durumu açıklamasını istiyordu, çünkü radyoda spikerdi. Castro, Movimiento'nun başarı sağlaması ihtimaline karşı ihtiyatlı davranmış ve Luis Conte'nin takdim edeceği radyo programını hazırlamıştı. Bunda La Marseillaise (Fransız Millî Marşı), Raul Gomez'in yazdığı ihtilâl şiirleri ve Chibas'ın son radyo konuşması gibi konular da yer almaktaydı. Fakat Luis Conte'nin evine gidince kendini bulamadı. Annesi ona Santiago radyosunun La Habana'ya taşındığını ve Santiago istasyonunun, artık sadece mahallî yayın yapacağını, bu yüzden de Luis Conte'nin La Habana'da olduğunu bildirdi. Bunun üzerine Castro radyo evinin Pedro Trigo tarafından hücumla alınmasını ka-

rarlaştırdı. Çünkü bütün kamu binaları gibi Batista burasını da askeri muhafaza altına aldırmıştı. Abel de gidip Dr. Munoz'u getirmişti. O sırada yanlarına Gildo Fleitas ile ona bağlı olan bütün grup geldi. Oradan hepsi finca'ya doğru yolo çıktılar.

Siboney'de iki genç kız ütüledikleri üniformaları savaşçılara veriyor, onlar da, içlerinden hangisine uygun geliyorsa bunu ona devrediyorlardı.

Savaşçıların çoğu tanışmıyorsa da aralarında kardeşçe bir hava vardı. Biribirile şakalaşıyor, üniformalarını değişiyor, biribirinin kravatlarını bağlıyorlardı. Buna rağmen hepsinin sinirli oldukları da belli idi. Her yeni üniforma giyenle, eskileri alay ediyor, çok yakıştığını söylüyorlardı. Bazıları da, elbiselerini değiştirirken, iki genç kızdan utanıyordu. Bu yüzden, asker pantalonunu sivil pantalonun üzerine giyenler bile vardı. Bu sırada bir emir geldi. Bu emri Abel tekrarlamıştı. Hiçkimse yanına hüviyetini almıyacaktı. Öldükleri takdirde hüviyetlerinin belli olması için hepsi kartlarını Siboney'de bırakacaklardı. Savaşçılardan birinin hüviyet olmadığı için, kim olduğunu bir kâğıda yazarak sivil pantolununun cebine bıraktı.

Bütün savaşçılar kendilerine bu kadar yardım eden iki muchacha (genç kız)ya karşı şükran duyuyor ve fırsat buldukça bunu onlara açıklıyorlardı. Sanki Melba ile Haydee'nin orada bulunuşu onlara bir güvenlik veriyordu. Hele kızların da harekete katılacaklarını öğrenince onlara karşı sempatileri daha da arttı. Yalnız üniversitelilerin teşkil ettiği hücre çekingen duruyor, konuşmalara katılmıyordu. Bunlar üç kişi idi ve La Habanalı bir noterin oğlu tarafından getirilmişlerdi ama, gelir gelmez de kabuklarına çekildiler ve yalnız kendi aralarında konuşmağa başladılar.

İki kız dört saattenberi ütü yapıyordu. Yoruldukları besbelli idi. Boris nişanlısının elinden ütüyü aldı. Onun arkasından Ulises Sarmiento da Melba'ya ütü görevini kendisine devretmesini söyledi. Fakat Pedro Miret sırayı ona bırakmadı. Juan Almeida genç kızların savaşa katılacaklarını haber alınca kendi korkusundan utandı. Bu kendisinde bir cesaretin uyanmasına sebep oldu ve ertesi gün yaşayanlar içinde o da vardı.

Bayamo kışlasına hücum edecek olanlar cuartelito'ya gece

basmadan yaklaşmama emrini almışlardı. Nico da o sırada arkadaşlarile oradan geçiyordu. Calixto Garcia ile beraber Rio Cauto köprüsüne geldi ve orada nöbet bekleyen askerle birkaç dakika ahbaplık ettiler. Bu köprü, curatelito'nun zaptından sonra Fidelciler tarafından uçurulacaktı. Ceceyarısına doğru bütün Fidelciler biribiri arkasından gelmeğe başladı. Tam kaldıkları evde üniformalarını değiştirirlerken kapı çalındı. Gelen bir yabancı, daha doğrusu ev sahibi idi. Nico onu tabancasile tehdit ederek esir aldı. Bayamo'cular üç gruba ayrılmıştı. Bir grup dikenli telle ayrılmış olan bölümden, diğer ikisi de esas giriş yerinden hücum edecekti. Bunlardan Luciano Bayamo'lu olduğu için kışladaki askerleri tanıyordu. Esir edilmelerini kolaylaştırmak için gidip nöbetçileri lâfa tutacaktı. Fakat bir süre sonra kaçtığını anladılar.

Gerek Siboney'de, gerekse Bayamo'da üniformalardan sonra silâhlar dağıtılmıştı. Bundan sonra Siboney'de Castro arkadaşlarına Moncada'ya hücum edileceğini bildirdi ve plânını anlatarak bu işin en çok on dakika süreceğini söyledi. Bundan sonra şunları söyledi: **«Movimiento'ya gönüllü olarak katıldınız. Bugün de hücum gönüllü olarak katılıyorsunuz. Eğer ayni fikirde olmayanlar varsa şimdi ayrılmaları gerekir.»**

Bu sözleri önce bir sessizlik, sonra da bir fısıldaşma izledi. Bir kaç saniye geçince de Victor Escalona Castro'ya doğru ilerledi. Bu grup içinde yalnız Sosita ayrılıyordu. Fidel geri kalanları götürüp mutfağa hapsetti. Amacı, bu bozguncuları diğerlerinden ayırmaktı. Bunlar beş kişi idi. Silâhların yetersizliğini ileri sürüyorlardı. Castro bunları mutfağa sokup geri dönünce, Abel bir grubun daha ayrılmak istediğini bildirdi. Bunlar üniversiteliler grubu idi. Montané bunları da tecrit etmişti. Az sonra radyocu Manuel Lorenzo da üniversitelilerin yanına sokuldu ve her iki grubu beklemek üzere birer nöbetçi dikildi. Geriye yüz on bir kişi kalmışlardı. İçlerinden biri Castro'ya, esir aldıkları takdirde bunları ne yapacaklarını sordu. Fidel şu karşılığı verdi: **«Onlara insanca davranın. Küfretmeyin. Ve unutmayın ki, silâhsız bir insanın hayatı sizin için kutsal olmalıdır.»**

Bundan sonra Fidel arkadaşlarına, biribirlerine ateş etmemelerini ve bu konuda dikkatli olmalarını söyledi.

Moncada'cılar gruplara ayrılmıştı. Cuartel'e hücum edecek gruba en önemli görev düşüyordu. Raul'ün yöneteceği ikinci

grup Adliye'yi ele geçirecekti. Üçüncü grub sivil hastahaneyi almakla görevli idi. Abel Santamaria kışlaya hücum edecek gruba katılmak istiyordu. Fidel ise onu hastahaneye yöneltmekle tehlikeden uzaklaşırma amacını gütmekteydi. Castro Abel'i böyle korumakla başka birşey düşünüyordu. Abel Movimiento için büyük bir gayret göstermişti ve hemen hemen Fidel'den sonra geliyordu. Fidel'e birşey olursa, Abel kurtulduğu takdirde ihtilâl hareketini sürdürebilirdi. Ama Abel kendini Castro'nun yerini alacak kişi olarak görmüyordu. Üstelik Fidel öldüğü takdirde Küba'nın kurtuluş ümidinin de onunla beraber öleceğini sanıyordu. Ayrıca onunla beraber dövüşmek ve gerekirse kendi hayatı pahasına Fidel'i korumak isteğini beslemekteydi. Bu yüzden ikisi arasında tartışma çıktı ve sonunda Fidel Abel'e, hastahaneye hücum edecek gruba katılma emrini verdi.

Kışlaya hücum edecek olan grup 3 ncü Posta'yı ele geçirecekti. Fidel bu gruba katılacaklar arasına Pépé Suarez ile Ramiro Valdez'i, Artemisa grubundan Rigoberdo Corcho ve Carmelo Noa'yı, gönüllülerden de Montané, Renato Guitart, Tasende ve Pedre Merrero'yu seçti. Silâh dağıtımı devam ederken Fidel Dr. Munoz'un da bir üniforma giymiş olduğunu gördü. **«Hayır, dedi, işgal edeceğimiz hastahanede bizden olacak bir doktora ihtiyacımız olacak, çıkar o üniformayı!»** O sırada Melba ile Haydee Castro'ya yaklaştılar ve hücuma katılmak isteğinde olduklarını bildirdiler. Kızlar israr edince bu konuda karar verme işini Abel'e bıraktı. Kızlar Abel'i kandırmağa çalışırken, meseleyi doktor halletti. Hastahanede kendisine hemşire lâzım olduğunu söylemiş, kızları hastahane grubuna ayırmıştı.

Silâh dağıtımı ve bütün hazırlıklar bitmişti. Castro son olarak şu konuşmayı yaptı: **«Companeros** (arkadaşlar), **hiç karşılığında herşeyi vermek üzereyiz. Galip veya mağlûp olacağımızı bugün öğreneceğiz. Eğer galip gelirsek José Martı'nın isteklerini gerçekleştirmiş olacağız. Eğer yenilirsek davranışımız Küba halkına örnek olacak ve başkaları tarafından ele alınacaktır. Fakat ne olursa olsun, Movimiento başarıya ulaşacaktır.»**

Fidel'in **«Vamos a dar todo a cambio de nada»** (Hiçbir şeye karşılık herşeyi vermek üzereyiz) sözü bütün Moncadista'ları coşturmuştt. Bu, Küba'lı ihtilâlcilerin içinde **«mambi»** ruhunun canlanması demekti.

HÜCUM GÜNÜ

26 Temmuz 1953 günü gelip çatmıştı. Ayni günün sabahı A. B. D.'de Kore ile ilgili ateş - kes anlaşması imzalanmıştı. Kuzey Kore'nin kayıp insan sayısı belli değildi ama, Birleşik Devletler istatistik meraklısı olduğu için 138. 216 ölü vermiş olduğunu açıklamış bulunuyordu.

Ayni gün Süveyş Kanalı yüzünden İngiliz-Mısır ilişkileri en gergin safhaya giriyor. Fransız Generali Navarre bir sürpriz hücumu ile Dien Bien Phu kampını ele geçirmeği tasarlıyor, Ahmed Ben Ella Blida cezaevinden kaçarak gizlice Paris'teki bir evde gizleniyordu. Gazeteler Prenses Margaret ile Peter Townsend'in biribirini tutmayan nişan haberlerile dolu idi. La Habana'daki A. B. D. Kültür Merkezi **«La educacion del negro en los Estados Unidos»** (Birleşik Devletler'de zenci eğitimi) başlıklı bir broşür yayınlıyordu. Küba gazeteleri Batista'nın yaptığı kabine değişikliğini uygun bir dille yorumlamaktaydı. El Tiempo de Cuba gazetesi **«Cuidado! Detras de Batista, solo puede venir el caos»** (Dikkat!! Batista'dan sonra ancak kaos gelebilir!) diye haber veriyordu. Kendisinden sonra yalnız kaosun gelebileceği diktatör ise tatilini Varadero'da geçiriyor ve daha emniyette olmak için yatından dışarı çıkmıyordu. Karısı da yanında idi. İnformacion gazetesinin monden yorumcuları **«la primera dama de la Republica»** (Cumhuriyet'in birinci kadını) nın iki yıl sonra bir yaşına daha basacağını haber vermekteydi. La Habana'daki Columbia kışlasında General Tabernilla, SİM'in başkanı Manuel İgalde Carrillo'nun omuzlarına albaylık yıldızlarını yerleştirmekle meşguldü. Yine ayni gün, Oriente'nin bir kasabası olan Holguin'de Albay Manuel'in adaşı Fuentes Carrillo adlı yargıç Ejercito'nun yakaladığı ve

askerlerin işkence etmiş olduğu Alfredo Ramirez'in kan kustuğunu gözönünde bulundurarak tahliye kararı almış. Bayamo'da bir menenjit salgınından dolayı 25.000 atın öldüğü bildirilmişti ve Alerta gazetesi büyük bir şirkete ait toprakların köylü tecavüzüne uğradığını haber veriyordu. Yine Oriente'nin küçük Manzanillo şehrinde Devlet Bakanı yardımcısı bu kasabadaki çocuk ölümlerinin 1952'dekine nazaran artmamış olduğunu ve Manzanillo'da 1953'de yalnız 26 çocuğun öldüğünü böbürlenerek açıklamaktaydı. O günlerde Lâtin Amerika ülkelerinde bir inceleme gezisi yapmış olan A. B. D. Başkanı'nın kardeşi Milton Eisenhower Amerika Devletleri arasındaki dayanışma ve kardeşlikten bahsetmek için 26 Temmuz gününü beklemiş ve sözlerini şöyle bitirmişti: **«Vardığım sonuç şudur: kıtamızda komünizm için hiçbir şans bahis konusu değildir.»**

Fidelistler hücum için saat 5.15'i kararlaştırmıştı. Beşe çeyrek kala arabalara binmeğe başladılar. Son arabanın hareketinden sonra, harekete katılmaktan cayanların gidebileceği kararına varıldı.

Siboney ile Santiago arasındaki uzaklık 17 km.'dir. Moncada'nın 3 ncü Postası'na saldıracak olan grup yolda öne geçti. En önce onun harekete geçmesi gerekiyordu. Böylece arkadan gelen Fidel bütün arkadaşlarile birlikte cuartel'e girecekti.

Moncada kışlası Santiago'nun ortasında idi. Karşısındaki sokakta kışla komutanı Albey Chaviano'nun evi vardı. Bu evde de, kışlada olduğu gibi verici bir radyo yer alıyordu. Kışlanın arka tarafındaki avlu içinde, Yüzbaşı Lavastida'nın yönettiği SİM kadar korkunç bir örgüt olan Alay İstihbarat Servisi binası vardı.

Pepe, Suarez ve Ramiro Valdes ile Jesus Montane arabalarından iner inmez nöbetçilere **«Geçidi açın, general geliyor!»** diye bağırdı. Nöbetçiler esas vaziyetine geçti. Dört Fidelci gidip bunların silâhlarını aldılar. Nöbetçiler şaşırmıştı. Gelenin ya Batista'ya da en azından Tabernilla olduğunu sanmışlardı. Montane ile Ramiro Valdes zinciri kaldırdılar. 3 ncü Posta nötralize edilmiş, geçit açılmıştı. Renato ile grubunun yarısı silâhlarile fırlayıp binaya doğru koştular. O anda kışlaya giden yolda silâh sesleri ve keskin bir alârm çığlığı duyuldu. Alârm durmadan çalıyordu.

2 Numaralı arabayı Fidel Castro sürüyordu. Bu, birinci

arabanın 30 metre kadar arkasından ve yavaş yavaş ilerlemekteydi. Fidel'in yanında Reinaldo Benitez ile Movimiento'nun silâhçıbaşısı Pedro Miret oturuyordu. Arkada ise Gustavo Arcos, Abelardo Crespo, Carlos Gonzalez ve İsrael Tapanes vardı. Castro'nun arabası askerî hastahaneyi geçerken arka tarafta oturanlar, elinde bir kesekâğıdı vardı ve bu arabadaki askerlere hem korku, hem de endişe ile bakıyordu. Arabayı süren Fidel ise başka şeyle meşguldü. Birinci arabadaki arkadaşları kapıdaki nöbetçilerin silâhlarını alırlarken orada olan iki muhafız sırtlarını Castro'ya çevirmişlerdi. Castro bunların silâhlarını almak, ya da kendilerini esir etmek istiyordu. Arkadan gelen Ejercito çavuşundan haberi yoktu. Castro arabasını hızla, arkaları kendisine dönük olan iki muhafıza doğru sürdü, muhafızlar birşey hissetmiş gibi birden geri döndüler. Aniden dönüş yapmak isteyen Castro arabanın tekerleğini kaldırıma çarptı ve araba durdu. İki muhafız makinalı tabancalarını arabaya doğru çevirdi. Arkada bulunan Gustavo Arcos yere atladı, fakat düştü. O yerden kalkarken iki silâh sesi duyuldu. Kesekâğıtlı çavuş yere yıkıldı. Aradan patlayan silâh sesleri üzerine, silâhlarını otomobile doğru kaldırmış olan muhafızlar kaçtı. Renato ile arkadaşları kışlaya dalarken Montané, Pepê, Suarez ve Ramiro Valdés de silâhlarını aldıkları nöbetçileri önlerine katmışlardı. İçeri girenler ve balkona çıkanlar, takviye kuvveti olmak üzere getirilmiş bir sürü askerle karşılaştı. Kışladaki bütün yerler dolmuş olduğu için bir kısım misafir askerler de balkonda yatırılmıştı. Ramiro ile arkadaşları önlerindeki esir nöbetçileri balkonda yatan misafir askerlerin karyolalarına doğru ittiler ve hepsine birden kıpırdamamalarını emrettiler. Askerler şaşkın bir halde ellerini başlarını üstüne kaldırdı. Üç kişi, elli kadar askeri esir etmişti. Montané elindeki karabinayı onlara çevirmiş bekliyordu. Fakat hem silâh sesleri, hem de alârm durmuyordu. Ramiro bir kapıyı açtı. Karşıdan elinde tabanca ile bir çavuş geliyordu. Ona ateş etti. Çavuş yere düştü, fakat düştüğü yerden o da ateş etti. Ramiro ayağında bir sızı duydu. Çavuş hâlâ ateş etmeğe çalışıyordu. Hızla ona koştu ve başını bacaklarının arasına aldı. Fakat çavuş ölmüştü. Tabancası elinden düştü. Balkonda yatan askerler olup bitenleri hayretle seyrediyor, çavuşlar arasındaki bu mücadeleyi bir türlü anlıyamıyordu. Ramiro kendisi-

ne doğru birkaç askerin geldiğini görerek ateş etti. Yavaş yavaş, her taraftan yarı giyinik, fakat ellerinde Springfield tabancaları olan askerler çıkmağa başlamıştı. Silâh sesleri gittikçe artıyordu. Ramiro, Montane ve Pepe Suarez partinin kaybedildiğini anlayıp çekilmeğe karar verdiler. Üçü birbiri peşi sıra sokağın karşı tarafına geçip bir duvarın dibine yattılar.

Hareket gerçekten başarısızlığa uğramıştı. Castro dağılan arkadaşlarını toplamak için çok gayret sarfetti, fakat kışladan açılan yaylım ateşi kimseye baş kaldırtmıyordu.

Abel'in yönettiği grup sivil hastahaneye geldiği zaman henüz ateş başlamamıştı. Kapıdaki asker çabucak esir edildi. Yirmi kişilik grup birkaç dakikada hastahaneyi ele geçirmişti. Abel arkadaşları arasında vazife taksimi yaptı. Arkadaşlarını mevzilerine yeni yollamıştı ki silâh sesleri duyuldu. Onu cuartel'in alârm sesi izledi. Abel **«Kendimizi savunacağız!»** diyerek bir pencerenin arkasına geçti ve silâhını Moncada'ya doğru çevirdi. Az sonra, o gece şehirde unutulan Julio Trigo hastahanede göründü. Yeniden kan tükürmeğe başlamış, tedavi için hastahaneye gelmiş, yukarıda silâh seslerini duyunca ne olduğunu anlamak için fırlamış ve arkadaşlarile karşılaşmıştı. Durumu anlar anlamaz, kapıda esir edilen askerin silâhını aldı ve hemen Moncada'ya doğru ateş etmeğe başladı.

Melba, Haydee, Raul Gomez ve Dr. Munoz kapıda, gelecek olan yaralıları bekliyorlardı. O sırada karısını ve dostlarını Karnaval'a götürmüş olan teniente (teğmen) Fereaud evine dönüyordu. Hastahane yakınında silâh seslerini duydu ve hastahane önünde mevzilenmiş olan erleri gördü. Yanlarına yaklaştı, durumu anlayınca komutayı eline almak isteyerek erlere ateş açmaları emrini verdi. Erler bu komutayı yerine getirmeyince kendi tabancasını çıkardı ve hastahanenin önüne gelerek içerdekilere teslim olmalarını söyledi. Cevap veren olmadı. Karısı bir kenara çekilmiş olanları seyrediyordu. Teğmen kapıya biraz daha yaklaştı, tekrar bağırdı, fakat yine cevap alamadı. Derken bir silâh sesi duyuldu, teniente yere yıkıldı. Dışarıdaki karısı bir çığlık attı. Melba düşman teğmene yardım etmek üzere koştu, elinden tuttu, fakat lûzumsuz olduğunu anlayıp bıraktı. Teniente'nin karısı durumu anlamış, başını iki elleri arasına almış, inlemeğe başlamıştı. O sırada bir yay-

lım ateş oldu. Raul Gomez yerinden fırladı. Ensesinden vurulmuştu ama, kurşun içeri girmemiş, sadece şoktan dolayı sersemlemişti.

Raul'ün yönetiminde Adalet Sarayı'na giden arabada beş kişi daha vardı: Mario Dalmau, Lester Rodriguez, Jose Ramon, Angel Sanchez ve Abelardo Garcia. Adliye önüne gelince melez bir askerle karşılaştılar. Garcia onu esir aldı. Kapılar kapalıydı. Raul kapının zilini çalarken Moncada yönünden silâh sesleri duyuldu. Kapı açılınca içeri girdiler. Bir asker ile bir de kapıcıyı daha esir almışlardı. Garcia onları beklemek üzere aşağıda kaldı. Diğerleri terasa çıktılar. Buradan Moncada'ya 80 metre vardı.

Castro hâlâ giriş yeri önündeki yol üzerinde duruyor, etrafa ateş ediyor, yağan kurşunlara aldırmadan durumu nasıl kurtarabileceğini düşünüyordu. Arkadaşları ise yattığı yerden uzaklaşması için bağırıyorlardı.

Fakat, Castro'nun bütün gayretlerine rağmen kışla uyanmıştı, içeri giren Fidelciler dışarı çıkmış, savaş baskın olmaktan çıkmıştı. Fidelcilerin elindeki silâhlar ise, Moncada'nınkilere karşılık verecek kapasitede değildi. Artık Fidel'in ateş etmesi bile, kendi hiddetini yatıştırmaktan başka işe yaramıyordu. Diğer Fidelcilerin yaptığı da kendilerini kurtarmaktan başka bir amaç güdemezdi.

Fidel, kahramanca ölecek kadar inatçı değil, aksine çekilmesini bilecek kadar realistti. Biraz sonra kendini toparlayıp çekilme emrini verdi.

Raul de, bulunduğu Adliye binasından çekilmenin başladığını gördü ve o da arkadaşlarile binadan ayrıldı. Fakat Abel, bulunduğu yerden Fidelcilerin çekildiğini göremezdi. Ancak hastahane pencerelerine ateş edilmeğe başlayınca sarıldıklarını anladı. Abel sonlarının geldiğini görmüş, sonuna kadar savaşmağa karar vermişti. Nitekim öyle oldu ve hem arkadaşları, hem kendisi cephaneleri bitinceye kadar dövüştüler. Ama Ejercito'nun içeri girebilmesi için, cephanelerinin bitişinden sonra bir saatlik bir zamanın geçmesi gerekti.

Gerek hastahanenin personeli, gerekse, hastalar, Fidelcilerin amacını anlayınca onlara ellerinden gelen yardımı yaptılar. Abel'in bir gözü sarılarak gözünden hasta imiş gibi oftalmoloji salonuna sokuldu. Melba ile Haydee'ye ise hemşire elbi-

sesi giydirdiler. Fakat hastahaneye tedavi için gelmiş bir fotoğrafçı vardı. Bu aslında chivato idi. Ejercito içeri girip de personel ve haştalardan Fidelciler hakkında birşey alamayınca ona başvurdu ve onun sayesinde, bir tek Fidelci hariç, diğerlerinin hepsi ele geçirildi. İki kızı Moncada'ya götürdüler. O gruptan kurtulan tek adam, hareket sırasında 18 yaşında olan, fakat ufak tefekliliğinden dolayı ancak 12 gösteren Ramon Pez Ferro idi. İçerdeki hastalardan biri onu torunu diye tanıtmış, kendisini ziyarete geldiğini, fakat çatışma başladığı için çıkamadığını bildirmişti. Bunun üzerine Ejercito'nun yüzbaşısı Ramon'u hastahanenin doktoruna göstererek tanıyıp tanımadığını sormuş doktor tanıdığını (!) söyleyince alıp hastahane dışına çıkarmıştı.

Bayamo cuartel'ine hücum eden gruptan ancak dokuzu kurtulmuştu. Bunların hepsi otuz kişi idi. Dokuz kişiden ikisi, yani Raul Martinez Arara ile Orlando Castro (Fidel'in akrabası değildir) Küba'nın dışına çıkmışlardır. Kalan yedi kişi Adalberto Ruanes, Cartaya, Aguilera, Andrés Carcia, Calixto Garcia, Dario Lopez ve Enrique Camara idi. Bir de Nico Lopez kurtulmuştu ama sonradan Granma çıkarmasında öldürüldü.

Moncada'dan kurtulabilenler Siboney'de toplanmıştı. Bunların sayısı kırktı. Castro Gran Piedra dağına çıkıp mücadeleye devam etmek istediğini bildirdi ve aralarından gönüllü istedi. Fakat hepsi dağa çıkmak istemiyordu. Çıkmayı kabul edenlerin sayısı ancak 19'du. Bunların 19 uncusu, dağ yolunda birkaç yüz metre yürüdükten sonra vazgeçen Emilio Hernandez idi. Bu 19 yaşındaki delikanlı dağa çıkmaktansa Siboney'e dönmeği ve Ejercito'ya teslim olmayı tercih ettiğini söyledi. Diğerleri onu vazgeçirmeğe çalıştılar ama, başaramadılar. Ertesi günü adını okuyan radyo onun Moncada hareketinde çarpışırken öldüğünü ilân etti.

Gran Piedra genel olarak kayalık ve çok sıcaktı. Moncada'cılar aç ve susuzdu.

MONCADA'DAN SONRA

LA Habana'da Moncada hareketinin olacağını bilen bir kişi vardı. O da Yaht Klüp'deki Natty Revuelta idi. Castro durumu kendisine anlatmış ve 26 Temmuz sabahı iki gazeteci ile iki Ortodoks Partisi yöneticisine durumu anlatma-

sını söylemiş, Movimiento'nun Manifestosunu da ona bırakmıştı. 26 Temmuz sabahı saat 5.15 de Natty kendi arabasile evinden ayrıldı. Manifesto yanında idi. İçinde büyük bir heyecan vardı. Önce meşhur Chibas'ın kardeşi ve Ortodoks Partisi'nin lideri Raul Chibas'a gitti. Raul Chibas aslında boş bir adamdı ve sırf kardeşinin adından dolayı Parti'nin başına getirilmişti. Natty'yi dikkatle dinledi, sonra düşünceye daldı ve kadın giderken fikrini bile söylemeden onu kapıya kadar uğurladı. Buna karşılık. Ortodoks lider Pelayo Cuervo'nun karşılaması çok daha farklı oldu. İnsan tarafı siyasî tarafından kuvvetliydi. Moncada hücumunu duyunca, bunun başarı sağlıyamıyacağını söyledi. Natty Manifesto'yu kendisine verdiği zaman, parmaklarını yakıyormuş gibi aldı, çekmecesindeki bir kitabın içine soktu ve: **«Kızım, dedi, çabuk buradan gidin. SİM nerede ise gelecektir.»**

Pelayo Cuervo beş yıl sonra tevkif edilecek ve hiç bir ilgisi bulunmayan, bir öğrencinin Başkanlık Sarayı'na taarruzu meselesinden dolayı idam edilecektir.

Natty Bohemia gazetesinin müdürü Quevedo'yu bulamadı. Hafta tatilini geçirmeğe gitmişti. Pensa Libre'nin altmış yaşlarındaki yöneticisi Carbo'nun yanına geldiği zaman saat onu bulmuştu. Natty'ye uyuduğu haberini gönderdi ve üvey oğluna Natty ile konuşmasını söyledi. Genç adam kadını dinledikten sonra. «Biliyorum, biliyorum, dedi müthiş birşey bu ama. Movimiento başarısızlıkla sona erdi. Bunu şimdi radyo vasıtasile öğrendik ve şu anda SİM eline geçirdiklerini idam etmekle meşguldür.» Natty'nin sapsarı kesildiğinin farkına bile varmadan elini omuzuna koydu ve yavaş yavaş onu kapıya doğru itti.

Batista tarafına gelince, hücum öğrenilir öğrenilmez Batista'cılar şaşkına döndü. Diktatör Varadero'dan hemen La Habana'ya geldi, tahkimli Columbia kışlasına saklandı ve bütün adaya şiddet saçan tedbirlere başvurdu. Daha az şiddetli ve kanunî yollardan giden tedbirlere başvurabilirdi ama, bu Batista'nın kapasitesi dışında birşeydi. Fidelciler birkaç dakika için de olsa duruma hâkim olmuş, Moncada'ya girmeği başarmış ve 43 yıldanberi savaşmamış olan Ejercito'yu savaşmak zorunda bırakarak zayiat vermesine yol açmışlardı. Bu, diktatör ile avenesini zıvanadan çıkarmağa yetiyordu. Gerçi Batista ile General Tabernilla ihtilâlcilerin yok edilmesi emrini vermiş-

lerdi ama, daha ilk anlarda Ejercito'nun askerleri henüz emir almamış olmalarına rağmen işe girişmiş bulunuyordu. Ayni gün Bakanlar Kurulu toplanıp tutukluların hayatından gardiyanları sorumlu tutan Cezaevleri Statüsü'nün 26 nı maddesini kaldırdı. Diktatörün askerleri o sabah, kendilerinin de öldürülebileceğini görmüş ve buna inanmışlardı. Bundan dolayı zıvanadan çıkmış ve kızgınlıkları yüzünden ne yapacaklarını bilmez hale gelmişlerdi. Hücumdan sonra, istedikleri tek şey, saldıranları yok etmekten ibaretti. Bahtsız bir düşmana karşı nasıl davranacaklarını öğrenmemiş oldukları için ayni gün kana bulandılar. Subaylarından bazıları bu işi tamamlıyor ve Fidelcileri binlerce zalimce suçlarla suçluyorlardı. Önce Fidelciler'in askerlerin yerini almak istedikleri için üniforma giydiklerini söylediler. Askerler sırf işsiz kaldıkları için orduya yazılmış olduklarından, bu suçlamaya akılları hemen yattı. Devletin elinde bulunan gazeteler, radyo ve televiziyon da, Moncada duruşmaları sırasında yalan olduğu anlaşılan bu suçlamaları bol bol doğruladı. Fidelciler'e Batista taraftarı **«Koreli»** adını veriyordu. Bunların hücum sırasında giriş yerindeki nöbetçilerin kafalarını kestikleri ve hastahaneye girerek bir gün önce ameliyat olmuş hastaların, ellerindeki kanlı bıçaklarla karınlarını deştikleri, parmak izi bırakmamak için sarı eldivenler giymiş oldukları, bunların Kübalı değil, Meksikalı, Kızıl Derili, Venezuela'lı ve hatta Polonyalı oldukları, bu maceraperest adamların Castro kardeşler tarafından talim ettirildiği, Castro kardeşlerin hücum sırasında orada olmadıkları, hareketi, kendilerini tehlikeye sokmadan La Habana'dan yönettikleri, silâhlarının Kanada'dan getirildiği ve parasının eski Başkan Prio tarafından ödendiği ve asıl komplonun arkasında onun bulunduğu ilân edildi. Maksat mukabil hareketi haklı göstermekti. Batista hücumdan birkaç saat sonra basına sansür koydu, anayasa garantilerini kaldırdı ve sıkı yönetim ilân etti. SİM Siboney'de Abel'e ait olan Lenin'in bir kitabını bulmuştu. Bunun resimleri yayınlandı ve hareketin altında komünist parmağı olduğunu açıkladı. Movimiento'nun hem komünistler, hem de Başkan Prio tarafından tahrik edilmesi gibi bir tezadı Batista hiç sıkılmadan ortaya atabilmişti. Aklınca, her iki yöndeki muhalefeti birden sindirmiş olacaktı. Bunun sonunda Komünist Partisi'ni kanun dışı ilân etti, çıkardığı günlük gaze-

tenin bürolarını işgal ve yağma ederek yöneticilerini tevkif ettirdi.

Ama, gerçek yavaş yavaş aydınlanacaktı.

Dr. Posada Santiago'nun tanınmış operatörlerindendi. Katolikti ve Vista Alegre'deki güzel villâsında oturuyordu. Çok zengin bir adamdı. Her günkü gibi 26 Temmuz sabahı da, saat beşe çeyrek kala kalktı, saat beşi çeyrek geçe silâh sesleri duydu ve Santiago'lu gençlerin o geceki karnavalı bu şekilde bitirdiklerini düşündü. Düzensizliği olduğu kadar Karnavalı da sevmezdi. Tam giyindiği sırada telefon çaldı ve tanımadığı biri ona 11-12 nci sokakların köşesinde Gustavo Arcos adında birinin yaralı olduğunu bildirdi. Konuşan kişi kimliğini vermeden telefonu kapamıştı. Doktor endişeli bir tavırla garajdan arabasını çıkardı. Silâh sesleri hâlâ devam ediyordu. Herhalde şehirde birşeyler olmaktaydı. Telefonda söylenen yere gelince, Arcos'u gerçekten yaralı bir halde buldu. Konuşamıyordu. Fakat ağır olduğu için de doktor onu kaldıramıyordu. O sırada bir Zenci geçti, Zencinin yardımile Arcos'u arabaya bindirdi. Çalıştığı İspanyol Kliniği'ne gidebilmesi için cuartel'in önünden geçmesi gerekiyordu. Zenci, kendinden geçmiş olan Arcos'un düşmemesi için doktorla birlikte gitmeği teklif etti. Doktor bunun tehlikeli olduğunu söylediyse de Zenci aldırmadı. Hep birlikte yola çıktılar. Cuartel'in önünden geçerken, etrafından geçen kurşunları hissedince gaza bastı ve hızla tehlikeli bölgeden uzaklaştı. Kliniğe gelince Zenci Gustavo Arcos'u tek başına kaldırıp içeri soktu. Salon yaralı askerlerle dolu idi. Dr. Posada hepsinin yatırılmasını emretti. Arcos'un yanına döndüğünde Zenci ortalarda yoktu. Arcos için ameliyathane hazırlanırken doktor diğer hastaları muayene etti. Hepsinin yarası hafifti. Aralarında Jose Ponce de vardı ve doktora açıkça kendisinin asker değil, ihtilâlci olduğunu söyledi. Fakat doktor bu itirafa aldırmadı. O herşeyden önce doktordu.

Dr. Posada yirmi beş yıl önce Arcos'un doğumunda bulunmuştu. Ameliyatı yapıp da dışarı çıkınca kapı hızla vurulmağa başladı. Gelenler iki askerdi. İkisinin de ağzı rom kokuyordu. Doktora, bütün yaralıları askeri hastahaneye götürme emrini aldıklarını söylediler. Posada yaralıların ancak iyileştikten sonra hastahaneden çıkabileceklerini kesin bir dille söyleyince askerler geri döndü. Bir saat sonra, bir subayın emrindeki beş

çip kliniğin önünde durdu. Otuz kadar silâhlı asker içeri daldı. Başlarındaki teniente doktora Albay Chaviano'dan emir aldığını ve yaralıları götüreceğini bildirdi. Doktor yaralıların ancak iyileştikten sonra çıkabileceklerini kesinlikte söyleyince teğmen «Öyle ise zorla alacağım» karşılığını verdi. Bunun üzerine doktor Posada bağırarak: «Şu halde, önce benim cesedimi çiğniyeceksiniz!» diye çıkıştı. Teğmen birşey söylemek istedi, fakat sustu ve selâm vererek dışarı çıktı. Ayni saatte askerler Santiago Polikliniğindeki Fidelci İsmael Ricondoyu tedavi edildiği yerden alarak Moncada'ya götürmüş ve kurşuna dizmişlerdi. Sonra da İsmael'in adı, savaşta ölenler listesinde yayınlandı Başhekim bu haberi eline geçirmişti. Ertesi günü Ruben Pérez kendisine başvurdu. Pérez de evine Fidelciler'den Gelasio Hernandez'i saklamış. Hernandez İsmael'in üvey kardeşi idi ve Pérez'i hastahaneye gönderen o idi. Doktor ona İsmael'in hastahane fişini verdi. Bu, sonradan Batista'ya karşı iyi bir doküman olacaktı.

Yine ayni gün Centro Gallego'ya da baskın yapılmıştı. Abelardo Crespo göğsünden yaralanmış, öldü diye arkadaşları tarafından bırakılmış, fakat kendi kendine buraya gelmişti. Askerler geldiği zaman kendisine kan veriliyordu. Askerler kan cihazlarını söküp attılar ve Abelardo'yu götürdüler. Moncada'da dört kişi kol ve ayaklarından tutup havaya kaldırdı ve birden yere bıraktı. Abelardo'de yeniden bir kanama oldu ve bayıldı. Kendine geldiği zaman karanlık bir odada idi. Etrafında arkadaşları vardı. Onlara seslendi, karşılık alamadı, bir daha seslendi. Karşılık alamayınca kendisini diri diri gömeceklerini düşündü ve yine bayıldı. Bu bayılmalar birkaç defa tekrarlandı. Nihayet son defa gözünü açınca kendini askeri hastahanenin bir odasında buldu ve yanında yarası ağır olmayan Pedro Miret ile koma halindeki Fidel Labrador'u tanıdı. Kurtulmuştu. Pedro Miret buraya getirildiği zaman, kendisini muayene eden doktor yarasının hafif olduğunu, fakat onu bırakmıyacağını, ölmek üzere olduğunu söylemişti. Miret'yi hafif yaralıların bulunduğu salona koydular. Orada, kısa zamanda düşman safta olan askerlerle ahbap oldu. O sırada salona silâhlı askerler girdi ve küfrederek Miret'ye yaklaştılar. Diğer askerler onlara yaralı olduklarını ve rahatsız edilmemeleri gerektiğini kızgınlıkla söyleyince, askerler hiçbir şey söy-

lemeden çıkıp gittiler. Öğleden sonra Muret'yi zemin katındaki başka bir salona götürdüler. Burada Abelardo Crespo, Fidel Labrador ve tanımadığı ibr Fidelist daha vardı. Üçüde ağır yaralı idi. Akşama kadar içeri giren askerler kendilerine durmadan küfretti. Bir ara ufak tefek bir erkek hastabakıcı içeri girdi ve yumuşak bir sesle Miret'ye hitap ederek kendisine bir bardak şekerli ve soğuk muz şurubu verdi. O gittikten sonra iri yarı iki hastabakıcı salona daldı. Ellerinde şırıngalar vardı. Hepsine birer şırınga yaptılar. Yaralıları öldürmek istiyorlardı. Ertesi sabah gelip de ölmemiş olduklarını görünce bu defa damarlarına hava şırınga ettiler. Miret bütün olup bitenleri görüp anlıyordu. Kendisinin bir hava ambolisinden öleceğini anladı. Fakat öyle olmadı. Biraz sonra derin bir uykuya dalmıştı. Uyandığı zaman başının örtülü olduğunu gördü ve kendisinin öldüğünü sandıklarını anladı. Örtüyü atınca Başhekim Tamayo ile konuşan iki sivil gördü. Bir tanesi ciddî bir sesle başhekime **«Doktor, bu yaralıların hayatından sizi mesul tutuyorum!»** diyordu.

İki saat sonra dört yaralı sivil hastahaneye nakledildi. Burada kendilerini, Abel'i gizlemeğe çalışmış olan güzel hemşireler tedavi edecekti.

MOVIMIENTO DAN SONRA MONCADA DA

21 yaşındaki güzel melez Marta Rojas 26 Temmuz günü Santiago'da idi. Bohemia gazetesinde çalışıyordu ve Santiago'ya izinli olarak gelmişti. Üzerinde iki gizli cebi olan bir eteklik vardı. Karnaval gecesi fotoğrafçı Panchito Cano ile o da eğlencelere katılmıştı. Ama ne de olsa gazeteci idi. Bu iki gazeteci, diğer birkaç arkadaşlarile birlikte, sabaha karşı evlerine gitmeğe hazırlanıyorlardı. Marta Santiago'lu idi. O sırada silâh sesleri duydular ve bunların cuartel tarafından geldiğini anladılar. Hepsinin kulakları tazı gibi dikilmişti. Koşmağa başladılar. Avenida Garzon'a geldiklerinde, etraflarında mermilerin ıslık çaldığını gördüler ve geri çekildiler. Marta Los Angeles Kliniğine girdi ve buradan hemşirelerle beraber savaşın bir kısmını gördü. Hemşirelerden biri söyleniyordu :

«Şunlara bak, ayni üniformayı taşıyor ve biribirini yiyorlar. Ne günlere kaldık!»

Marta üzülmesinler diye gidip evine haber verdi. Saat yediye geliyordu. Hemen arkasından Panchito gelerek, bunun askerler arasında bir kavga değil, gerçek bir ihtilâl olduğunu haber verdi. Marta yerinden fırladı. Olay yerine geldiklerinde saat 7.15'di ve silâh sesleri azalmıştı. Diğer gazetecilerle birlikte cuartel'in arka tarafından dolaşıp nöbetçilere başvurdular. Albay Chaviano'ya haber gönderildi ve gazeteciler içeri alındı. Birinci katta Albay'ın sağ kolu olan Yzb. Gil onları karşıladı. Kışladaki askerler yarı giyinmiş bir halde sağa sola koşuşuyordu. Yüzbaşı on beş kadar olan gazetecileri bir odaya soktu, kapıya bir nöbetçi dikti ve telefon etmelerinin kesin surette yasak olduğunu söyledi. Albay gelene kadar orada kalacaklardı. Kendilerini esir sanıyorlardı. Oda küçüktü, güçlükle hareket edebiliyorlardı. Boğucu bir sıcak vardı. Bir saat sonra Marta herşeyi göze alarak telefonu açtı ve Bohemia'yı istedi. Az sonra gazetesi karşısında idi ve durumu bildirdi. Kendisile konuşan Enrique de la Osa **«Orada durma, seni de öldürürler»** dedi. fakat Marta aldırmadı ve telefonu kapadı. Hava almak için nöbetçiye kapıyı açtırdılar. Az sonra önlerinden onbeş kadar ihtilâlci geçirildi. Hepsinin elleri arkalarına bağlıydı, her tarafları yara bere içinde idi. Onlar sendeledikçe askerler küfrediyor ve dipçik darbeleriyle Yzb. Gil'in odasına sokuyorlardı. Gelip geçen askerlerin kendi aralarında konuştuklarından, gazeteciler, ihtilâlciler arasında kadın da bulunduğunu anladı. Marta ile Gil uzun uğraşmalardan sonra nöbetçiyi kandırıp tuvalete kadar gitmeği başardılar. Marta aralık bir kapının önünden geçerken yere oturmuş bitkin iki kız gördü. Panchito meslek alışkanlığı ile makinasını kaldırıp resimlerini aldı. Nöbetçi de kendilerile beraber olduğu için bundan şüphelendi. Oysa Ganchito'nun makinasında film yoktu. Bunu nöbetçiye anlattı, fakat nöbetçi de makinaya bakmağa hacet görmedi. Nihayet bu sivilleri kışlaya dolduranlar subaylardı. Oysa askerler genellikle subaylara kızıyordu. Çünkü hemen hepsi hareket karşısında korkarak sinmişti. Albay Chaviano bile, evi 2 nci Posta'dan 20 m. ötede olduğu halde gelmeğe cesaret edememişti.

Gazetecilerin bekletilmesi de bundandı. Fidelcilerin geri döneceğinden korkuyordu.

Albay bir sürü askerle kışlaya girince Yzb. Gil gazetecileri çağırdı ve gazeteciler derhal Chaviano'nun etrafını aldılar. Albay Chaviano Movimiento'ya karşı yapılan savaşta hiçbir rol oynamamış, fakat savaş bitince ortaya çıkarak büyük bir hırsla idamların infazı işini yönetmeğe başlamıştı. Yanında duran teniente Rico da yaverliğini tam manâsile yapmaktaydı. O da savaşa katılmamıştı ama, ihtilâlcilerin öldürülmesinde esas rolü oynamıştı. Üstü başı kan içinde idi. Chaviano, yaverinin aksine olarak tertemizdi. Sanki banyodan yeni çıkmıştı. Rico'ya dayanıyor ve sanki böylece ondan kuvvet alıyordu.

Albay gazetecileri odasına aldı ve koltuğuna yerleşti. Kendisinin dikte ettirmediğini saklamadan: **«Yazılı bir beyanat hazırlattım»** dedi. Marta Chaviano'yu bu kadar yakından ilk defa görüyor ve boşluğunu, aptallık ve korkusunu yüzünün çizgilerinden okuyordu. Biraz sonra teksir edilmiş haldeki beyanat getirildi ve gazetecilere dağıtıldı. Chaviano gazetecilere yalnız kendi fotoğrafının alınmasına müsade etti. Marta ona iki kadının tutuklular arasında bulunduğunu söyleyince inkâr etti. Chaviano bundan sonra dışarı çıktı ve ancak saat 16 da dönerek Rico'ya gazetecileri harekât yerinde gezdirme emrini verdi. Salıneyi istediği gibi hazırlatmıştı. 3. ncü Posta'ya geldiklerinde duvardaki kurşun izlerini ve yerde yatan üç **«revlotosos»** (âsi)u gördüler. Bunlar gûya orada ölmüşlerdi. Fakat başları ezilmiş olmasına rağmen, ne yerde kan vardı, ne de üniformalarında. Gazeteciler bakıştı. Bu mizansenden iğrenmişlerdi. Oradan beraber odasına geçtiler. Burada da beyinleri patlayıp yere dökülmüş beş ceset vardı. Başka bir yerde de onbeş cesetle karşılaştılar. Bunların da kafatası patlamış, tırnak ve elleri ezilmiş ve hepsinin ön dişleri kırılmıştı. Bu gezme sırasında Marta kırk sekiz ceset saydı. Panchito ise durmadan resim alıyordu. Biraz sonra filmlerin ellerinden alınacağını anlayınca Marta, usta bir hareketle Panchito'ya çektiği filmleri eteğindeki gizli cebe koydurttu. Chaviano Batista'dan aldığı telefon üzerine gazetecilerin elinden filmleri topladığı zaman, Panchito karnavalda almış olduğu resimlerin filmlerini vermişti. Ayni akşam Marta uçakla La Habana'ya gitti ve

Bohemia beş gün sonra resimleri yayınladı. Ayni günün akşamı saat 10 da otuz kadar asker gidip adli tabip Dr. Prieto Aragon'u kışlaya götürdüler. Ölüleri gördü. Askerlerden ölenler onaltı kişi idi ve hepsi küçük çaptaki mermilerle ölmüştü. İhtilâlcilerin hali ise perişandı ve işkence edilerek öldürüldükleri besbelli oluyordu. Dr. evine dönüp yatağına yattı. Fakat bir türlü uyuyamıyordu. Karısı halini görüp sorunca gördüklerini anlattı. Kadın, kocasının anlattıkları karşısında sessiz sessiz ağlıyordu.

BU KADAR KAN YETER!

BATİSTA adamın üstüne ölüm ağını germek için bu olayı fırsat bildi. Artık bol bol kan dökebilirdi. Yalnız Santiago ve Bayamo'da değil, bütün adada orduyu seferber etti. Adanın köşe bucağını arayan askerler karşılaştıkları bütün şüpheli kişileri yakalıyor, cuartel'lere götürüp hapsediyordu. Hele Santiago'da yakalanıp da La Habana'lı oldukları anlaşılanlar yakalarını kurtaramıyorlardı. Siboney'de Castro'dan ayrılan iki grup bu şekilde ve sırf La Habana'dan gelmiş oldukları için yakayı ele verdi. Hele öğrencilerin yakalanışı hemen hemen aptalcasına oldu. Çünkü kendilerini sorguya çeken subaya hüviyet kartlarını gösterdiler. Oysa subaylar öğrencilerden korkuyorlardı. Bunlar ancak daha sonra yapılan duruşmalarda Castro'nun şahitliği sayesinde kurtulabildiler. Ama, Movimiento'ya katılmadığı halde öldürülenler ve öldürüldükten sonra da Moncada hücumunda çarpışırken öldürüldükleri ilân edilenler de vardı.

Küba'nın her tarafını ölüm korkusu sarmıştı. Chivato'lar her tarafa yayılmıştı. Herkes kendinden bile korkuyordu.

Fakat Santiago'da düzenin bozulmamasını isteyen bir sınıf vardı. Bunların çıkarları adadan sağladıkları kazançlara dayandığından, halkın korku ve şiddetle kızdırılmasından ve böylece bir esaslı ayaklanmanın çıkmasından korkuyorlardı. Bu korku onları Batista ile karşı karşıya getiriyordu. Batista'ya telefon ederek yapılan zulmün durdurulmasını isteyenler bile çıktı. Orta sınıf burjuvaları olan bir grup da özel bir toplantı yaptı. Bunların arasında Santiago katolik arşeveki Enrique Pérez Serantes de vardı. Serantes bizzat Chaviano'ya giderek ya-

pılan tevkif ve idamların durdurulmasını istedi. Chaviano da Batista kadar sahtekâr bir adam olduğu için rahibin önünde boyun eğdi. Rahip Chaviano'yu, verdiği sözü tutmak zorunda bırakmak amacile yaptığı konuşmayı bir makalede yayınladı.Bu makalenin başlığı «**Basta de Sangre!**» (Kan yeter!) di. Bu makalenin yayınlanmasından sonra Serantes Gran Piedra'ya çıkmış olan Fidel ile arkadaşlarını teslim olmağa davet etti. Bunun için Gran Piedra'ya kendi gitti. Batista'nın iddiasına göre Gran Piedra'da son sistem silâhlarla elli Castro çetecisi vardı. Oysa Castro ile beraber kaçabilenlerin sayısı yalnız on dokuzdu ve bunlardan biri de dağa çıkmayı reddetmiş, Santiago'ya inmeği daha uygun bulmuş ve Chaviano'nun adamları tarafından öldürülmüştü. Demek Castro'nun yanında kendinden başka 17 kişi kalıyordu. Ellerindeki silâhlar da av tüfekleri idi. Gran Piedra çorak, çoğu yerleri kayalik, bazı kesimleri bodur ağaçlar ile örtülü küçük bir dağdır. Chavilano kuvvetleri bunu tamamen sarmıştı ama, yukarılara doğru çıkamıyorlardı. Dağda az guajiro yaşıyordu. Onun için yiyecek ve su bulmakta çok sıkıntı çektiler. Havanın sıcaklığı da onları perişan ediyordu. Kırk sekiz saattenberi birşey yememişlerdi. Rahip Serantes iki defa Gran Piedra'nın eteklerine gidip kendilerini çağırdı. Her tarafa Moncadista'ların teslim olmaları ve kendilerine kanun dışı işlem yapılmayıp öldürülmeyecekleri ilân edilmişti. Ama Rahib'in bütün gayretlerine rağmen Fidelciler kendisine karşılık vermediler. Aslında yiyecek bulsalardı pek dağdan inmeğe niyetleri yoktu, çünkü Movimiento'yu yürütmek istiyorlardı.

Moncadista'ların toplanmasında Rahib'in rolü az oldu ama, burjuvazinin müdahalesile daha fazla kanın akması durdurulmuştu. Çünkü Chaviano, yayınladığı bir tamimde erlere, yakaladıkları Fidelci'yi cuartel'e getirmemelerini ve yerinde işini bitirmelerini bildirmişti. Yönetici sınıfın müdahalesi bu emri durdurmuş, yakalanan Fidelci'lerin askeri makamlar elinden alınıp adlî makamlara teslim edilmesini sağlamıştı.

Küba burjuvazisi, bir bakıma, aile durumuna bakarak Castro'dan fazla korkmuyordu. Çünkü onu da kendisinden saymakta idi. Aptal bir çavuşa, bir avukat pekâlâ tercih edilebilirdi. Hatta daha sonraları, Castro Sierra Maestra'ya çıktığı

vakit ona haber gönderip yardım teklifinde bulunan burjuvalar da oldu. Birçok burjuva çocukları da, kumar salonlarından kaçıp Sierra Maestra'daki Castro'ya katılacak, ve ancak Castro iktidara gelip de toprak reformunu uygulamağa başladığı zaman burjuvalar ona düşman olacaklardı.

29 Temmuz günü Gran Piedra'da iki yaralı ile bir topal vardı. Montane'nin ayağındaki yara yürümesini engelliyordu. Bunların, üç kişinin yardımile Santiago'ya inerek konsolosluklara sığınmaları ve tedavi görmeleri kararlaştı. Böylece gruptan altı kişi eksilecekti. Fakat onlar gitmek istemeyince Castro emir verdi ve uymak zorunda kaldılar. Bunlardan Rosell ile Lazo, Castro'dan ayrıldıktan sonra dağda kalmağa karar verdiler ve köylüler onlara bir ay baktı. Diğer dördü ise daha Santiago'ya inerken Siboney yolu üzerinde yakalandılar.

Gran Piedra çok küçük olduğu için Castro burada kalmak istemiyor ve bir sandalla Santiago körfezini geçerek Sierra Maestra'ya çıkmayı düşünüyordu. Bunu arkadaşlarına da anlattı. Nihayet grup ikiye bölündü. Beş kişi körfezi geçmeyi tehlikeli bulduğundan Gran Piedra'da kaldılar ve Castro oradan ayrılınca yakalandığı zaman Ejercito artık dağ etrafındaki çemberi kaldırdığı için takipten kurtuldular. Sekize inen Fidelciler yola doğru inmeğe başladılar. Fakat yola çıkar çıkmaz şiddetli bir yağmur başladı. Ayın 31'inde bir köylüden Rahip Serantes'in kendilerini aramağa geldiğini öğrendiler. Castro bunu öğrenince plânını değiştirdi. Artık Movimiento'da liderlik yapmamış olanların saklanmalarına lûzum kalmıyordu. Bunun için gruptan beş kişinin Rahib'e haber vererek kendilerini teslim almağa gelmesini istemeğe karar verdiler. Fidel iki kişi ile kalıyordu: Alcalde ve Suarez. Üçü körfezi geçecek ve Sierra Maestra'ya çıkacaklardı. Fakat ayni gece açlık ve yorgunluktan bunu yapacak halleri yoktu. Yağmur yüzünden aşağı ancak üç günde inebilmişlerdi. Rastladıkları bir melezin yanına gidip geceyi onun yanında geçirmeğe karar verdiler.

31 Temmuz- 1 Ağustos gecesi Fidel'i ölümden kurtaran şey mikrop oldu. Teniente Gamboa o gece hastalanmıştı. Yerine devriye olarak Teniente Sarria gönderildi. Sarria 53 yaşında

bir zenci idi. Moncada'da askerlerin öldürmek istedikleri İsidro Penalver ile Humberto Valdési o kurtarmıştı. Gamboa'nın ise böyle merhametli tarafları yoktu. Yüzbaşı Tendron o gece Sarria'ya Sotelo çiftliğini aramasını emretmişti. Bu Fidelcilerin orada bulunduğunun Ejercito tarafından öğrenildiği anlamına geliyordu. Sotelo rahibe telefon etmiş ve Fidelcileri teslim alınağa gelmesini istemişti. Belki de telefonları dinleyen Chaviano, Rahipten önce oraya gidip Fidelcileri öldürmek, sonra da çarpışmada öldüklerini bildirmek niyetinde idi. Sarria'nın gece saat 2 de Sotelo çiftliğini arama emrini alması da bu aceleyi gösteriyordu. Sarria'nın emrindeki devriye 16 asker ile Suarez adlı bir onbaşıdan ibaretti. Vasıta olmadığından ancak sabah 5 de bir kamyonla Siboney'e gittiler. Kamyon onları Sotelo çiftliğinde bırakarak Moncada'ya döndü. Sarria ile askerleri çiftliği aramağa başladılar ve sonunda Castro ile iki arkadaşını bir kulübede uyurken buldular. Askerler üçünü de öldürmek istiyordu. Sarria buna güçlükle mani oldu. Yoksa inerlerken Castro'dan ayrılan gruba rastladılar. Askerler bunlara ateş etmeğe başladı. O sırada rahip Serantes olay yerine yetişti. Böylece, Sarria'nın da ikinci müdahalesile son sekiz Moncadista da öldürülmeden teslim alındı. Sarria kamyonda Castro'yu yanına oturttu. Castro Sarria'ya kendini alçak sesle tanıtmış, o da kimseye bunu söylememişti. Moncada'ya yaklaştıkları bir sırada kırk askerle Yüzbaşı Tendron ve komutan Pérez Chaumont kendilerini karşıladı. Chaumont ile Tendron Castro'yu görünce tanıdılar ve Sarria'nın elinden almak istediler. Sarria esirin kendisi tarafından yakalandığını söylerek vermedi ve onların emrini dinlemedi. Konuşmalarını Rahip de dinlediği için şiddete başvuramadılar. Sarria esirleri sivil makamlara teslim etti. Chaviano haberi alır almaz oraya geldi. Önce Sarria'yı haşladı, fakat sonra Fidel ile görüşmek istedi. Fidel'e neden baskına kalktığını sordu. Fidel de ona ihtilâlin, nedenlerini birer birer anlattı. Yalnız o konuşuyordu. Çünkü karşısındakilerin hiç birşey hakkında bilgileri yoktu.

Chaviano en sonunda Fidel'e radyoda bir konuşma yapmasını teklif etti. Budalalığının zirvesine çıkmıştı. Çünkü yapacağı konuşmada Fidel'den kendisine söylediklerini halka anlatmasını istemişti. Fidel memnunlukla kabul etti ve mikrofonun başına geçti.

On andan itibaren ihtilâlin ikinci safhası başlamış oluyordu. Gerçi görünüşte Batista başarıyı sağlamıştı ama, halk kendisine karşı cephe almağa başlıyordu ve bu durum gitgide yayılıp genişledi.

2 Ağustos günü Batista Santiago'ya giderek Moncada kışlasının gösterdiği başarıdan dolayı tebriklerde bulunmuş, nişanlar dağıtmış ve çektiği nutuklarda kışla yöneticilerini kahraman olarak vasıflandırmıştı. Karısı ise, doğum yıldönümünde kendisine gönderilen çiçekleri Moncada savaşında ölen askerlerin cenaze törenine yolladı.

Aslında Chaviano ve avenesi Moncada davasını kaybetmişti. Halk sanıklardan yana idi, yargıçlar sanıklardan yana. Savcı bile suçlamalarını üstün körü yapıyordu. Her durusmada, sanık durumunda olan Fidelciler savcı rolünü alıyor, Moncada'da yapılan işkencelerden ve idamlardan dolayı Chaviano ile etrafındakileri bol bol suçluyor, yargıç da kendilerinin istedikleri kadar konuşmalarına izin veriyordu. Daha da iyisi, Batista taraftarı sayılan tek bir yargıcın ağzını yalnız bir defa açması idi. Bunu da, sanıklardan birinin beratını istemek için yapmıştı. Karara gelince, o da bir skandal oldu. Mahkeme heyeti yalnız suçunu itiraf edenleri suçlu bulmuş, inkâr edenlerin hepsini serbest bırakmıştı.

Moncadista'ların duruşmaları Eylûl sonunda yapıldı ama, Castro bu duruşmalara, hükûmetin baskısile sokulmadı ve ayrı olarak muhakeme edildi. Batista Fidel'in duruşmasının yapılması için Santiago sivil hastahenesini seçti. Burası Moncada hücumu sırasında Abel ile arkadaşlarının işgal ettiği hastahane idi. Duruşmanın yalnız Castro için tertiplendiği sanılmasın diye yanına iki sanık daha eklediler. Bunlardan biri, Moncada hareketile ilgisi olmayan Geraldo Pol Cabrera adındaki adamdı, diğeri de Abelardo Crespo. Crespo ciğerlerinden tedavi edildiği için diğer arkadaşlarile beraber muhakeme edilememişti. Castro ile beraber muhakeme edilmek üzere yargıç önüne çıkarıldığı zaman da iyileşmemişti. Onun için, yani bir sanığın olayla ilgisi olmaması, diğerinin hasta olması yüzünden Castro yargıçların önünde yalnız kaldı. «**La Historia me absolvera**» (Tarih beni beraet ettirecektir) adlı meşhur konuşmasını Castro burada yaptı. Bu konuşmanın dışarı çıkarılması ve yayınlan-

ması yasak edilmiş olmasına rağmen, kısa bir süre sonra el altından bütün Küba'ya yayıldı ve sonradan da kitap halinde yayınlandı.

Castro'nun konuşması dört saat sürmüştü.

Konuşmanın sonunda on beş yıl hapse mahkûm oldu. Fidel bu kararı sükûnetle ve gülümseyerek karşıladı, sonra kelepçelerin takılması için ellerini uzattı. Kendisini Isla de Pinos'a gönderdiler. Daha önce on ve on üçer yıla mahkûm olan otuz arkadaşı da orada idi.

Moncada hareketinin bu şekilde, Castro aleyhine sonuçlanmasına karşılık onun için adını bütün adaya duyuran bir vasıta oldu. Tabii bu hareketten sonra Batista'nın baskısı daha da arttı. Bunun üzerine Moncada hareketi daha büyük bir önem kazanmağa başladı. Öyle bir gün geldi ki halk için Moncada belli bir tarih oldu ve Kübalılar biribirile konuşurlarken **«Moncada'dan önce Moncada'dan sonra»** demeğe başladılar. Fidel'in adı, mukavemetin sembolü halini aldı. Kararı veren yargıçlar bile, millî bir kahramanı cezaevine göndermiş olmaktan dolayı utanır oldular.

«BENİ TARİH BERAET ETTİRECEKTİR»

FİDEL Castro Ekim 1953'de 15 yıl hapse mahkûm oldu ama, Mayıs 1955 de affa uğrayarak cezaevinden çıktı. Santiago'daki hastahanede kurulan mahkemede yaptığı dört saatlik savunmayı adeta ezberlemişti. Gerçi bunu bir yere not etmişti ama son dakikada elinden alacaklarından korktuğu için savunmasının en ince teferruatını kafasında tutmağa da dikkat etmişti. Nitekim konuşmasına müsade edilince dört saat hiçbir nota bakmadan konuştu ve yerine oturunca, yargıçlar karar için biribirile konuşurlarken, yakınında duran gazeteci Marta Rojas'a notlarını verdi ve saklanmasını söyledi.

Castro'nun bu savunması, edebi olduğu kadar, bir Devlet adamının fikirlerini açıkça gösteren bir vesikadır da... Bazan ciddî bazan alaylı, fakat hiç dozunu kaçırmadan olayları birer birer gözlerin önüne seren bu konuşma yargıçlar üzerinde bile etkisini göstermiş, kararlarını çekinerek açıklamalarına sebep olmuştu.

Yukarıda da söylediğimiz gibi bu konuşma sonraları bütün Küba'ya ve Batista'nın yıkılmasından sonra da bütün Lâtin Amerika ülkelerine yayılmıştır. Bu savunmasının sonunda Fidel yargıçlardan beraet istemediğini, Isla de Pinos'da yatan arkadaşlarından ayrılmanın kendisine utanç vereceğini söylemiş ve sözlerini **«Beni tarih beraet ettirecektir.»** diye bitirmişti. İşte savunmasının adı da buradan geliyor.

Biraz önce de söylediğimiz gibi **«Beni tarih beraet ettirecektir»** tek başına bir kitaptır. Bunun için onu buraya alma imkânını bulamadık. Ancak, daha sonra yine Castro'nun yönete-

ceği ve başarı sağlayıp Batista'nın kaçmasına yol açacak olan ihtilâl hareketinin bir nevi manifestosu olması bakımından, bu savunmanın bazı kısımlarını burada vermeyi uygun bulduk:

KÜBA TRAJEDİSİ

Şu anda gözönüne alınacak tek realite, adlarını saymış olduğum altı alanda bu ülkenin yaşadığı trajedidir ve ben baskıyı, siyasî aşağılanmaları sesizlikle geçiştiriyorum. Olaylar ise şunlardır:

Küba'lı küçük çiftçilerin %85'i kira öder ve ellerindeki toprak parçalarından kovulma tehlikesile sürekli olarak karşı karşıya yaşarlar.

En verimli toprakların yarısından fazlası yabancıların elindedir. En geniş il olan Oriente'de United Fruit Company ile West Indian'a ait olan topraklar Kuzey kıyısından Güney kıyısına kadar uzanır. Üçyüzbin caballeria (1) lık verimli topraklar güçlü sahiplerin elinde sürülmemiş halde dururken iyi beslenmemiş çocuklarını besliyecek birşeyler alabilmek için ekecek bir karış toprağa dahi sahip olmayan iki yüz bin aile vardır. Madem ki Küba tarımın hakimi olduğu bir ülkedir, madem ki şehrin yaşaması köye bağlıdır, madem ki bağımsızlık köylüler sayesinde sökülüp alınmıştır, madem ki yurdumuzun büyüklük ve refahı toprağını seven ve onu işleyebilecek olan bir köy dünyasının sıhhat ve canlılığına ve onu koruyup çalıştıracak bir Devlet'e bağlıdır, böyle bir durum nasıl uzayıp gidebilir

Maden, kimya ve kâğıt sanayiine sahip olmayan ülkenin sanayileşmesi zorunluluğunda herkes birleşmektedir; hayvancılığın, tarımın ve tekniğin islâh edilmesi, süt, peynir, yağ ve içki yapan Avrupa sanayii ile konserve yapan Amerikan sanayiinin yıkıcı rekabetine karşı koyabilecek besin sanayiimizin hazırlanması gerektiğini herkes düşünüyor; ticaret gemilerine ihtiyacımız olduğunu ve turizmin hatırı sayılır bir zenginlik kaynağı olabileceğini herkes düşünüyor. Ama sermaye eldeci-

(1) Caballeria: Küba'da 1.343 ar, Puerto Rico'da 7.858 ve Meksika'da 4.279 ar olan bir yüzey ölçüsü.

leri işçilerin servet dişlileri arasından geçmesini ister, Devlet kollarını kavuşturur ,ve sanayileşme sefilâne bir tempoya düşürülür.

Mesken faciası, daha kötü değilse bile ayni derecede ciddîdir. Küba'da 200.000 kulübe ve baraka vardır, 400.000 köylü ailesi en ilkel sağlık ve korunma şartlarından yoksun evlerde ve kulübelerde biribiri üstüne yığılmış halde yaşamaktadır. Şehirlerimizde oturanlardan 2.200.000 kişi gelirlerinin 1/5 ile 1/3 ünü çeken kiralar öder ve nihayet kenar mahalle ya da köylerde yaşayan 2.800.000 kişi elektrikten yoksundur. Burada da ayni çıkmazın içine düşülmektedir:

Eğer Devlet kiraları indirmeyi teklif ederse mal sahipleri inşaatı paralize etme tehdidini ortaya atarlar, eğer Devlet pasif kalırsa yüksek bir kiradan yararlanacakları zamana kadar inşaat yaparlar, sonra kiraların rantabl olmadığım görünce durarlar ve halkın geri kalanı meskensiz kalır. Elektrik monopolüne gelince, onun politikası da aşağı yukarı buna benzer: cereyanı hatların rantabl oldukları yere kadar getirir; biraz daha ötedeki insanların, hayatlarının geri kalan günlerini karanlıkta geçirmesi onu ilgilendirmez. Devlet kollarını bağlar ve halkın ne evi, ne de ışığı vardır.

Öğretim sistemimiz de bu tabloyu mükemmel bir şekilde tamamlar. Madem ki köylü toprak sahibi değildir, öyle ise neden köy okulları olsun? Madem ki şehirlerde sanayi yoktur, teknik veya sanat okulları neden olsun? Herşey sonunda hiçe varan ayni saçma mantığa göre zincirlenip gider.

Büyük bir Vatan böyle mi kurulur?

Bu gibi geçmişlerle, mayıs ayından aralık ayına kadar (şeker kamışı rekolteleri arasındaki zaman) bir milyon kişinin işsiz kalmasına, beşbuçuk milyon nüfuslu Küba'nın, herbiri kırk milyondan fazla nüfusa sahip olan Fransa ile İtalya'dan daha fazla işsize sahip oluşuna nasıl hayret edilemez?

Milletin geleceği ile meselelerinin çözümü, bir düzine kadar maliyeciye, on kadar kodamanın hava tertibatile serinletilmiş bürolarında giriştikleri soğuk verim hesaplarına dayanmakta devam edemez. Memleket diz çökmüş halde, Ahdi Atik'inkine benzeyen ve peygamberin hiddetine hedef olup hiçbir suretle mücize yaratma kabiliyetinde olmayan bir takım altın dana-

ların mucizelerini beklemeğe devam edemez. Cumhuriyet'in sorunları, ancak kurtarıcılarının onu yaratmak için gösterdikleri aynı imanla, aynı namus ve vatanseverlikle biz de kendimizi feda ettiğimiz takdirde halledilecektir. Bu gibi sorunlar, «kesin teşebbüs hürriyeti», «yatırılmış sermayelere garanti» ve «arz ile talep kanunu» gibi şeyler üzerine budalalıklar sıralamayı esas meşgalesi haline sokmuş Carlos Saladrigas türünden Devlet adamlarile nasıl çözümlenebilir?

HALKIN İHTİLÂL MÜCADELESİ

NEDEN kesin olarak halka güvenebileceğimize inanıyorduk? Biz halktan bahsederken milletin herhangi bir diktatörlük ve baskı rejimine hizmet eden ve servis efendileri önünde dize gelen rahat ve muhafazakâr kısımlarına dayanmıyoruz. Biz mücadeleden bahsederken, halk olarak, kendisine herşeyin vadedildiği, fakat hiç bir şeyin verilmediği, herkesin aldatıp ihanet ettiği, vatanının daha saygılı ve namuslu olmasını isteyen, halksızlık ile ihaneti tanımış olup, nesilden nesle artık adaletin ne olduğunu anlamak isteyen o başa çıkılmaz büyük kitleyi anlıyoruz. Halk, bütün alanlarda önemli ve makul değişiklikleri isteyen, birşeye ya da birine güvendiği ve bilhassa kendi kendine karşı güven duyduğu zaman onları elde etmek için kanının son damlasına kadar herşeyi vermeğe hazır olandır. Her teşebbüste samimiyet ve iyi niyetin birinci şartı, hiç kimsenin asla yapmadığı şeyi açıkça yapmaktır: korkusuzca ve en büyük açıklıkla konuşmak. Demagoglarla profesyonel politikacılar herkesle en iyi ilişkileri kurma mucizesini gerçekleştirmek ve daima haklı olmak isterler ve bunu yaparken de herşeyde herkesi zorunlu bir şekilde aldatırlar. İhtilâlcilerin kimsenin —dost ve düşman— aldanmaması için fikirlerini cesaretle açıklamaları, prensiplerini tesbit etmeleri ve niyetlerini anlatmaları lâzımdır.

Biz, mücadele söz konusu olduğu zaman, ekmeklerini namuslu bir şekilde kazanmak isteyen ve bu olmayınca yaşama imkânlarını aramak için göçetmek isteyen altı yüz bin işsiz Küba'lıya, sefil barakalarda oturan, yılda dört ay çalışan ve ondan sonra çocuklarile birlikte sefalete düşen, işleyecek bir ka-

rış toprakları olmayan ve bunca taş yürekler olmasa yaşayışları daha fazla sevgi uyandırması gereken dört yüz bin tarım işçisine, gelecekleri tehlikede olan, elde etmiş oldukları şeyler ellerinden alınan, utanç verici meskenlerde oturan, ücretleri patronun elinden tefecininkine geçeli, gelecekleri ücretlerin düşmesine dayandırılan, hayatları devamlı çalışma olan ve ancak mezarda dinlenebilen dört yüz bin sanayi ve el işçisine, kendilerine ait olmayan bir toprak üzerinde çalışıp yaşayan, Musa'nın mevcut toprağa baktığı gibi bunu daima üzüntü ile seyredip ona sahip olamadan ölen, bir karış topraklarını ödemek için feodal şerfler gibi ürünlerinin bir kısmını veren ve onu ne sevebilen, ne de düzeltip güzelleştirebilen, bir kır bekçisinin refakat ettiği mahkeme kâtibinin gitmek zorunda olduklarını söylemek üzere ne zaman geleceğini bilmedikleri için oraya bir dağ servisi, ya da bir portakal ağacı dikemiyen yüz bin küçük çiftçiye, gelecek nesilleri islâh için kendilerini feda eden ve kendilerine o kadar kötü muamele edilip kötü ücret verilen sadık otuz bin öğretmenle profesöre, borçlar altında ezilen, kriz yüzünden yıkılan ve bir sürü ahlâksız memur tarafından durmadan vergiye bağlanan yirmi bin küçük esnafa, on bin genç entellektüle, doktorlara, mühendislere, avukatlara, veterinerlere, pedagoglara, dişçilere, eczacılara, gazetecilere, ressamlara, heykeltıraşlara vesaire gibi ümit içinde tahsillerini bitirip mücadeleye hazır olan ve diplomalarını aldılar mı, bütün kapıların kendilerine kapandığı ve müracaatlarına kimsenin karşılık vermediği bir çıkmaza düşenlere halk diyoruz.

İşte, bütün kötülüklerin acısını çeken ve buna rağmen mücadelede en büyük cesareti gösteren halk! Sıkıntı yollarının kendisine ihanetle ve yalan vaadlerle ödendiği bu halka biz, «sana vereceğiz» demiyor, «işte yol, şimdi özgürlükle mutluluğun sana ait olmaları için mücadele et!» diyoruz.

BEŞ İHTİLÂL KANUNU

MONCADA kışlasının alınmasından hemen sonra radyo ile mutlaka ilân etmek ve ortaya dökmek niyetinde olduğumuz ihtilâl kanunlarını bu mahkemede hesaba katma-

mak haksızlık olur. Şüphesiz General Chaviano, maksatlı olarak bu dokümanları yok etmiştir ama, ben onları tamamen hafızamda tutuyorum.

Birinci ihtilâl kanununun amacı, halka egemenliğini vermek ve halk onu değiştirip lâğvetmeğe karar verinceye kadar Devlet'in gerçek Yüksek Kanunu olarak 1940 Anayasası'nı ilân etmekti. Anayasa'ya ihanet etmiş olanların hepsi örnek bir cezaya çarptırılacaktı. Seçilmiş temsilcilerin yokluğu halinde, Meşru İktidar'ın biricik kaynağı olan bu halk egemenliğinin âniden cisimleşmiş şekli olan ihtilâl hareketi yargıları yerine getirme görevini üzerine alacaktı; böylece, ilân ettiği Anayasa'nınkini değiştirmenin dışında bütün İktidar ayrıcalıklarını —yasama, yürütme ve yargı —yerine getirme durumunda idi.

Kamu oyunu uyutmak, kehanet göstermek ve kısır bir şarlatanlığa gitmek söz konusu değildi. Halk iradesile gerçek adaleti kabul ettirmek için zorunlu olan bütün iktidarları, savaşçılar kitlesi tarafından oybirliğile seçilecek bir hükûmet alacaktı. O andan itibaren, 10 Mart'ın (Batista darbesi) saygı göstermediği, Anayasa'yı maskara ettirdiği Yargı Kuvveti şu şekilde durdurulacaktı: Cumhuriyet'in Yüksek Yasası'nın kendisine verdiği ayrıcalıklar kendisine tekrar verilmeden önce derhal onun tam olarak temizlenmesi yoluna gidilecekti. Bu, önceden gereken tedbirler alınmadan, tutumlarile şereflerini kaybetmiş olan yargıçların kontrolü altındaki bir eşitliğe dönmek, fazladan bir dolandırıcılık, bir yalancılık ve ihanet olurdu.

İhtilâlin ikinci kanunu, 5 caballeria'dan aşağı olan toprak parçalarını mülkiyeti çiftçilere, aşağı kolonlara, kiracılara, ortakçılara ve onları eğreti olarak işgal edenlere ellerinden alınamayacak ve başkasına satamıyacakları bir şekilde verilecekti. Devlet, bu parçaların eldecileri tarafından sağlanacak gelir sayesinde, on yıllık bir süre içinde bunların sahiplerine gerekli tazminatı vermeği üzerine alıyordu.

İhtilâlin üçüncü kanunu, şeker kurumları da dahil olmak üzere, büyük sanayi, ticaret ve madencilik kuruluşlarının, kârlarının yüzde otuzunu işçilerle memurların alması hakkını tanıyordu. Tamamen tarımla ilgili olan kuruluşlar bu yükümlülüğün dışında kalıyordu: onların çalışma günleri ve ücretleri konusundaki zorunluluklarını başka kanunlar tesbit edecekti.

İhtilâlin dördüncü kanunu, topraklarına üç yıldan fazla bir zamandanberi yerleşmiş bulunan küçük çiftçiler için 40.000 arroba (1) lık bir kota ile, çiftçilere şeker rekoltesi üretimine %50 oranında katılma hakkını veriyordu.

İhtilâlin beşinci kanunu, bütün hükümetlerin imtiyaz tanıdıkları, onların hak sahipleri ve varisleri tarafından dalavereli bir yolla ele geçirilmiş mallarla, vasiyetli ya da vasiyetsiz olarak edinilmiş malların müsaderesini emrediyordu. Bu amaçla özel mahkemeler kurulacak ve bunlar bütün araştırma kaynaklarına başvurma, memlekette kurulan ya da burada iş gören bütün anonim şirketlerde incelemeler yapma, yabancı hükûmetlerden kişilerin geri çekilmesini isteme ve mallarına ambargo koyma hakkına sahip olacaklardı. Ele geçirilecek malların yarısı işçilerin emekli sandıklarına verilecek, diğer yarısı da hastahanelere, darülacezelere ve hayır kurumlarına devredilecekti.

Bundan başka, Amerika'daki Küba politikasının artık demokratik milletlerle sıkı bir dayanışmadan ilham alacağını ilân ediyor ve kardeş milletlere empoze edilen kanlı zulümlerin siyasî mahkûmlarına Martı'nın vatanında, bugün zulmün, açlık ve ihanetin beklediği yerde cömert bir yardım ve kardeşlik bulacaklarını vadediyorduk.

TEMEL REFORMLAR

SATILMIŞ ve ahlâksız memurların temizlenmesinden sonra, ancak halkın desteklediği ve milletin saygı gösterdiği bir ihtilâl hükûmeti, Millî Banka ile tarımsal ve sınaî Kalkınma Bankası kanalı ile bütün faal olmayan sermayeleri (şimdiki halde bunlar bir buçuk milyar pesoyu geçer) seferber ederek ve bu büyük işin etüd, yönetim, plânlama şe gerçekleştirilmesi işini teknisiyenlere ve politikanın entrikalarına yabancı olan kabiliyetli kişilere vererek derhal memleketin sanayileştirilmesi yoluna gidebilirdi. Havari (José Martí)nin sözlerini unutmayalım: «Amerika'da ağır bir hata işlenmektedir: hemen sırf kendi tarım ürünlerile yaşayan ülkelerde «vatan-

(1) Bir yüzey ölçüsü.

daş»ın eğitilmesi ancak şehir hayatı için düşünülür ve o köy hayatına hazırlanmaz.»

«İhtilâlci bir Hükûmet, bugün kira ödeyen 100.000 küçük çiftçiyi, topraklarının sahibi yaptıktan sonra, tarım sorununa kesin bir çözüm sağlamak zorunda idi. Bizzat Anayasa'nın emrettiği gibi, önce her tarım teşebbüsü için azamî mülkiyet boyutlarını tesbit etmek, fazla toprakları almak, Devlet'ten hile ile alınmış topraklara sahip çıkmak, tuzlu bataklıkları ve diğer bataklık yerleri kurutmak, çok büyük tarım işletmeleri kurmak ve ağaçlandırma için yedek topraklar ayırmak gerekiyordu. Nihayet, geri kalan toprakları, en kalabalık olanlarına öncelik tanıyarak köylü aileleri arasında bölüştürmek, pahalı olan ekipmandan ortak şekilde yararlanabilmek için kooperatifler kurmak, frigorifik fabrikalar yapmak, tarım ile hayvancılık için teknik bir meslek yönetimi tesis etmek, son bir safhada tarımcılar için yararlı olan malî imkânları, ekipman, koruma ve bilgileri sağlamak lâzımdı.

İhtilâlci bir hükûmet, kiraları kesin surette yüzde elli indirerek sahiplerinin oturdukları evlerden her türlü vergiyi kaldırarak, kira vergilerinin üç misline çıkararak, iğrenç gecekonduları yıkarak ve onların yerine birkaç katlı, modern ve büyük binalar dikerek, bütün adada geniş bir inşaat plânını finanse ederek, köyde her ailenin kendi toprağına sahip olmasına karşılık şehirde de her ailenin kendi evinde yahut kendi katında oturması idealini kabul ederek lojmanın yapılmasına yetecek kadar taş ve bunu yapacak kollar vardır.

Bu üç reform, işsizliği ayni anda yok edecek; o zaman hastalıklardan korunma ve onlarla mücadele işi daha kolay olacaktı.

Nihayet ihtilâlci bir hükûmet ayni anlayış içinde, gelecek nesilleri daha mutlu bir vatanda yaşamağa elverişli şekilde hazırlamak için eğitim reformumuzu ele alacaktı.

Küba'da öğretimin ruhu öğretmenle öğrencidir; onlara sefil ücretler veriliyor; buna rağmen Kübalı öğretmen kadar görevine bağlı başka bir yaratık yoktur.

Eğer devamlı olarak soysuz yoksunluklar içinde bunalmadan kendilerini tamamen yüksek görevlerine vermelerini istiyorsak hiçbir öğretmen 200, hiçbir profesör 350 pesodan aşağı ücret almamalıdır.

Diyeceksiniz ki: parayı nerede bulacağız? Tamam! Hırsızlık olmıyacağı, kendilerini Devlet hazinesi zararına olarak, büyük müesseselere satacak paraya düşkün memurlar bulunmıyacağı, milletin muazzam kaynakları seferber edileceği, sınırsız bir ülkede halka karşı savaşmak için savaş arabaları, bombardıman uçakları ve toplar alınmasından vazgeçileceği, bu milleti katedileceği yerde eğitilmek isteneceği zaman, para sıkıntısı çekilmiyecektir.»

Castro'nun Moncada duruşması sırasında yaptığı ve **«La Historia me absolverá»** (Beni Tarih Beraet Ettirecektir) adı verilen konuşmadan, daha doğrusu savunmadan yukarıya aldığımız kısım, sanırız ki, hem Castro'nun bu hareketlere giriştiği zamanki Küba'nın durumunu, hem de kendisinin olayları değerlendirmedeki kabiliyetini göstermektedir.

Daha önce de söylediğimiz gibi, Kuzey Amerikalıların diğer Lâtin ülkelerinde bir «loco» (deli) olarak tanıtmak istedikleri Fidel Castro bu savunmasına rağmen, yargıçlar tarafından 15 yıl hapse mahkûm edildi ve üç yıl kadar bir zaman Isla de Pinos'da mahpus kaldıktan sonra oradan çıktı.

Castro cezaevinden çıkar çıkmaz, ihtilâlin kesin ve ikinci safhası uygulanmağa başlamıştı.

SON VE KESİN SAFHA : ZAFER

SIERRA MAESTRA (1956 — 1958)

FİDEL Castro'nun Batista'ya karşı zaferi kazanmasından sonra söylediği şu sözler, ihtilâlin ikinci safhasında onun neye dayandığını göstermeleri bakımından önemlidir :

«Bu köylülerin herhangi biri için bir tüfek alıp ayaklanmak, sürünüp acı ve sefaletler çekmekten daha iyi idi... Ovada birçok gençlerin mücadele ettiği, kendilerini feda ettikleri, hayatlarını tehlikeye soktukları ve kahramanca dövüştükleri, tartışma götürmez bir gerçektir. Fakat şüphesiz ki bu, bilhassa dağlarda toplamağa başladığımız meyvelerle ilgisi olmayan kahramanca bir savaştı. Asıl mücadele sahası ise dağlardı.»

Evet, Castro ihtilâlinin ikinci safhasını dağlarda guajiro'larla bir arada ve onlarla beraber yaşayarak hazırladı.

Mayıs 1955'de İsla de Pinos cezaevinden çıkmıştı. Orada iken subaylar ona kendilerinin de ihtilâlci olduklarını ve 1933'de bombalar attıklarını söylemişlerdi. Bunlar Batista'cı subaylardı. Yani, yenik diktatörün karikatürü arkasında, aradan on yıl geçmiş olmasına rağmen bazılarının hâlâ ilerici diye vasıflandırdıkları bir Batista vardı.

Fidel, kardeşi Raul ile birlikte mahkûm olmuş ve onunla birlikte cezaevinden çıkmıştı. Cezaevinden çıkar çıkmaz, kendinden önceki birçok ihtilâlci hemşerisinin yaptığı gibi o da Birleşik Devletler'e ve oradan Meksika'ya geçti. İkinci ve kesin darbeyi burada hazırlıyacaktı.

Meksika'da, gerek Batista'nın, gerek ondan önceki Kilba'lı diktatörlerin zulmünden kaçmış birçok hemşerisi vardı. Bunların çoğu ihtilâlci idi, ya da ihtilâlci iken buraya gelip yerleş-

miş, kendilerine yeni bir yaşama yolu çizmişlerdi. Fidel bunlarla temasa geçti. Daha çok sürgün olan Kübalılarla temas kurdu. Kendilerine yapmak istediği işi anlattı. Sarfettiği gayretler sonunda etrafına yüz kadar hemşerisini toplamıştı. Burada bir çiftlik kiralayıp onları çete savaşına hazırlamağa başladı. Yüz kişi kadar olan bu ihtilâlci grup iyice hazırlandıktan sonra bir gemiye binecek, Küba'ya çıkacak, dağda guajiro'larla birleşecek, onları örgütledikten sonra harekete geçerek Batista iktidarını devirecekti.

Castro, daha önceki Moncada denemesi sayesinde, az kuvvetle büyük bir kuvveti yenmek için gerilla savaşı yapılması gereğini iyice anlamıştı. Bunun için etrafına topladığı adamların gerilla savaşına hazırlanması işini, Lâtin Amerika ihtilâlcilerinin **«General İhtilâl»** lâkabını taktikları eski bir İspanyol ihtilâlci generaline devretti. Bu General, İspanya iç savaşı sırasında faaliyet göstermiş, fakat General Franko'nun faşist görüşlerile bağdaşamadığı için Amerika'ya gitmiş ve Meksika'da yerleşmişti.

General İhtilâl, Lâtin Amerika'da ihtilâl çıkarmak isteyenlere ücret karşılığında ihtilâl metodlarını öğretiyor, onları talim ettiriyordu. Castro, Batista'nın devrilişinden sonra bu General İhtilâl'i Küba'ya getirecek ve kendisine La Habana'da bir villâ vererek oraya yerleşmesini sağlıyacaktı.

Fidel'in arkadaşlarının ihtilâl çıkarmağa hazır hale gelmesi için altı ay çalışmaları gerekti. Altı ay sonra, sayıları 82 yi bulan Fidelist ihtilâlciler bir gemiye bindiler. Daha önce, Küba'daki Batista aleyhdarı kuvvetlerle de temas kurulmuş ve çıkarmanın yapılacağı gün onların da desteği sağlanmıştı. Küba'daki Fidel taraftarlarına gemiden telsizle çıkarmanın yapılacağı saat bildirilecek, çıkarma yapıldığı sırada onlarla telsiz irtibatı kurulacak ve iki taraf biribirile destekleşerek ihtilâli birlikte başarıya götüreceklerdi.

82 Fidelist 2 Aralık 1956 günü Küba'ya çıkıyordu. Fakat burada da Castro'nun kaderi, hem daha ilk adımda aksiliklerle karşılaşmasını gerektiriyordu.

Castro hareketin başlıyacağı yer olarak yine Oriente ilini seçmişti. Çünkü en büyük desteği yine bura halkından göreceği yolundaki inancı değişmiş değildi. Oriente mambi'lerin vatanı idi. Üstelik daha Moncada'dan hemen sonra kaçtığı

Gran Piedra'da iken gitmeği tasarladığı Sierra Maestra da burada idi. Castro, daha önce de olduğu gibi hareket noktası olarak Sierra Maestra'yı seçerken, burasının başkentin bulunduğu La Habana ilinden en uzakta bulunan bir nokta olduğunu hesaba katmıştı. Sierra Maestra büyük bir dağdı. İhtilâlciler burada tutunabilir, guajiro'lardan her türlü yardımı görür ve Batista kendisinin harekete geçtiğini haber alıp da büyük kuvvetlerini üzerine saldırtıncaya kadar her türlü hazırlığı yapmış olur, gerilla savaşını yürütür ve Moncada'da olduğu gibi kısa bir süre içinde kapana düşmezdi. Sierra Maestra, denize yakın olduğu için, ihtilâlcilerin sıkıştırılması halinde, buradan tamamen olmasa bile, kısmen kaçmak imkânı da vardı. Bahriye hiçbir zaman Batista'ya âlet olmadığından Castro hükûmetin deniz kuvvetlerini kendisi için tehlike saymıyor, Sierra Maestra'yı, arkası deniz olsa da sırtını dayıyabileceği bir yer olarak kabul ediyordu.

Dediğimiz gibi Castro daha ilk adımda aksiliklerle karşılaşmağa başladı. Gemileri yolda büyük bir fırtınaya tutulmuş, bir hayli hasara uğramış, makinaları bozulmuş. Bu aksilikler nihayet karaya çıkmayı bir süre için geciktirebilirdi ama, telsizlerinin de bozulması, 82 ihtilâlcinin adadaki arkadaşlarile temasa geçmeleri imkânını ortadan kaldırdı.

Gemi bozulduğu için, daha önceden tesbit ettikleri yere çıkamadılar. Granma kıyılarının çoğu yerleri bataklıktı. Gemilerinin kontrolünü kaybettikleri için çok güç bir durumda kalmışlardı. Nitekim biraz sonra gemi gidip bataklık bir yerde karaya oturdu. İhtilâlciler bu noktada, güçlükle karaya çıkabildi. Çıkar çıkmaz da Batista kuvvetlerile karşılaştılar.

Bu defa Castro yanında kardeşi Raul'den başka, ihtilâlden sonra gerilla savaşlarının uzmanı olarak tanınacak ve yazacağı «Gerilla Savaşı» adlı kitabı ile dünyada şöhret yapacak olan Ernesto Che Guevara ile çarpışmalarda ölecek olan Cienfuegos da vardı.

Fidelciler, Batista kuvvetlerile karşılaşır karşılaşmaz, arazi şartlarının uygun olmaması yüzünden kısa bir süre içinde dağıldılar. 82 ihtilâlcinin bir çoğu öldürüldü. Herkes biribirini kaybetmiş gibi idi. Ancak on iki ihtilâlci karışıklıktan yararlanarak Sierra Maestra'ya çıkabilmiş ve orada buluşmuşlardı.

On iki Fidelist'in elinde dokuz tane tüfek vardı. Böylece, hazırlamış oldukları hareket, bütün dikkat ve ihtimamlara rağmen, artık şartların gidişine bağlı bir olay halini almıştı. Castro yine, tıpkı Gran Piedra'da olduğu gibi bir avuç arkadaşile dağ başında kalmış bulunuyordu. Aslına bakılırsa, Sierra Maestra'nın coğrafi durumunu da doğru dürüst hazırlamış değillerdi. Güvenebilecekleri tek şey, zafere olan inançları idi. Ondan sonra dağda kaldıkları iki yıla yakın süre içinde köylüleri örgütlemek ve Batista ordusu arasında çözülmeyi sağlamağa çalışmakla geçti. İki yıl uzun bir zamandı. Kendilerinin Sierra Maestra'da oldukları biliniyordu ama, başlangıçta bunların birşey yapabileceğine inananların sayısı çok azdı.

Fidelist'ler bir yandan guajiro'ları gerilla savaşlarına hazırlıyor, bir yandan da büyük merkezlerdeki Batista aleyhdarı güçler ve işçi örgütleriyle temas kuruyordu. Böylece, Meksika'daki hazırlıklar boşuna gitmiş, Sierra'da yeniden işe başlamak gerekmişti. Karaya çıkma ile Batista'ya karşı kesin harekete geçme arasındaki zamanın uzaması da bundan dolayı oldu. Ama harekete geçtikten sonra da, Castro'nun zafere ulaşması için beş ay gibi kısa bir zaman yetti.

İlk başımsızlık yüzünden Fidelist'ler çok ihtiyatlı davranıyordu. Önce adadaki bütün muhalefet örgütlerinin birleşmesi gerekmekteydi. Bir yandan da dağlık bölgelerdeki örgütlenme yavaş yavaş genişletildi. Oriente, kısa zamanda bir ihtilâl bölgesi haline girdi. Fidelist çeteciler kısa zamanda radyo yayınına başlıyacak duruma girdiler. Bu yayınlarda 26 Temmuz 1953 Moncada hareketinde hazırlamış oldukları bildiriyi bol bol yayınlıyorlardı. Bu bildiride ihtilâlcilerin amaçları halka anlatılıyordu. Bir yandan da çete savaşları yapılıyor, yer yer rastladıkları Batista kuvvetlerine saldırıp yok ediyorlardı. Gerek dağda, gerekse şehirlerde ihtilâlciler, durmadan serbest seçimlerin yapılmasını istiyordu.

13 Mart 1957'de Fidelist'ler diktatörün sarayı'na bir darbede bulundu, fakat başarısızlıkla sonuçlandı. Dağdakiler de yavaş yavaş adanın merkezine doğru yayılmak istiyorlardı. Oriente ele geçirildikten sonra Camaguey'i, La Villas ile La Habana ve Pinar del Rio'dan ayırmak için Santa Clara yakınındaki Escambray'e bir çıkarma yaptılar. Bu, bir nevi sıçrama idi.

Bütün bu olayları Castro, zaferden sonra yaptığı çeşitli konuşmalarda etraflı olarak anlatmıştır. Castro'dan aşağıya aldığımız konuşma La Habana halk üniversitesinde 2 Aralık 1961'de yapılmıştır ve durumu açık bir şekilde ortaya koymaktadır:

«Sierra Maestra'ya vardığımız zaman, daha önceden düşünülmemiş olan mücadele safhalarile karşılaştık. Örneğin, Sierra Maestra'yı çoğrafî bakımdan bile incelemiş değildik. Hatta Sierra Maestra'nın örgütlenmesi işini de daha evvel ele almamıştık. Yani, bir mücadeleye bundan daha kötü şartlar altında başlanamazdı.

Bu mücadeleye, faraziyelere dayanarak atılıyorduk ama, bu faraziyeler haklı ve doğru idi. Yani, yurdumuzda mevcut olan sosyal sömürü rejimi ve halkımızın ihtilâlci bir değişikliğe olan isteği üzerinde faraziyeler kurmuştuk. Halk pek bilinçli olmamakla beraber bunu istiyordu. Bu isteğini genel memnuniyetsizlikle, ihtilâl bayrağının geniş halk kitleleri arasında hemen destek görmesi ve halk için bir isyan ruhunu bulması olayı ile gösteriyor, isyan bayrağı halkımızın siyasî bilincinin olgunlaşmış olduğunu görüyor ve bunun, bütün zihinleri karıştırma çabalarına, emperyalizm ile reaksiyoner güçlerin bütün propaganda ve yalanlarına rağmen olduğunu anlıyordu.

Bizimle birleşmek isteyen köylüler büyük bir hayret içinde idiler. Daha ilk günlerde dağılanlar çok oldu, fakat birkaç köylü geri kalan kuvvetleri toparlamamıza yardım ettiler. Sayısı hayli az olan bu köylü grubu bizim Sierra Maestra'ya biraz daha girmemize yardımcı oldu. Bazı köylüleri aramıza almağa başladık.

Bu sırada, köylülerin çoğunluğu ne düşünüyordu? Önce ordudan çok korkuyorlardı — bu ilk görünüş idi —; ikinci olarak, bu aç, kıyafetsiz, silâhları kötü olan küçük insan grubunun kamyon, tren ya da uçakla nakledilen, bütün imkânlara sahip bir kuvveti bozguna uğratabileceği kendilerine imkânsız görünüyordu. Bu, ilk zamanlarda durumumuzun fena ve güç olması sonucunu ortaya çıkardı. Hatta, çoğu zaman halka görünmeden yer değiştirmemiz gerekiyordu. Neden? Çünkü, yüz kadar nüfuslu bir köyde, her zaman bir Batista taraftarı, bir «bolitero», bir siyasî kadro vardı; ve bu, bizi görmeden bile,

oradan bir grubun geçtiğini duymakla durumu haber alıp orduya haber verebilirdi.

Fakat, La Plata bölgesine kadar hemen hemen göze görünmeksizin varmayı başarmış bulunuyorduk. Orada ne bulduk? Ordu, seferimizin tamamen tasfiye edilmiş olduğuna inanarak ve bundan yararlanarak seri halinde sürgünlere ve korkunç aşırılıklara girişmişti.

O sırada köylüler, Viti adını taşıyan ve Niquero bölgesinde binlerce hektar araziyi kapsıyan Media Luna adlı şeker merkezinin sahibi ve büyük toprak parçalarına sahip bir şirkete karşı belirli bir mukavemete girişmşiti. Hatta Turquino tepesi (Sierra Maestra'nın en yüksek tepesi) ne bile sahipti.

Bu suretle ortaya bir toprak sınırlaması çıkıyordu. Bilirsiniz ki, sürgün edilen köylülerin hikâyesi daima toprak sınırlaması sorunlarile sıkı sıkıya ilişkilidir . Toprak sınırlaması, şirketin «Herkes bu limitin içinden çıkmalıdır. Oraya kimse giremez» diyerek çizdiği bir limittir. Yani bir toprak sınırlaması vardı ve köylüler bu sınırlamalara karşı daha önceden mücadele etmişlerdi. Şüphesiz henüz gelişmenin ilk basamağında olan bir köylü hareketi vardı. Bizi iyi karşıladılar.

İlk harekâtımızı o zaman tasarladık.

Daha sonra San Lorenzo bölgesine doğru yöneldiğimizde, orada ne bulduk? Orada da köylüler korku içinde idi, çünkü paralı ve kahve antrepolarına sahip Maffo'lara ait bir şirketin, bütün bu topraklara sahip olması nedeni ile kendilerini sürüp çıkaracağı söyleniyordu. Nereye gidersek, mahkemeli olan köylüler buluyorduk. Bütün köylüler topraklarından sürülüp atılma tehlikesile karşı karşıya idi, çünkü sürülmekte olmayanlar bile sürülme korkusu içinde yaşıyordu. Tabiî köylüler arasında siyasî bir çalışmaya başladık. İhtilâl'in amaçlarının ne olduğunu onlara anlatıyorduk.

Büyük emlâk sahiplerinin topraklarını ellerinden almaları ve bunu gerçekten yapmaları olayı, köylüler için tek problem değildi; üstelik ayni köylüler tepelerdeki toprakları binbir zahmetle işlemişti. Dağda keçilerin bile güçlükle çıkabildiği yerler vardır ve buna rağmen köylüler dağların bu kesimlerinde tatlı patates ile kahve yetiştirmiştir.

Bu işçiler bize gerçekten kahraman görünüyordu. Nasıl çalışıyorlardı? Onbeş gün kadar ovada çalışıyor, onbeş, yirmi ka-

dar peso biriktiriyor, biraz tuz ya da içyağı satın alıyor dağa dönüyorlardı. Bunların, ilk kahve danelerini elde edinceye kadar ,yıllar boyunca kendilerine yardım edecek kimseleri yoktu. Fakat bu köylülerden herhangi biri makinin bir köşesini açtı mı,ya jandarmalar çıkageliyor, ya da onlar olmazsa en yakın dairelerin birinin şefi tarafından biri bu makinin açılmasına karşılık belirli bir parayı almağa geliyordu ki, bu para şefin kendi cebine giriyordu.

Böylece ovaya inip onbeş gün çalışan ve kendisine bir peso verilmesi için binbir zahmete katlanan bu zavallı, bu işi küçük bir kahve bahçesi kurabilmek için yaparken, her defasında ya bir kır bekçileri onbaşısı, ya da uzak bir karakolun çavuşu tarafından elindeki paranın alındığını görüyordu.

Bu köylüler için bir problem daha vardı: Kahveleri onüç ya da ondört pesoya satın alınıyordu, kendilerine borç para da veriliyordu ama çok yüksek faizlerle. Tarım Bankası o zaman da vardı. Tabiî vardı ama, kime para veriyordu? Mahsulü olan köylüye, binbir zahmetle beş, altı hektarlık toprağı ekip yüz kental kadar mahsul alana para veriyordu. Yüz kental mahsul alana üretim masraflarını veriyor fakat hiçbir mahsul almayana —ki bunlar Sierra'daki köylülerin çoğunluğunu teşkil ediyordu— mülk sahibi ünvanını taşımadığı için bir şey vermiyordu; Tarım Bankası mülkiyet senetlerini istiyor ve buna ek olarak köylünün mahsul almış olmasını şart koşuyor, olmazsa hiçbirşey vermiyordu. Köylülerin durumu bu idi.

Üstelik jandarmalar oralara gittikleri zaman, her defasında, domuz ya da ona benzer birşey olmazsa bir horozlarını alıyorlardı. Köylülere satılan mallar çok pahalı idi. Okul yoktu, öğretmen yoktu. Oysa bu zavallılar uzun zamandanberi, fazla değil, altı tüfekle neler yapabilecek durumda olduklarını bilselerdi, dağda çoktan bağımsızlıklarına kavuşmuş olurlardı. Şartlar gerçekten çok iyi idi. Bu köylülerin herhangi biri için bir tüfek alıp ayaklanmak sürülüp eziyet ve sefalet çekmekten daha iyi idi.»

Yukarıda bizzat Castro'nun ağzından öğreniyoruz ki, ihtilâlcilerin köylüleri kendi saflarına çekmeleri için ortam çok uygundu. Castro da bunu yaptı ve ilk hamlede Sierra'daki köy-

lülerin büyük çoğunluğunu kendi tarafına çekerek kısa zamanda bütün Oriente'ye hâkim oldu.

Bu hâkimiyeti sağladıktan sonra Sierra ihtilâlcileri 1958'de bir beyanname yayınladılar. 12 Mart 1958'de yayınlanıp 17 maddeden ibaret olan bu beyanname ile Batista'ya karşı topyekûn savaş başlamış oluyordu. Bunda, askeri bir cunta çıkıp da durumdan yararlanarak iktidarı alsa bile silâhlı savaş ile genel greve devam edileceği, Dr. Urrutia'nın geçici başkan olarak kabul edildiği, Millî İşçi Cephesi'nin genel grevi yöneteceği ve geçici ihtilâl hükûmeti içinde proleteryanın meşru temsilcisi olacağı, bütün iş alanlarında grevin mukavemet hareketi tarafından yönetilip kontrol edileceği, millî öğrenci cephesinin öğrenci grevini idare edeceği, âsi kuvvetlerin 26 Temmuz Movimiento (Moncada) milislerile işbirliği halinde silâhlı aksiyonu yürüteceği, 1 Nisandan itibaren askeri maksatlarla Oriente toprakları üzerinde, gerek demiryolları, gerekse millî yollarda dolaşmanın kesin surette yasak olduğu ve bu yollar üzerinde görülecek olan her türlü arabalara gece ve gündüz, ihtarda bulunulmaksızın ateş edileceği, ayni tarihten itibaren bütün millî topraklar üzerinde devlete, il ve ilçe örgütlerine herhangi bir surette vergi ödemenin yasak edildiği, o tarihten itibaren kara ve deniz ordularile polis mensupları Batista'ya hizmete devam ettikleri takdirde, ihtilâlci silâhlı kuvvetlere katılma hakkını kaybedecekleri, halka karşı hiç kimsenin silâh kullanamıyacağı, her askerin kışlasından ayrılması ve ihtilâl kuvvetlerine katılması, bunu yaptığı takdirde bütün haklarının korunacağı ve rütbesinin bir üst dereceye çıkarılacağı, isteyenlerin ise eski silâh arkadaşlarile dövüştürülmeyecekleri bildiriliyordu.

Bu arada karşı kuvvetler de ihtilâlcilere karşı bir hileye başvuruyordu. Güya Miamide, Moncada hareketine (Movimiento) katılmış olanlar bir cephe kurmuşlardı ve bunlar da ihtilâle hazırlanıyorlardı. Oysa Fidelist'ler bir yıldanberi Sierra'da idi ve binbir güçlük içinde, dışarıdan hiçbir yardım almaksızın örgütlenmeğe çalışmışlardı. Bu, bir Amerikan oyunu idi. Karşı kuvvetler güya Castro ile arkadaşlarına bir anlaşma yapmayı teklif ediyorlardı. Böylece adadaki ihtilâl hareketi dejenere edilmek isteniyordu. Ama, artık Fidelist'lerin yardıma ihtiyaçları yoktu.

JİGUE SAVAŞI

İHTİLÂLCİLER bu hava içinde 1958'in temmuz ayına geldiler. 11 Temmuz cumartesi günü Asi Radyo bir bildiri yayınlamağa başladı. Bunda özetle şöyle deniyordu:

«Sabah saat beşi kırkbeş geçe bir asi devriye kolu Batista'nın 18 inci taburuna ilk ateşi açtı. Bu ateş kısa sürdü. Aradan beş dakika geçti. Devriye geri çekildi. Amacı sadece karşı tarafı kayba uğratmak ve onu harekete geçmeğe zorlamaktı. Bu sırada diğer asi müfrezeler de taburun etrafındaki stratejik noktaları işgal etmişti. Bunlar kendilerinin orada olduklarını tabura hissettirmeme emrini almışlardı. Saat 9 da iki piyade eri, yanlarında yaralılar olduğu halde kıyıya doğru yola çıktı. Onlarla beraber birkaç tane de katır vardı. Anlaşılan yiyecek bulmağa gitmişlerdi. Tabii bu katırlarla birlikte askerler de gitmişti. Yarım saat kadar sonra ihtilâlci müfrezelerinden birile karşılaştılar. Müfreze onlara ateş açtı ve geri çekilmek zorunda bıraktı. Beş ölü, bir esir vermişlerdi. Asilerin eline iki otomatik Cristobal tüfeği, bir Thomson, üç Springfield, bine yakın mermi ve tüfek bombaları da geçti.

Ondan sonra yetmiş iki saat süren bir sessizlik oldu. Bu şartlar altında tabur, gerçek durumunu tesbit edemiyordu. Yanlarındaki yiyeceklerle üç gün dayandılar. Ayın 14 ünde, öğleden sonra saat ikide bir bölük, ayni yönde harekete geçti. Savaş yeniden başladı ve bu defa akşamın saat dokuzuna kadar sürdü. Bir manga diğerlerinden ayrılıp çemberden çıkmağa çalıştı. Fakat asi kuvvetler her taraftan yaklaşıyor, taburun etrafındaki çemberi daraltıyorlardı. Batista'cı tabur olduğu yerde çakılıp kalmıştı. Ayın 15 inci günü sabahı Batista'nın uçakları görüldü. Ayın 16 sında Batista kuvvetleri tekrar hücuma geçti ve ayni zamanda Rio de la Plata'nın denize döküldüğü yere çıkarma başladı. Bunlar takviyelerdi. İlk takviyeler püskürtüldü. Uçaklar hücumlarını sıklaştırıyordu. Denizden, karadan ve havadan açılan ateşle 19 uncu tabur kıyıdan ilerlemeğe başladı. İhtilâlciler bununla 24 saat süren çetin bir savaş verdiler, ondan sonra karşı taarruza geçerek taburu, çıkış noktasına sürdüler. Ayın 21 inci günü 18 inci tabur asilere teslim oldu. Buna rağmen subayların silâhları ellerinden

alınmadı. Hepsine yiyecek verildi, kendilerine kısa zamanda sertbest bırakılacakları ve yalnız komutanlarının alıkonup esir sayılacağı bildirildi.

Bu savaşa «Jigue Savaşı» adı verildi. Bu ilk savaştı. Ondan sonra Batista kuvvetleri parça parça tecrit edilerek saf dışında bırakılıyordu. Bu, tam bir gerilla savaşı idi ve gerilla savaşı sayesinde halk kitleleri harekete gelmeğe başlamıştı. Burada halk dediğimiz zaman şehirliler akla gelmelidir. Çünkü köylüler zaten Castro'nun safında idi. Batista'yı asıl kaçmağa mecbur bırakan ve Castro'nun tamamen iktidarı ele almasını sağlıyan olay da işçilerin şehirlerde genel greve başlaması oldu. Böylece şehirlerde hayat durdu. Batista askerleri nereye yetişeceklerini şaşırdılar ve oraya buraya koşarken gerillacılar tarafından durmadan hırpalandılar.»

Ernosta Che Guavera

BATİSTA'NIN SONU

BATİSTA, Castro kuvvetlerine karşı duramıyacağını anlayınca Amerikan sefirine başvurdu. Ondan olumlu bir karşılık alamadığı için Columbia kışlasına sığındı. Che Guevara kuvvetlerinin aldığı Santa Clara şehrinden kaçabilen bir yüzbaşı ona Guevara'nın zırhlı treni ele geçirdiğini haber verince, işin bittiğini anladı ve «Plân 497» yi uygulama yoluna gitti. Bu, onun kaçma plânı idi. Yirmi kadar bavulunu hava alanına taşıttı. Arkadan da kendi gitti. Durumu anlayan avenesi de peşine takıldı. Otuzbeş kişilik uçağa yetmiş dört kişi doldu. Pilot uçağın kalkamayacağını söyleyince, bağajların bir kısmı indirildi. Bu arada Batista'ya ait on valiz de indirilmişti.

Gidecekleri yeri havada kararlaştırdılar. Bu, diktatör Trujillo'nun ülkesi Dominik idi. Trujillo onu iyi karşılamadı. Ancak iki hafta misafir etti. Sonra Hotel Jaragua'ya çıktı. Bu otelin sahibi Trujillo idi. Batista'dan ayda 3.000 dolar istedi.

Burada kaldığı süre zarfında, Trujillo kendisinden daha önce satmış olduğu silâhların karşılığında 685.000 dolar istedi ve Batista, bu parayı ödemek zorunda kaldı. Birkaç gün sonra şantaj yolu ile kendisinden 480.000 dolar daha sızdırıldı.

Batista, bu şartlar altında daha fazla Ciudad Trujillo'da kalamayacağını anlayarak A.B.D.'den kendisine bir yer bulunmasını ısrarla istiyordu. Nihayet Madere adasında kalabileceğini haber verdiler. Trujillo ondan, Küba'daki mücadeleye devam edeceği vesilesyle giderayak 3 milyon dolar daha sızdırdı ve Batista güç belâ kapağı Madere'e attı. «Burası benim Sainte - Helene'im» diyordu.

Batista, Küba'dan kaçtıktan sonra Kuquire'de Castro'cular bir bavul dolusu dolar ve mücevher buldular. Kaçarken bunları almayı unutmuştu. Bunların değeri 500.000 dolar olarak tesbit edildi. Alamadan bıraktığı mal ve paralar ise 8 milyon dolardı. Ayrıca İsviçre, Fransa ve İtalya bankalarında paraları ve A.B.D. de emlâki vardı. Kaçtığı zamanki servetinin tümü 400 milyon dolar olarak hesaplanmıştır.

SONUÇ

PEK tabiî ki, Castro'nun iktidara gelmesile Küba ihtilâli sona ermiş olmadı. Daha doğrusu, sosyal alandaki asıl ihtilâl ondan sonra başlıyordu.

Kendisinin de bir burjuva çocuğu olduğunu bilen Küba burjuvazisi başlangıçta Castro'yu destekler gibi oldu. Fakat sosyal reformlara ve hele toprak reformuna başlayınca burjuvazinin tutumu birden değişti. Hele şeker üretimi ile yabancı şirketlere el koyması Kuzey Amerikalıları müthiş kızdıracaktı.

Sırf yaptığı bu reformlar yüzünden Castro, gerek içeride, gerekse dışarıda büyük bir muhalefetle karşılaştı. İçerdekini yenmesi kolay oldu. Çünkü büyük halk kitleleri onun safında idi. Dışarıdan gelen baskıları yenmesi ise pek kolay olmadı. Ama sonunda, meselenin milletlerarası politika sahnesine girmesile Birleşik Devletler'in Fidel'e karşı bütün teşebbüsleri boşa çıktı.

Biz, Castro'nun yaptığı Küba İhtilâli deyince işin yalnız hareket safhasını anladığımız için, ne Castro'nun reformlarını, ne Playa Giron (Domuzlar Koyu) çıkarmasını ve ne de 1962'de Yankee'lerin Küba'yı abloka etmesiyle başlayan büyük Küba krizini buraya almadık. Zaten kitabımızın hacmi de buna elverişli değildir. Bütün bu konuları ayrı ayrı anlatabilmek için elinizdeki kitap gibi iki cilt daha yazmak gerekir. Bu kitapta sadece Küba İhtilâli ile onun çıkmasını hazırlıyan nedenleri anlatmağa çalıştık ve konunun daha iyi anlaşılabilmesi için de, başlangıcından itibaren Küba tarihinin bir özetini verdik.

Castro ihtilâli, şüphesiz ki bütün Lâtin Amerika ülkelerinin tümünde büyük tepkiler yaratmıştır. Kapitalist zümrenin onu yıkmak istemesinin nedeni de budur. Ve biz şahsen, Yankee politikasının, Vietnam'daki tırmanma hareketi sırasında Castro'yu unutmuş olduğuna inanmıyoruz. Herhalde Yankee kapitalizmi Castro'yu ihmal etmeyecek ve fırsat bulduğu takdirde, adanın Doğu'sundaki Guantanamo üssü görevini yerine getirmeğe çalışacaktır. Fakat, acaba bu fırsatı bulacak mı?

BİBLİYOGRAFYA

Fidel CASTRO: La Historia me Absolverá, La Habana —.....
Fidel CASTRO: Cuba et la Crise des Caraibes, Paris — 1963.
Fidel ASTRO: Etapes de la Revolution cubaine, Paris — 1964.
Ernesto «Che» GUEVARA: Pasajes de Nuestra Guestra Revolucionaria, La Habana — 1963.
Marta ROJAS: Moncada, La Habana — 1959.
Calude JULIEN: La Revolution cubaine, Paris — 1961.
Georges SORIA: Cuba a l'Heure Castro, Paris — 1961.
J. Grignon — DUMOULIN: Fidel Castro Parle, Paris — 1963.
Leo HUBERMAN and Paul M. SWEEZY: Cuba, Anatomy of a Revolution, New - York — 1960.
Leo HUBERMAN et P. M. SWEEZY: Ou va l'Amerique Lâtine? — Paris — 1964.
Ray BRENNAN: Cuba, Castro and Justice, New - York — 1959.
Edmund CHESTER: A. Sergeant Named Batista, New - York.
Italo Neri: Lineamenti della Colonizzazione Spagnola, Roma — 1942.

İÇİNDEKİLER

Giriş 5

Küba Tarihi 14

ABD ve Küba 25

Yeni bir ihtilâl 29

Çavuş diktatör 36

Fidel Castro kimdir? 46

1952'de Küba halkının durumu 52

Moncada'ya hücum için hazırlıklar 61

Raul Castro 70

Saldırma arefesinde 72

Hücum günü 84

Bu kadar kan yeter 98

«Beni tarih beraet ettirecektir» 104

Küba trajedisi 105

Halkın ihtilâl mücadelesi 107

Temel reformlar 110

Son ve kesin safha: Zafer 113

Jigue savaşı 121

Batista'nın sonu 123

Sonuç 125

Bibliyografya 126

KİTAPÇILIK TİCARET Ltd. Şrti.

AKŞAM KİTAP KULÜBÜ Serisi

1 — Siyasî Tarih
2 — Çağımız
3 — Evlilik Sanatı
4 — Evinizin Doktoru
5 — Fransız İhtilâli
6 — Çağdaş Tiyatro
7 — Kadının Cinsel Problemleri
8 — Yemek Reçeteleri
9 — Çin İhtilâli
10 — Çağdaş Sinema
11 — Çocuk Bakımı
12 — Modern Görgü
13 — Sömürge İmparatorluklarının Çöküşü
14 — İlk Yardım
15 — Amerikan İhtilâli
16 — Müzik Rehberi
17 — Rus İhtilâli
18 — Cinsel Sapıklıklar
19 — Çağdaş Felsefe
20 — Alkolizm
21 — Sosyalizm
22 — Evimizin Kütüphanesi
23 — 20 Çağdaş Ressam
24 — Uyanan Afrika
25 — Atatürk ve İnönü
26 — Bilinmeyen Yönleriyle Atatürk
27 — Herkes İçin Psikoloji
28 — Üçüncü Dünya
29 — Milletlerarası Petrol Politikası
30 — Faşizm
31 — İstanbul Camileri
32 — Ramazan Fıkraları
33 — Yaşlılık
34 — Macar İhtilâli
35 — Kapitalizm
36 — Salon oyunları

Evinizdeki kitaplık köşesini her yaşa ve her konuya hitap eden çeşitleriyle karşılayacak olan bu serinin yayınlanmış ilk 36 kitabı yukarıda sıralanmıştır. Bu kitapları ve yeni yayınlanacak olanları almak isteyenler İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Mersin bürolarımıza veya

Posta Kutusu 975 — SİRKECİ, İSTANBUL

adresine müracaat etmelidirler.

Fiyatı : 5 Lira